

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL
Soome-ugri keelte kateeder

I N G E T U R M

T A I M E N I M E T U S I L I I V I

K E E L E S

Diplomitöö

Juhendaja dots. E. V Ä Ä R I

Tartu

1967

E e s s õ n a

Arheoloogia andmeil on I aastatuhande keskelt e. m. a. Baltimail võimalik eraldada eri hõimude olemasolu ning nende edaspidist arenemist. Tollal on hakanud kujunema ka läänemeresoomlaste hõimukeeled. Nagu on toimunud sugukondade rühmitumine hõimudeks ja hõimude ühinemine hõimuliitudeks, nõnda on ka läänemerelaste sugukondade lähedalt sugulased keelekujud aja jooksul rühmitunud hõimukeelteks ja sealt edasi hõimuliitude keelteks, mis on saanud tänapäeva läänemeresoome keelte kaugeks aluseks.¹

Liivlasi peetakse üheks vanemaks läänemeresoome hõimuks. Veel XII sajandil elasid liivlased ulatuslikul maa-alal alates eestlaste piirist Häädemeeste, Heinaste ja Salatsi kandis ning lõpetades Vēnta jõe lõunakaldaga (praegusest Ventspilsist lõuna pool). XIII sajandi vahetusel lõppes eelmise sajandi lõpukümnendil alanud Läänemere idakaldal elavate paganate vastu suunatud ristisõda Liivimaal liivlaste ja lätlaste lõpliku alistamisega. Sellest ajast algab liivi rahva arvu pidev kahanemine. 1622. a. pärinevast Thomas Hiärne kroonikast selgub, et liivlastest on järele jäänud vaid riismed, kunagine

---

¹ P. A r i s t e, Läänemeresoome keelte kujunemine ja vanem arenemisjärk, ENSV TA Ajaloo Instituut, Eesti rahva etnilisest ajaloo, Tallinn 1965, lk. 13.

võimas hõim on nelja sajandi jooksul muutunud üksikuiks rahva-killukesteks.¹

Nii on liivi keel ajaloo käigus taandunud, tänapäeval on ta säilinud veel ainult vähestes kohtades Läti NSV-s Kura-maa tipus üksikuis külades. Neiski külades ei ole liivlased enamuses, vaid elavad lätlaste hulgas, liivi keel on taandunud kodudesse. Eriti kiiresti toimub taandumine viimaste aastatega. Kui 1852. a. andmete põhjal oli 2324 liivi keele kõnelejat, kodanliku Läti ajal 2000, siis tänapäeval umbes 300-350 inimest Liivi rannas. Liivi keele uurimine on seetõttu eriti hädavajalik ja peaks pidevalt jätkuma.

Käesoleva töö ülesandeks on uurida liivi keele taimealast sõnavara, süstematiseerida seda ja analüüsida etümoloogilist külge.

Kui mõne töövahendi, ehitusmaterjali või muu sellise puhul tekib küsimus, millisel arenguastmel inimene sellega tutvus, siis loodusega puutus inimene kokku juba oma eksistentsi algusest peale, õigemini oli juba looduse aktiivseim tundmaõppija ja kasutaja. Loodus on olnud inimese esimene vaenlane ja esimene abiline. Rahvaloomingusse on loodus andnud arvukalt muinasjutte, muistendeid, kõnekäände, vanasõnu, mõistatusi, võrdlusi, mille motiivid on sageli ühised läänemeresoome ja kõikidel soome-ugri rahvastel.

Loodusalane sõnavara hõlmab paljusid erinevaid valdkondi, on väga mitmekesine ja laiaulatuslik. Käesolevaks diplomitööks valitakse vaid üks ala sellest, nimelt taimealane sõnavara.

---

¹ E. V ä ä r i, Domēsnaši tipul, Tartu 1966 (käsikiri).

Taimede maailmaga algab õieti inimese kontakt loodusega. Taimed, nende juured ja viljad moodustasid inimese peatoiduse inimsoo elu hälliperioodil. Hiljem õpiti puid, pöõsaid ja kõige erinevamaid rohttaimi kasutama hoopis mitmekülgsemalt: taimedest saadi arstirohte, värv- ja parkaineid, loomasööta, puust ehitusmaterjali, vaiku, niint ja palju muud kasulikku. Muidugi andis taimeriiik endiselt lisa ka inimese söögilauale. Ajapikku jõudis inimene looduse andide passiivsest kasutamisest looduse aktiivse ümberkujundamiseni. Alati mitmete algusest metsikute teraviljade kasvatamisest, lõpetatud pole tänapäevani.

Käesolevas töös esitatakse ainult rahva hulgas enam tuntud ja laiemalt levinud taimenimetused. Keelejuhtide küsitlemisel näidati neile järjekorras taimi ning päriti peale nimetuse andmeid ka esinemiskoha, tarvitamise jms. kohta. Kahjuks polnud keelejuhtide hulgas silmapaistvaid taimede tundjaid, õige sageli tuli vastuseks kuulda lakoonilist: "Ma äp tleda".

Materjal on veel mõneti ühekülgne seetõttu, et ekspeditsioonide aeg langes eranditult hilissuvel (augustikuu), mil taimed valdavas enamikus on õitsemise lõpetanud ja neid pealiskaudsel tundjal seetõttu raske määratleda. Lillede osas tuligi piirduda põhiliselt nõmme- ja aiataimedega. Must-valge tehnikas joonistuste ja taimede suusõnaliste kirjelduste appivõtmine andis vaid minimaalseid tulemusi, pealegi võis nii saadud andmeid usaldada alles mitmekordse kontrollimise järel.

Töö jaotatakse kolme peatükki: esimesse peatükki on koondatud metsikult kasvavate taimede nimetused, teine peatükk sisaldab kultuurtaimede nimetusi, kolmas peatükk puudutab taimemorfoloogilisi termineid. Esimene peatükk on omakorda jaotatud kahte ossa: 1. Rakistaimed ja arhegoniaalsed taimed

ning 2. Katteseemnetaimed. Teises peatükis vastav alajaotus puudub esimesse rühma kuuluvate sõnade vähesuse tõttu, üksikute selles peatükis esinevate paljasseemnetaimede kohta on tehtud vastav märkus märksõna juurde.

Taimede ladinakeelsed nimetused antakse täielikul kujul. Liiginimetus jäetakse toomata ainult juhtudel, kui taime perekonda kuulub mitmeid väga sarnaseid ja üksteisest raskesti eristatavaid liike. Sel juhul antakse ainult perekonna üldnimetus, näit. *Juncus* L. 'luga'.

Märksõnad, ka liitsõnad, varustatakse võimaluse korral näitelausetega ja mõnikord, kus seda vajalikuks peetakse, ka muutevormidega. Näitelauseid tuuakse mitmest allikast, kasutatakse ka kohapealsete keelejuhtide käest kogutud materjali. Sõnade etümoloogia kindlaksmääramisel lisatakse vasteid sugulaskeeltest, vahel ka läti, saksa, vene jt. konkreetsetel juhul vajalikuks peetavatest keeltest. Täpsuse mõttes säilitatakse algallikates esinev transkriptsioon ja tõlked. Kaasaja keele sõnaraamatutele ja loengumaterjalidele eraldi ei viidata. Märksõnad kriipsutatakse alla kahe sirge joonega, näitelauseid ühe sirge joonega, vasted teistest keeltest lainelise joonega, liivikeelne vaste etümologiseerimisel ühe sirge ja ühe lainelise joonega. Sugulaskeeltest vastete esitamisel ei peeta kinni kindlast keelte esinemisjärjekorrast, samuti ei peeta vajalikuks esitada vasteid kõigist soome-ugri keeltest. Sel puhul piirduakse kirjutajale vajalikena tunduvatel keeltel ja vormidel. Liitsõnade puhul tuuakse mõlemate sõnaosade etümoloogiad.

Märksõnad esitatakse tähestikulises järjekorras. Allikatenäna kasutatakse L.Kettuse liivi sõnaraamatut, Y.H. Toivose, E. Itkose, Aulis J.Joki soome keele etümoloogilisi sõnaraa-

matuid, B. Collideri soome-ugri etümoloogilist sõnaraamatut, J.Kalima, L.Posti, P.Ariste, J.W. Wiedemanni, E.N. Setälä, B.Collideri, L.Hakulise, H.Ojansuu, O.Donneri, J.Mägiste, P.Palmeose, O.Looritsa jt. teoseid, samuti suvistelt ekspeditsioonidelt (1963, 1964, 1965) kogutud materjali.

Töö autor on viibinud Lūži, Piza, Īra, Ire, Koštrōgi, Sīkrōgi, Pitrōgi ja Kolka külades, kust kogunud materjali Dōvid Švānenbergi, Pētōr Kāpbergi, Alvīne Uzpilsi, Katrin Krassoni, Jelena Zandbergi, Kārli Dambergi, Vilma Silanagla, Līna Anderseni, Emma Hausmanni jt. keelejuhtide käest.

Diplomitöö lõpus esitatakse liivikeelsete sõnade indeks, samuti taimenimetuste ladinakeelsete vastete indeks, lühendite seletused ja kasutatud kirjanduse loetelu.

I peatükk

METSIKULT KASVAVAD

TAIMED

1. RAKISTAIMED e. TALLOFÜÜDID (Thallophyta) JA
ARHEGONIAALSED TAIMED (Archegoniatae)

bor'ävik Boletus edulis Fr., Boletus Fr. 'kivipuravik,
samuti teised puravikuliigid'.

bor'ävikkid attä pu'nliikki-muštad, sūrt siend 'puravikud on
punakas-mustad suured seened' (LW 26). ltDn borbiks, borviks,
ee puravik, vn Сопорик. Sõna on laen vene keelest.

e'rzâl muna Morchella deliciosa Fr., Morcella esculenta Fr.,
Morcella conica Fr. 'mürkel'.

ma liediZ i'd e'rzâl muna 'ma leidsin ühe mürkli';

e'rzâl munidi k'orrî 'mürkleid korjata' (TSLK 144). e'rzâl
on läti laen, lt erzelis (LW 47). muna vasteid sugulaskeel-
tes sm muna, krj muna, vps muna, vdj muna, mrd mona, ung
mony, mns mōb. Sõna on olemas ka lapi keeltes: lpL manne,
lpN manne. (SKES II 351). Sõna on soome-ugriline.

gadàG Juniperus communis L. 'harilik kadakas'.

se um gadàgôst ti'edîD 'see on kadakast tehtud'; mitsàs
kazàb gadàgidi 'metsas kasvab kadakaid' (LW 55).

gadàG vasteid sugulaskeeltes: krj kadaja, krjA kadaj, krjL kadai, vps kadag, kadagi, vdj kataga, ee kadakas, murd. kadak, kataj, kadajas, srj katš (SKES I 170).

Y.H. Toivonen väidab, et sõna kuulub varasesse alussoome keelde ja on läänemeresoome keelte (liivi, eesti) vahendusel laenatud ka balti keeltesse, mitte vastupidi, vrd. ld kadagys, lt kadegs, kadikis. Samal seisukohal on E.N. Setälä, balti vasteid peab ta varasteks läänemeresoome laenudeks, laenuandva keele teise silbi algul oli afrikaadist juba saanud t.¹ Thomseni arvates on sõna balti laen.² Tõenäolisem on siiski esimene väide. Vt. ka kadàG lk. 7 all.

iv_pū Taxus baccata L. 'jugapuu'.

iv on läti laen, vrd. lt ive, ltDn iv. (LW 83).

pū vasteid leiame kõigist sugulaskeeltest: sm puu, puusto, puisto, puinen, puitos, krjA puu, puine, krjL pū, puine, vps pū, vdj pū, ee puu, puine, puustik, puiestik, mr pū, udm pu, puu, ung få; smjJ pā; mns -pā (liitsõnades) (SKES III 664). pū kuulub uraali aluskeelde. Vt. ka jo'ugūZ.

jo'ugūZ, joŷgūZ id. Taxus baccata L. 'jugapuu'.

joŷgūZ um ōrali o'ū-pū, ta kazàp set si'nnist mägud al

'jugapuu on haraline okaspuu, ta kasvab ainult siniste mägede all (jalamil)'^(LW 92); joŷgūZ um gadàgât su'k pū, ta äb mägand

ne'i pigà 'jugapuu on kadakasarnane puu, ta ei mädane niipea'

(LW 92). Vasted on olemas eesti ja soome keeles: ee jugapuu, juhapuu, sm jukapuu, jukopuu.

kadàG Juniperus communis L. 'har. kadakas'.

kadàgist tãibiz äb mägand ne'i pigà 'kadakast teivas ei mädane niipea (LW 100). Vt. gadàG lk. 6.

¹ E.N. S e t ä l ä, FUF IX, lk. 126-128.

² V. T h o m s e n, SA, lk. 51.

kanà-varbõd Lycopodium clavatum L. 'karukold'.

kanà-varbõd, un kepsraḡõd, attõ pigàtagà i'ttist 'karukold ja kattedekold on peaaegu needsamad (LW 104); kanà esineb kõigis läänemeresoome keeltes: krjA, krjL, vps, vdj, ee kana. Sõna on germaani laen, vrd. gooti hana, mnr hani, mrts, nr, hane; algvorm on olnud *hana (SKES I 154); vārbõz vasted on olemas: ee varvas, sm varvas, gen. varpaan, vdj varvaZ.

kāḡar, sēn' Lactarius rufus (Fr.) Quel. 'männiriisikas, lepaseen, männiseen, paluseen.

s'ie um kāḡar sēn', s'ie kazān p'edāḡõd allõ 'see on männiriisikas, see kasvab mändide all' (EHK). Vasteid sugulaskeeltes: sm kangar 'nõmm', ee kangur, murd. kanger 'kivihunnik', vps, krjL kāḡaz 'nõmm, liivaseljandik', ? mr kaḡga, kS kāḡga 'lahja; kuiv (maa), kuivanud (puu), mns gohga 'metsane maa kahe jõe vahel'. Sõna on soome-ugriline, tähendus on eri keeltes aja jooksul muutunud. Liivi keelest on sõna laenatud ka läti keelde, vrd. lt kangars 'mäeseljandik' (SKES I 155). Ka sõna sēn' on soome-ugriline, sugulaskeelsed vasted vastavalt sm sieni, šiena, ee seen; lp čadna; mr šen, šin, udm sehka, mns šeeni, seeni, hnd sõḡa (FUV 113).

kāḡar, sōmal, kāḡar-sāmal id. Marchantia polymorpha L. 'helvik'.

kāḡar-sōmal um juvā āina, ku maksād māḡandõbõt sis kazattõb, ūži 'helvik on hea rohi, kui kopsud mädanevad (kui kopsus on vesi, siis (kasvatab) /see/ laseb uued kasvada' (LW 113).

kāḡar vt. ülal; sōmal vasted: ee, sm sammal, ee gen. sambla, part. sammalt; pl. gen. sammalde, part. samblaid. Sõna on läänemeresoomeline.

keps raḡgâD, keps-ve'nniji (Ir), rebiz-raḡgâD (Vaid) id.

(LW 119). *Lycopodium annotinum* L. 'kattedkold'.

Vrd. ee kõps, kepsu lööma (LW 119). keps 'jānes' vasteid teistest keeltest on küll olemas, kuid sõnade tähendus on muutunud; sm kepsa, -as, -i, -n, -y, -ä, ee keps, kepsakas. Sõna on deskriptiivne (SKES I 182). raḡgâZ vasteid leiame kõigist läänemeresoome keeltest: sm rengas, krjL reḡgas, vps reḡgaz, vdj rengaZ, ee rõngas; sõna on germaani laen, varaseim kuju *hreḡgaZ, võrdluseks: mnr hringr, mrts ringer, nr, rts ring (SKES III 764).

keùvõ-sēn', keù-sēn', keiv-sēn', lvL kiùš-sēn', küv-sēn' id.

(LW 120). *Lactarius torminosus* (Fr.) S.F. Gray

'kaseriisikas'.

keù-sēn' um jevà un knaš sēn' 'kaseriisikas on hea ja ilus seen' (AUI). Sõnal keù on vasted kõigis soome-ugri keeltes: sm koivu, krjA koiyu, krjL koiv, koivu, koivik, vps koiv, koivišt, vdj koivu, eL kõiv, mrdE ki-lej, ki-ien', mrdM kelu, mr ku.vi, ko.vi, mns kāl, kāl. Sõna on olemas ka samojeedi, vrd. smjJ hõ, kõ, kua, ja lapi keeles, vrd. lpP koajěvū (koaiivu). keù kuulub soome-ugri aluskeelde (SKES II 208). sēn' vt. lk. 8.

kik jälga *Cantharellus cibarius* Fr. 'har. kukeseen'.

kik-jälga kazabõt kāḡgart pāl 'kukeseened kasvavad kangarite peal' (LW 125). kik vasteid esineb ka teistes keeltes: sm kukko, kukkoi, kuko, krj kukko 'pirukas', vps kukoi, kukei, kukij, kuk, vdj kukke, ee kukk, eL kikas. Toivonen annab sõna küsimärgiliselt germaani laenuna, vrd. rts koek, t kok, nr kokr. Sõna võib olla ka onomatopoeetilise algupäraga (SKES II 232). Tõenäolisem on siiski esimene variant. jälga on soome-ugri sõna, vrd. sm jalka; krj jalga; krjA jalgu; krjL daḡg,

-Age, -Agu, -ug; vps dāug, jāug, gāug, jaug; vdj jaŋka; ee jalg, mrdE jalgo; mr jal, jol; ung gyalog. Sõna leiame ka lapi keeles; lpVefs jüöl'kis, lpL juälke, lpN juolge; lpI jüölGI, lpKo juälG', lpKld jüilk, lpT jilke (SKES I 113). Vt. ka kik_sēn'.

kik_sēn' Cantharellus cibarius Fr. 'har. kukeseen'.
ne atté sellist vīriat sēnD 'need on niisugused kollased seened' (AUI). kik vt. eelmine märksõna, sēn' vt. lk. 8.

kūona_vožā Equisetum limosum L. em. Roth 'konnaosi'.
kūona vasteid leidub ka teistes läänemeresoome keeltes: sm konna, vdj konna, ee konn (SKES II 215); samuti vožā vasteid: ee osi, sm huosia, hosia, krjL huodž, huoddže, vps hožg, hož, vdj ezzi, ežža; lpR åssje, lpL òššēε, lpN hošše (SKES I 81).
Toivose arvates on mõlemad sõnad läänemeresoome algupära, esimene neist on eesti või liivi keele vahendusel jõudnud ka läti keelde, vrd. lt kune, kuna. Ka taimenimetusena on sõna samane ~~vrd~~ eesti (konna-osi) ja soome keeltes (konnan-huosia).

kūzžZ Picea abies (L.) Karst. 'har. kuusk'.
kūzž o'um amà õlas tallž 'kuuseoks on kogu talve haljas' (LW 264); nii kurē kīskiZ sūr kūzž ūl'Z un nii kurē kītiZ:
"ants, vīta sa ladā, ma vītab tiv "nüüd vanapagan kiskus suure kuuse üles ja nüüd vanapagan ütles: "Ants, võta sa latv, ma võtan tüve" (NLK 186); ta /grē' bub>/ grē' b'žb sūr kūzž ūl'Z un ni ta sē'l vägi jēh' rāvkub 'ta ronib suure kuuse otsa ja nüüd hüüab ta seal väga palju' (NLK 278); talš-pivāt-kūzž/Z/ um vä'ggā knaš 'jõulukuusk on väga ilus' (LW 176). Vasteid sugulaskeeltest: sm kuusi, krj kuuži, kuuzi, vps kuž, vdj kūsi, ee kuusk, mrd kūZ (SKES II 253). 'Kuusk' (kūzžZ) on soome-ugri sõna.

lāmbā nāna, lāmbā Z nāna (Pi) id. Equisetum arvense L.
'põldosi'.

Kettuse sõnaraamatus on sõna vasteks teine taimenimetus (LW 184): lāmbā nāna Sedum acre 'harilik kukehari' (=lāmbā - tabār). Ilmselt on siin tegemist eksitusega. Keelejuhtide küsitlemisel näidati üht ja sama taime kõigile keelejuhtidele järjest, kontrolliti ka järgnevail ekspeditsioonidel. Ainuski kord ei nimetatud 'kukeharja' lāmbā nāna, ikka oli vastus sigā nāna, samas tähenduses on viimane sõna esitatud Kettuse sõnaraamatus (LW 364).

lāmba Z esineb ka sugulaskeeltes: sm lammas, krj lammasš, vps lambaz, vdj lammas Z, ee lammas; 'lammas' on germaani laen, vrd. gooti lamb, vana vorm *lamba Z (SKES II 273). nāna vasteid leiame samuti enamikus sugulaskeeltes: sm nenä 'tähendab ka teravikku, tippu, nokka, pead, paadi käila jms., ka teistes keeltes enamasti samad tähendused' krj nenä, nenä, nenä, krjA nenä, vps nenä, vdj nenä, ee nina, eL nana, murd. nenä, nōna; lpR njuone, njuonne, njune, njunne 'nina', njuones 'lehm'; lp Vefs huõniε 'nina, teravik, lehm', huāna 'lehm', lpN njunne. Sõna on algselt olnud deskriptiivne, tähendas etteulatuvat osa, teravikku noal, nõelal, suusal, paadil, linnul /nokk/, mäel jne.). (SKES II 372).

metšā aina Lycopodium annotinum L., Lycopodium clavatum L.
'kattekold ja karukold'.

metšā vasteid teistest keeltest: sm metšā, krj met'tšā, krjA mettšū, krjL metš, metš, mettšē, vps metš, vdj mettsā, ee metš, eL mōts. Sama sõna esineb ka lapi keeltes: metse, miehttse, mähhttse (SKES II 343). Sõna kuulub läänemeresoome aluskeelde. aina vasted teistes sugulaskeeltes on järgmised: sm heinä, krj heinä, krjA heinü, krjL hein, -n, -ne, -ne, vps hein, hin,

vdj einä, ee hein, eL hain; lpVefs süöiniä, lpL suoinē,
lpN suoidne, lpKld sujn, lpT sijne. Varases alussoome keeles
kujul *šaina. 'hein' on balti laen, vrd. ld šiēnas, lt siens
(SKES I 65).

mudà àina Fucus L. 'adru'.

mudà àina kazàb m'erssâ 'adru kasvab meres' (EHK); mudà àina
um brün un meltsi ka um 'adru on pruun ja roheline (adru)
on ka' (KDP). mudà vasted on olemas peaaegu kõigis soome-
ugri, samuti lapi keeltes: sm muta, krj, krjA, krjL, vps
muda, vdj muta, ee muda; lpL mätē 'riideist tulev tolm';
lpN modde; mrd moda. Lapi keeltesse on sõna tulnud soome
keele vahendusel, läti keelde liivi keele kaudu, vrd. lt
mudas (SKES II 354). àina vt. eelmine märksõna.

mänd, pl. mändôD, lvL mänduD Pinus sylvestris L. 'har. mänd'.
mändôt kazàbôt kãngart pãl 'männid (noored männid) kasvavad
kangarite peal' (LW 239). Sõna on läänemeresoomeline, vrd. sm
mänty, krj mändü, krjA mändö, männiko, krjL mänd, -dü, -du,
-dö, vdj mänty, ee mänd, männik. Toivonen väidab, et sõna on
laenatud ka vene (мандга 'soomänd, vaiguta mänd') ja sürja:
(mandats' 'kuivanud puu') keelde (SKES II 359). Vt. p'edaG
lk. 13.

närr àina Polypodium vulgare L. 'kiviimar'.

närr àina jürdâ siëB, ku näràs kiittäB, tä' mmâen um sell'i
salkkên makka 'kivi-imara juuri süüakse, kui on kõrvetised,
tal (neil) on selline magus maitse (LW 260). närà 'kõrvetised'
vasteid leiame veel mõnes sugulaskeeles: sm närä 'linnu liiva-
pugu', vdj närä, tsiivinärä id. Sõna tähendus eri keeltes on
muutunud. Tegemist on läänemeresoomelise sõnaga (SKES II 416).

àina vt. lk. 11.

okš šōmal Polytrichum commune L. 'karusammal'.

s'edà kazàp pāgin num pāl, un meṣà aī 'seda kasvab palju nõmmel ja metsa all' (AUI) okš z*oksi (<<*okti), ee ott (Otepää), sm ohto (<*oktoi). Sõna on eufemism (SRK 392).

šōmal vt. lk. 8.

papàstōm, papàrd (Kl), papàsmāZ (Pi), papàstāmēZ (Kos) id.

Dryopteris filix mas (L.) H.W. Schott, Dryoptheris

Linnaeana Christens 'maarjasõnajalg, kolmissõnajalg'.

Ama juva jān' ājna,

'Kõige parem(ad) jaaniheinad (rohud),

mis katkub jān' idōn

mis nopib jaaniõhtul -

īr-tabard, papastōmd,

raudrohud, sõnajalad,

punni vālda ābolin'.

punane (ja) valge ristikkein'.

(VDL 231)

Amad jān' ājnad ēdriksōbōd (!),

'Kõik jaaniheinad õitsevad,

pāpastōm id āb ēdriks -

sõnajalg ükski ei õitse -

pāpastōm u'm jānō ājna,

sõnajalg on jaanihein,

se set ēdriksōb jān' iesō.

see ainult jaani-öösel

õitseb' (VDL 231)

papàstām on läti laen, vrd. lt papārde, ltDn pappāršks

(LW 275).

pidrā sāmā, pedrā sōmal id. Cladonia rangiferina L.

'põdrasammal'.

pidrāz, pe'ddārZ id. vasted ulatuvad lapi keelde: sm peura,

vps pedr, vdj pedra, ee pöder, lpL peurek (SKES III 535).

sāmā vt. lk. 8.

p'edāG Pinus sylvestris L. 'har. mänd'.

kāngar pāl kazàbāt p'edāG 'kangaritel (=pikk, liivaga kae-

tud metsamaa) kasvavad männid' (LW 112), p'edāgist pūd jevist

palabâD 'männipuud põlevad hästi' (LW 299); p'edàgîd, ättî
viššîtpūd 'männid on tugevad puud' (LW 299); p'edàg, dēlist
sõbîd, lõjat, t'edîD 'männiplankudest saavad laevad tehtud
(tehakse laevad)' (LW 299); īraz um pāgin p'edàgidi 'īras
on palju mände' (AUI); ūž-reiz ievantlîB ku i'îd p'edàgîn
a²Dt kūjad oksâD 'äkki märkab, et ühel männil on kuivanud
oksad' (NLK 159); nei ta lā'nd un wuttîn î'd sir un lindîn
mitsî î'd p'edag oksa pāl 'nii ta läinud ja võtnud ühe sõira
(juustu) ja lennanud metsa ühe männi oksa peale' (NLK 329).

Sõnale leidub vasteid peaaegu kõigis sugulaskeeltes, soome
keelest võetud sõna ka lapi keeltesse: sm petäjä, murd.

petäs, petää, petä(jä)inen, pettu, petäjikkö; krj petäjä,
-d-, -d'; krjA petäi, -d', pedäj(ä)ini, -ne; krjL pedai,
-äi, pedahaine; vps pedai, pedei, pedām, pedäjžom; vdj petä-
jä, petäje, petäin; ee pedajas, pedakas, murd. pedäiäs,
pettäi, pedäi; mrdE pitšē, -e; mrdM pitšē, mr pandža, pündžž,
pündžö; udm pužim; srj požem, požem; lpR petse, lpVefs
Bie'tsiē, lpL piehtsē, pähtsē, lpN bæcce; (SKES III 534).

Vt. ka mänd lk. 12.

pägä bōrvik Boletus edulis Fr. 'kivipuravik'.

pägä bōrvikkîd, ättî amä jevâD sēnD 'kivipuravikud on kõige
paremad seened (KKK); pägä vasted on olemas ka teistes sugu-
laskeeltes: sm pākka 'pakk (käel); rammus hobune; järsak;
nōlvak; vall, peenar; kink, kungas, kõrgendik, väike mägi';
ee pakk (käel); murd. pakk 'seen'. Nagu näeme, on sõna tähen-
dus ajapikku muutunud. Sõna on laenatud ka lapi keelde, tähen-
dused on sealgi muutunud, vrd. lpL pahkkē 'orava kõht'. Vrd. ka
mrdE pe'ke 'kõht', mrdM pe'k'ē 'kõht'; srj pek, pōk 'kalamari';
kok-pek' 'jalatald'. Kolm viimast annavad E. Itkonen ja
J. Joki küsimärgilistena. Võimalik, et need sõnad pole samast

algvormist. Sõna on ilmselt varem olnud deskriptiivne (SKES III 682). börvik vt. lk. 6.

rebiz_rahgâD Lycopodium L. 'kold'.

rebiz vasted on kõigis soome-ugri keeltes: smSavo repo

'rebane', krj repo, krjL -b, krjA reboin, rebon-, krjL reboi, ř-, reb^uoi, rebuoi, rebuo 'rebane', vps reboi, ř-, rebei, -ii, rebō, rebāne 'rebane', vdj repo, ř-, ee rebane, mrDE rives, irviš, mr rebaž, erbež, ribiž, udm dzi t' ši, srj rutš, ung ravasz 'kaval', (van. 'rebane'); lpEt ri'ep'is, riepše, lpL riepij, lpN riebân, lpI riemnjis, lpKo riēmñe, lpT riñne.

Sõna on soome-ugriline, eufemistlik, algselt tähendas rusket, punast. (SKES III 769). rahgâD vt. lk. 9.

rùokũlda_aina Bidens tripartitus L. 'kolmisruse', Lycopodium calvatum L. 'karukold'.

rùokũlda vasted annab Kettunen eesti ja soome keeltest: ee rohikollane, sm ruohonpäinen (LW 348). Etimoloogia tundub otsitud, eriti soomekeelse vaste puhul. aina vt. lk. 11.

saksà_kũzâZ, saksà-kũzâZ, saksà-kũZ id. Larix decidua Mill. 'lehis'.

Ka Eestis on lehis kohati tuntud saksa kuusena. saksà on tulnud rahvaetimoloogiliselt sõnast saks 'härra, isand', (vrd. ka Saksamaa, sakslane). kũzâZ vt. lk. 10.

tsidrâ_pũ Pinus cembra L. 'alpi seedermand'.

tsidrâ on laensõna, mis tulnud liivi keelde läti keele vahendusel, vrd. lt ciedrs, sks Zeder. Algkeel - ladina keel.

pũ vt. lk. 7.

tũ'ggâd_duš Lycoperdon Pers. 'murumuna'.

s'e um tũ'ggâd_duš, ku ta ieB vanaks, sis tulõB ulzâ selli

jeuG 'see on murumuna, kui ta jääb vanaks, siis tuleb välja
niisugune tolm (liiv)' (VSP). tū'ggâD (tū'gâD) vasteid sugu-
laskeeltes: sm tuhka, ee tuhk, tuhkapäev. Sõna on läänemere-
soomeline. duš on laen läti keelest, vrd. lt duša, ltDn duš
(LW 43).

vālda sēn' Lactarius pubescens (Krombh.) Fr. 'karvane
riisikas'.

vālda-sēn' kazab je²mbit li²et pūd allō, um piški vālda sēn'
'karvane riisikas kasvab enamasti lehtpuude all, on väike
valge seen' (LW 474). vālda sugulaskeelseid vasteid: ee valge,
sm valkea, vdj vaakea, mr walgōdō, wolgōdō, ?udm val', vali,
mns wolg, hnd wopi, ung wāli. Sõna leidub ^{vasteid} ka lapi keeles,
vrd. lp vielgād (FUV 122). Sõna on soome-ugriline. sēn' vt.
lk. 8.

vālda sōmal Cladonia L. 'põdrasammal'.

vālda vt. eelmine märksõna, sōmal vt. lk. 8.

vīe't sōmal Sphagnum L. 'turbasammal'.

vīe't on balti laen, vrd. ld vieta, lt vieta. sōmal vt. lk. 8.

Käesoleva peatüki esimene osa sisaldab rakistaimede
(vetikad, seened, samblad, samblikud) ja arhegoniaalsete e.
paljasseemnetaimede (okaspuude) nimetusi. See osa tööst ei
ole mahukas, sest vetikaid, samblikke ja seeni tuntakse rahva
hulgas (ka meil ja mujal) kõikidest taimerühmadest kõige pea-
liskaudsemalt. Üldiselt teatakse sellest valdkonnast vaid
sagedamini esinevate ja hästi karaktersete taimede nimetusi.
Okaspuudest kasvavad aga liivlaste aladel, nagu kogu Baltiku-
mis, vaid mõned liigid.

Enne kokkuvõtte tegemisele asumist peab märkima, et valdava osa taimenimedest (nii selles osas kui edaspidi) moodustavad liitsõnad. Nende hulgas on väga palju selliseid, mille osad eraldi võetuna ei tähenda taime, näit. kanà varbâD 'kanavarbad', kig bikš 'kikkapüks', i²dâks mi²e jôuD 'üheksavägine', kaš' käppà 'kassikäpp', kurè käppà 'kuradikäpp', alà un jèrà 'ära-unusta-mind' jne. jne. Rahvas on taimedele nimed andnud nende iseloomulikest välistunnuseist lähtudes. Rahvapärased taimenimetused on valdavas enamikus soome-ugrilised või läänemeresoomelised. Käesolevas osas on läbinisti soome-ugriline taimenimi näit. kāngar sēn', läänemeresoomelised on kuona vožà ja kik jālga, samuti pidrə sāmā. Leiame siit ka taimenimetusi, mille üks osa on soome-ugriline, teine aga laensõna: e'rzôl munà, iv pū (mõlemal sõnal esimene osa läti laen, teine soome-ugri aluskeelde kuuluv sõna), keps rahgâD (esimene osa läänemeresoomeline, teine germaani laen), lambâ nāna (germaani laen + läänemeresoome aluskeelde kuuluv sõna), metsà aina (läänemeresoomeline sõna + balti laen), vⁱe²t sōmal (balti laen + läänemeresoomeline sõna) jne.

Üksiksõnadest kokkuvõtet tehes leiame siit soome-ugri aluskeelde kuuluvaist taimenimetustest kahe okaspuu nimed: kūzžZ 'kuusk' ja pⁱedâG 'mänd, pedakas'. Läänemeresoomelised on gadâG 'kadakas' ja mānD 'mänd'. Läti keelest laenatud on papâstâm 'sõnajalg' ning vene keelest borâvik 'puravik'.

Et see osa tööst sisaldab kokku vaid kolmkümmend kolm märksõna, on põhjalikumaid järeldusi ning üldistavat ja kindlasti paikapidavat kokkuvõtet raske teha.

2. KATTESEEMNETAIMED (Angiospermae)

alàB, alàbôZ id. Salix L. 'paju, remmelgas'.

alàbôD um pūD, bet um pē'zôD ka 'pajud on puud, aga on põõsad ka' (EHK); alàbôZ jūr jūdaz um ēntšta i'lzâ pūgân, siest emin' sūrŷks äp_kazà 'Juudas poos ennast remmelga otsa üles, seepärast ei kasva see suureks' (LW 7). alàB vasted leiame eesti ja soome keeles: ee halapaju, sm halava, halaja, halaa, hala-, halopaju (SKES I 51). Sõna on läänemeresoomeline.

alà un_jsrà Myosotis sylvatica (Ehrh.) Hoffm., Myosotis arvensis L., Myosotis micrantha Pall. 'mets-, põld- ja liivlõosilm'.

s'e um alà un_jsrà, piški ärmôZ pušk 'see on lõosilm (ära-unusta-mind), väike armas lill' (EHK). alà vasteid sugulaskeltes: sm, krj, krjA ala, krjL alahakš, vps alahaks, vdj alaa, ee ala, all, mrd al, mrdE alo, mrdM alä, mr ül, udm ul, mns iam hnd i't, ung al-. Sõna on olemas ka samojeedi: smJ ŷyl, yr, ŷilea, irone jne. ning lapi keeltes: lpR vuolle, lpN vuolle, lpT viille jne. Sõna kuulub uraali aluskeelde. un (unnô) vasteid: sm unohtaa, ee unustada. 'unustada' puhul on meil tegemist läänemeresoome aluskeelde kuuluva sõnaga.

jɛrɑ vasteid: sm erä, erään, krj erä-, erälläh, krjA eriže,
 krjL eri, vps eraz, vdj eri, ereksee, ee era-, ära, hnd
ärox jne. Eri keeltes on sõna tähendus muutunud. Sõna on
 soome-ugriline (SKES I 40). Vrd. ka eesti vastavat taimenime-
 tust: ära-mind-unusta (lill), meelespea.

app àina, a'ppân àina (Īr, Pi) id. Rumex acetosa L. 'hapu-
 oblikas'.

veib ka ibis a'ppân àina kittô 'võib ka ibis a'ppân àina
 ütelda' (AUI). a'ppân vasteid esineb ka sugulaskeeltes: ee
hapu, sm hapan, gen. happamen, mrdM wanama, mrde vanamo,
 udm мылеч, kS šom, hnd šow, mns šew, ung savanyú (TT 138).
 Soome keelest sõna laenatud ka lapi keelde, vrd. lpN happaret
 (SKES I 56). 'hapu' on vana soome-ugri sõna, kuulub uraali
 aluskeelde. àina vt. lk. 11.

āngastām, āngastāb-àina, āhgārstām, āhgārstām (LW 19) id.

Filipendula ulmaria (L.) Max. 'angervaks'.

āngastām um sellī pitka àina 'angervaks on niisugune pikk
 hein (taim)' (PKP); āngastām ē' dārmōd attā vāldaD 'angervaksa
 õied on valged' (JZP);

<u>Ama juva jān-ājna</u> ,	'Kõige paremad jaani-heinad,
<u>mis katkub jān-īdōn -</u>	mis kitkub jaanipäeva õhtul -
<u>pāpastōmd un āngarstōmd</u>	sõnajalad ja angervaksad,
<u>un punni āblin'.</u>	ja punane ristikehein'.

(VDL 231)

āngastām vasteid näeme ka mõnedes teistes läänemeresoome
 keeltes: sm angerva, -vo, angelma, ängervä jne., krj ahgervo,
ahkervo, ahgeri, ahgeriasheinä jne., krjA angerjaine, ee anger-
vaks, angervarred (SKES I 18).

ārnika Arnica montana L. 'arnika'.

ārnikkōst sōbōD jevād àinaD tie'dōD 'arnikast saab head

rohud tehtud' (JZP). ārnika on taime ladinakeelne nimetus, sellisena tarvitusel ka mitmetes teistes keeltes, vrd. ee arnika, vn арника jne.

ā' bā'l', ā'bān' (Pi, Ir), ā' blā'n' (Pi), ā' blin'-putk(āZ)

(LW 19) id. Trifolium repens L., Trifolium praetense L., Trifolium sativum Crome 'ristikhein'.

s'e um valda ā' bā'l' un sis puñni ā' bā'l' ka vel' 'see on valge ristikhein ja siis punane ristik oli ka (KKK); s'e um ā' bā'l', vālda ā' bā'l', um ka puñni ā' bā'l' 'see on ristikhein, valge ristikhein, on ka punane ristikhein (JZP); vālda un puñni ā' bā'l' ne tūobāD vōñnā 'valge ja punane ristikhein, need toovad õnne' (EHK); s'e um ā' bān' puñni ēdrām, vālda ka um 'see on ristikheina punane õis, valge ka on' (AUI).

Le' žgōl kougōn kāra-paint, 'Lāhedal, kaugel, karjane,
minnōn kadiz kērabi niem jāra - meil kadus kirju lehm āra -
vu (!) ta ei ruogōd si' zzōl, kas ta ei ole kõrkjates,
vu ta vālda ā' blin' šil' kas ta on valge ristikheina sees'.

(VDL 156)

ā' bā'l' on läti laen liivi keeles, vrd. lt ābolinš.

ā' bāZ, ā' bāZ (Pi), ā' bā (Kl, Si), ā' bāZ (LW 266) id. Populus tremula L. 'haab'.

si' gžā ā' bāZ um knaš, puñnist l' e' dāD umāt 'sügisel haab on illus, punased lehed on' (DŠP);

Ve' rž', verž', obō lēd', 'Värise, värise haavaleht,
tūl' šinda veržtōb. tuul sind väristab.

Nei veržōb pois sidam, Nii väriseb poisi süda,
ku ta neitstōks rōkandōb. kui ta neiuga räägib'.

(VDL 260)

ā'bāZ vasteid leiame paljudes sugulaskeeltes: sm haapa, krj hoabu, huabu, krjL huab, huabe, huabu, vps hab, vdj āpa, ee haab; lpVefs su uupiε, lpL sūpēs, lpN suppe, lpI sūpē; mr šapki (SKES I 46). Sõna on läänemeresoomeline.

bittār āina Hypericum quadrangulum auct. (=brāndil'-putkāZ, tē āina) (LW 23) 'kandiline naistepuna'; Hypericum perforatum L. 'lihtnaistepuna'.

bittār on laen balti keeltest, vrd. lt bite, ld bite 'mesilane'. āina vt. lk. 11. Vt. ka brāndil'-putkāZ lk. 20.

bokā mōra Rubus caesius L. 'põldmurakas'.

bokā on vene laen liivi keeles, vrd. vn бук. mōra (māra) on soome-ugri sõna, vrd. sm marja, krj marja, krjA marju, krjL muard', maid', vps marj, vdj marja, ee mari, mrdM mār' 'õun', mrdE mar 'õun, mari', mr mör, mörä 'mari, aedmaasikas', mns moari, hnd mūrāp 'marjapöösas'. Sõna on laenatud ka lapi keelde, vrd. lpL muor'jē, lpN muor'je, lpI myerji jne. (SKES II 334).

bokā munā Pulsatilla praetensis (L.) Mill. 'aas-karukell'.

punni un ve'rri bokā-munā 'punane ja kollane aas-karukell' (LW 25). bokā vt. eelmine märksõna, munā vt. lk. 6.

brāndil'put'kāZ (= lvL brāndvīn'-putkāZ) Hypericum quadrangulum auct. 'kandiline naistepuna'.

brāndil' on saksa laen, vrd. kasks brannewin; putkāZ wasted leiame kõigist sugulaskeeltest, peale selle ka samojeedi keelest: sm putki, krj putki, krjL butki, butk, vps butk, vdj putke, ee putk, eL pütsk, mrdE potško, mrdM potškā, mr patš, putš; smjJ pūda, smjO pūdž, smjK pōttu. Sõna on laena-

tud ka lapi keelde, vrd. lpEt packä, lpN boskâ. E.Itkose ja Aulis J.Joki arvates ka vene keelde, vrd. vn nyuku, Syuka 'hapuoblikas' (SKES III 661). L.Kettunen väidab, et lätlased on sõna puke 'lill' meilt laenanud (LW 319).

bùolgîZ Vaccinium vitis idaea 'pohl'.

naïst lēkstâ bùolgidi k^horrîm 'naised läksid pohli korjama'

(LW 32); bùolgîT tu²lbâd²i¹l jōkkōpāvad val¹umōks 'pohlad saavad pärast jakobipäeva valmis' (LW 32); bùolgîT tē um jevâ

lūd àina 'pohlatee on hea luu(valu) rohi' (LW 32); ne attō

bùolgî vārdōD 'need on pohlavarred (LAK); bùolgîT umât jevât

mārâD 'pohlad on head marjad' (AUI). bùolgîZ vasteid sugulas-

keeltes: sm puola, puolakka, krjA puola, krjP buola, krjL

buol, vps boл, vdj poлаz, ee murd. pohlas, pohlakas, palu-

kas, srj pul, puv, mns poл, puл, pil (SKES II 645). Sõna

kuulub soome-ugri aluskeelde. Soome keele vahendusel on ta

laenatud ka lapi keelde, vrd. lpN pù.olu^{HT}.

b^uorⁿin' Trollius europaeus L. 'kullerkupp'.

b^uorⁿin' um ābli kⁱevad putkōZ 'kullerkupp on hiline kevad-

lill' (JZP). b^uorⁿin' on läti laen vrd. lt saulpurene 'kuller-

kupp'.

bä²bbâr kōrkil' Solanum dulcamara L. 'har. maavits'.

ku e²bbistân vō²l kē²uv sis kiēt²tiz nēsti mōrišt aindi

'kui hobustel oli kõha, siis keedeti neist marjadest rohtu'

(LW 34). bä²bbâr kōrkil' on läti laen, vrd. lt bebrukārklis,

ltDn bäberkā²rkkal, bäbarkā²rkliš (LW 34).

dadžà, dādžà (Pi), da²džà (Kos) id. Arctium lappa L.,

Cirsium lanceolatum (L.) Scop. 'takjas, tuli-

ohakas'. Viimane vaste Kettuse järgi tõenäoliselt ekslik.

s'ie um dadžà pū lē'D 'see on takjaleht' (LAK); ne kazàbîD pēzaD 'need kasvavad põõsad' (EHK); dadžidi ap tu 'od' nittâ, algâ ne kazàgîD 'takjaid ei tohi niita, et nad^{ei} kasvaks' (LW 35); dadžâ on laen läti keelest, vrd. lt dadzis, ltDn dâts 'takjas'.

ebiz appâina, ibiz appâina, ebiz appânâina (Īr, Pi) id.
Rumex domesticus C.J.Hartm., Rumex acetosa L. 'koduoblikas, hapuoblikas'.

mâ'ddân um ebis appâina 'meil on hapuoblikat' (EHK); e'biZ, i'biZ, e'bbi vasteid sugulaskeeltest: sm hepo, hevonen, krj hebo, hebone, krjA hebo, krjL hebo, heboine, vps hebo, h'ebõ, hõbo, vđj open, ee hõbu, hõbune; soome keelest sõna laenatud ka lapi keeltesse, vrd. lpR häpos, lpN hëppuš (SKES I 69).
appân vt. lk. 18 ; âina vt. lk. 11.

ebis kumàlikki, ibis kumàlikki (Pi, Īr, Kos) id. Chrysanthemum leucanthemum L. 'härjasilm', Chrysanthemum segetum L. 'kollane jaanikakar', Anthemis arvensis L., Anthemis tinctoria L. 'valge karikakar, kollane karikakar'.

mēg nutàm se ebis kumàlikki 'me nimetame seda härjasilm' (VSS); s'ie um vâlđa ibis kumàlikki 'see on valge härjasilm, karikakar' (EHK). ebis kumàlikki on kasutusel ka kollase jaanikakra, samuti nii kollase kui valge karikakra nimetusena, nagu meilgi öeldakse rahva seas härjasilma kohta õige sageli karikakar. ebis vt. eelmine märksõna; kumàlikki on tõenäoliselt läti laen, vrd. lt kumelites.

gārband, gārbandž (Pi), gārban (LW 56), gārban (LW 136)

id. *Oxycoccus quadripetalus* Gil. 'jõhvikas'.

gārbant sōbât si'gžâ val'imîks, lē'mizd gārbaņi k"orrîm

'jõhvikad saavad sügisel valmis, peab minema jõhvikaid korjama' (LW 56); gārbanâd ne kazâbât sùozâ 'jõhvikad, need kasvavad soos' (PKP); kīssâl um kâttâ zorîtâ, tânda ti'eb gārbanist aga ka' grâ jo'ušti 'kiisleid (kisselle) on kahte sorti, seda tehakse jõhvikatest või kaerajahust (LW 136).

gārband vasteid sugulaskeeltes: sm karpalo, krj karpalo, garbalo, krjL garbal, vps karboł, garbon, gar'bol, garbōł, gar'bo, galbu, ee murd. karbalas (SKES I 164). Jõhvikaga kohtu kasutatakse veel nimetust dzerul' mār'a, mis on läti laen, vrd. lt dzervene.

gregà mār'a pū *Rhamnus frangula* L., *Rhamnus cathartica* L.

'paakspuu, türnpuu'.

gregà mār'a pūn att'punnist mōrad, p'e'rrâ iebâd muštaks,

tarâs kazâB 'paakspuul (türnpuul) on punased marjad, pärast lähivad mustaks, kasvab aias' (LW 61). gregà vrd. ee kreegi (puu). mār'a vt. lk. 20. pū vt. lk. 7. Vt. ka pagast mār'a pū lk. 45.

ibis kiela *Campanula persicifolia* L. 'suureõieline

kellukas'.

ibis vt. lk. 22. kiela vasted leiame kõigist läänemeresoome keeltest: sm kello, kellokas, kelluri, krjA kello, krjL keł, kełlo, vps kēł, keł, keu, vj tšellä, ee kell; soome keelest laenatud ka lapi keelde, vrd. lpI keällu, lpKld kiell,

Märkus: Siin ja edaspidi tuuakse näiteiks ka lauseid, mis käivad taime viljade kohta, seda juhul, kui taime enda ja tema vilja nimetus kattuvad.

lpT kiella. Sõna on germaani laen: mnr skella, mrts skella, vana vorm *skellon (SKES I 179).

ieva, jev_pū (Pit), iev-pū (LW 68) id. Padus racemosa
(Lam.) Gil. 'toomingas'.

Iev ēdrömōz, pärna lēd', 'Toominga õis, pärna leht,
puskant min(nõ) ibistö. ehi minu hobust'

(VDL 272).

ieva on läti laen, vrd. lt ieva, ltDn iev. Vt. ka t^ooimki
lk. 63.

i'daks kuor_pū Lonicera xylosteum L. 'kuslapuu'.
ku i'daks-kuor-pūt panab je'mbit' tu'bbê amà oksadaks um
māradaks, siz äb üo plakkidi 'kui kuslapuud paneb rohkem
tuppa kõige oksade ja marjadega, siis ei ole lutikaid (LW 79).

i'daks vasteid sugulaskeeltes: sm yhdeksä, ee üheksa, vdj
ühesä. Sõna on läänemeresoomeline. kuor sõnal on vasted
kõigis sugulaskeeltes: sm kuori, krj kuori, kuori, krjA
kuori, krjL kuor', -ri, vps kor', vdj kōri, ee koor, mrd kar',
?srj kirs', hnd kuurip' 'leivakoorik', ?ung hárs 'viin',
mns k'or 'koorida puud'. (SKES II 241). Sõna kuulub soome-
ugri aluskeelde. pū vt. lk. 7.

i'daks mi'e_jõud Verbascum thapus L. 'üheksavägine'.
tä'mmîn vōlli i'daks mi'e jõud, ta äb vël' ka'zzâ, pikstup
tä'giž 'tal oli üheksa mehe jõud, ta ei kasva veel, taga-
si' (LW 79). i'daks vt. eelmine märksõna; miez vasteid
teistes sugulaskeeltes: sm mies, krj mies, krjA mies, krjL
miež, vps mes, vdj mēZ, ee mees, mns mān'čši, mānši, ?ung
magyar. Sõna kuulub soome-ugri aluskeelde (SKES II 344).

jõud vasted leiame kõigist läänemeresoome keeltest, samuti lapi keeltest: sm jouto, jouti, krjA joudu, krjL doud, vps joudai, ee jõud; lpR jouto, lpN joaw'do, lpR joutolats (SKES I 120). Sõna pärineb läänemeresoome aluskeelest, lapi keeltesse laenatud soome keele vahendusel. Kettusel on taime ladinakeelseks vasteks: *Sedum acre* 'har. kukehari', Tegemist on eksitusega.

īr jernâz *Vicia cracca* L. 'hiirehernes'.

īr on soome-ugri algupära, vrd. sm hiiri, krjA hiiri, krjL hīr(i), vps hīr, vdj īri, ee hiir, mrDE tšejer, mrDM šejar, hns šir, mns tərkə.r, tərkər; sõna on laenatud ka samojeedi keelde: smjJ jārkər mansi keele vahendusel (SKES I 74).

jernâz vasteid kohtame samuti sugulaskeeltes: sm herne, krjA herneh, herneh, krjL herneh, herneh, vps herneh, vdj erne, erneh, ee hernes. Sõna on balti laen, vrd. ld žirnis, lt zirnis (SKES I 70).

īr tabār *Achillea millefolium* L. 'raudrohi'.

īr tabār tēdā j^uoittā rīndattō'blīst 'raudrohuteed joodeti kopsuhaigeile' (LW 82); ir̄tabāri pa'n̄ttā ka vožā jū'rā 'raudrohtu pandi ka liha juurde' (LW 82); īr vt. eelmine märksõna; tabār 'saba'on läänemeresoomeline sõna, säilinud on ta aga ainuüksi liivi keeles (BPN 261).

jalga lē'D' *Aegopodium podagraria* L. 'naat'.

jalga vt. lk. 9. lē'D' vasteid näeme pea kõigis sugulaskeeltes: sm lehtē, krjA lehti, krjL leht', -ti, vps leht, ee leht, samuti lapi keeles: lpVefs lāstə, lpL lāsta, lpN lās'tā, lpI lōstā, lpKo lāstā, lpT last. Sõna kuulub soome-ugri aluskeelde (SKES I 284).

jei putkâZ 'jäälill'.

tämmîn ät sellist piškist rōzalkkist ēdrîmîD, ne äb_ùot
äb_väldad äp_pu'nnist 'tal on sellised väikesed roosakad
õied, need ei ole ei valged ega punased' (LW 87). jei vasted
on olemas kõigis sugulaskeeltes: sm jää, krjA jeë, krjL diä,
die, vps da, ja, jä, vdj jā, ee jää, mrdE ej, ev, eh, ij,
mrdM jej, ej, mr i, ii, udm je, jö, de, srj ji, ji, mns
l'äh, hnd iehk, ung jeg (SKES I 133). Sõna kuulub soome-ugri
aluskeelde. Laenatud ka lapi keelde, vrd. lpVefs jie'hε, lpL
jiekna, lpN jiegnä jne. putkâZ vt. lk. 20.

jemà vigà àina lvL. Dianthus deltoides L. 'nurmenelk'.

välda jemà-vigà-àina 'valge nurmenelk' (LW 88). jemà vasted
leiame kõigist sugulaskeeltest: sm emä, krjA emä, krjL emä,
vps ema, vdj emä, ee ema, eL imä, ?mns oma, ung eme. Sõna on
olemas ka lapi, vrd. lpEt ji.ëmis, lpT jïemm keeles, tõe-
näoliselt laenatud soome keelest; ning altai keeltes, vrd.
kal em² 'naine, emane', tšum ama 'ema, emane', juk emei
'ema' (SKES I 38). vigà on liivi oma sõna (BPAJ 262). viga
tähendab orgu, pikka madalikku kahe mäe vahel, nõgu. àina
vt. lk. 11.

jemà àina Dianthus deltoides L., Dianthus arenarius L.,
Dianthus superbus L. 'nurm-, nõmm-, aasnelk'.

jemà àinaD kazàbîD kähgart_päl, un nurm_päl ka kazàbîD 'nurm-,
/nõmm-, aas/nelgid kasvavad luidete peal ja põllu peal ka
kasvavad' (JZP); rōza jemà àina ē'dôrm, välda ka um 'roosa
nurmenelgi õis, valge on ka' (DŠP). jemà vt. lk. 26. àina
vt. lk. 11.

jeùgî bùolgîZ, jeùgî m̄ara id. *Arctostaphylus uva-ursi* Sprengel 'leesikas'.

jeùG vasteid sugulaskeeltes: sm hiukka, hiuka, hiuke 'pikk, madal ja kivine mererand', krjA hiukku 'muda, leede', ee murd. hiuk 'sete, sade'. Sõna on läänemeresoomeline (SKES I 78). bùolgîZ vt. lk. 21. Vt. sigà mōra lk. 57 ja ki'uv m̄ara lk. 34.

jo'g bobār, j'og bumbāl id. *Nyphar luteum* (L.) J.E. Smith 'vesikupp'.

jo'G vasted on kõigis soome-ugri keeltes: sm joki, krjA jogi, krjL dōgi, vps dōgi, vđj je.tši, ee jōgi, mrdM joy, ?mr jò.yŕ, srj ju, ung (van.) jo, you. Vasted olemas ka lapi: lpVefs jukks, lpL jåh kå, lpN jokká, lpI jūha ja samojeedi keeles: smjJ jaha, joha. Sõna kuulub soome-ugri aluskeelde (SKES I 119). bobār on laen balti keeltest, vrd. ld bobaramunis.

jo'ug m̄a'tr *Mentha x piperita* L. 'piparmünt'.

ku kazab̄D kus veiš um venD, siz um jo'ug m̄a'tr 'kui kasvavad, kus (märg) vesi on olnud, siis on piparmünt' (JZP).

jo'uG vt. eelmine märksõna; m̄a'tr on laenatud läti keelest, vrd. lt mētra 'piparmünt'.

jōn'aina, jān'putkîZ id. *Orchis maculata* L. 'kuradikäpp'.

ku āndab ni'emān si'zzēl, sis ta āb, ūo ki'zzi 'kui annab lehmale sisse, siis ta ei ole tige' (LW 93). jān', jōn on pärisnimi, vrd. ee Jaan, lt Jānis, vn llbat. aina vt. lk. 11.

jumāl ke'iZ, jumāl kăppā id. *Orchis maculata* L., *Orchis mascula* L. 'kuradikäpp, jumalakäpp'.

jumāl kăppast ti'ep tēdā ni'emīdān, lip knaš' ilžēmda 'jumalakäpast teeb lehmadele teed, saab hea koore' (LW 94). jumāl vasteid sugulaskeeltes: sm jumala, krj jumala, krjA jumal,

-lu, krjL duma, -lu, vps guma, juma, -mä, vdj jumaa, ee jumal, mr jâ·mê, jû·mê, jumo. Soome keelest on sõna laenatud ka lapi keelde, vrd. lpVefs jupmaa, lpL jupmēl, lpN ibmel, lpT jimmel. Toivonen annab sõna küsimärgiliselt indo-euroopa laenuna, vrd. sanskr. dyumān (SKES I 122). ke^liž on kõigis soome-ugri keeltes tuntud sõna: sm käsi, krj käzi, krjA käsi, krjL käži, vps käzi, vdj tšäsi, ee käsi, mrdE kēd', mrdM kēd', mr kit, udm, srj ki, mns kät, hnd ke`t, ung kéz. Tegemist on soome-ugri aluskeelde kuuluva sõnaga. Ka lapi keeles olemas, vrd. näit. lpR kät, kätä, lpL kiehta (SKES II 263).

jùoimki, jùqimkki, jùqipki, jùqipkâZ (LW 95), j^uomkâ
(Kos) id. *Vaccinium uliginosum* L. 'joovikas, .
sinikas'.

jùqipkist kīlbubât siēdâbâks, juvâd mārâd, ât, nei sūrd nekki
muškâD 'joovikad (sinikad) kõlbavad süüa, on nii suured kui mustikad' (LW 95). Vasted teistes läänemeresoome keeltes on järgmised: sm juolukka, juomikka, huolukka, krj juomingane, krjA juomoi, krjL duomoi, duoumoi, vps denukaine, vdj jõmu- kas, ee joovikas. Ilmselt on sõna rahvaetümoloogiliselt muudetud: juopukka liitub sõnaga juopua, ka sks Rauschbeere ja vn маруя viitavad sellele, et taimevilju (marju) peetakse joobnustavaks (SKES I 125).

jukš *Cirsium arvense* L. (Scop), *Cirsium vulgare*
(Savi) Ten. 'põldohakas, tuliohakas'.

jukš akkub, õ²rând, jū²râ 'ohakas hakkab riiete külge' (LW 94);
Pizâz um jennâ jukši 'Pizas on palju ohakaid' (DŠP). jukš
on läti laen, vrd. ltDn jukšiš (LW 94).

kalvier, kalvⁱer(Z), kâlviâZ id. *Acorus calamus* L. 'kalmus'.
nⁱe unât kalvⁱerâD 'need on kalmused' (JZP). kalvier on
taime ladinakeelsest nimetusest tuletatud, vrd. ee kalmus,

lt kalmes.

kanà jālga Sedum acre L. 'har. kukehari'.

kanà vt. lk. 8 ; jālga vt. lk. 9.

kanà mār'a, Kanà mār'a (Pi, Ir) id. Empetrum nigrum L.

'har. kukemari'.

n'e umät kanà mār'ad 'need on kukemarjad' (DŠP); sellist muštad mār'ad, vārdāt sellist pigà nei nekkà num 'niisugused mustad marjad, varred niisama pikad kui kanarbik' (LW 104).

kanà vt. lk. 8. mār'a vt. lk. 10., vt. ka keps mār'a lk. 32.

kaṛnā(š) silma Anchusa officinalis L. 'har. imikas'.

nēd'i je 'nná lapst siēbāD, ne at saldāD 'neid söövad lapsed palju, need on magusad' (LW 107). kaṛnāZ 'kaaren, vares'

vasted leiame kõigist sugulaskeeltest: sm kaarne, krj koarne, ee kaaren, mrdE krehtš, mrdM krandšš, mr ku.rnāz, udm kirnidž,

srj kirniš; sõna on olemas ka lapi, vrd. lpVefs Gār'a'nás,

lpL karranis, lpN gārānās, lpT kārnas, ja samojeedi, vrd.

smJ harona, harna, harja, keeltes. Sõna on tõenäoliselt algul onomatopoeetiline olnud samuti nagu lad corvus 'kaaren',

cornix 'vares' (SKES I 165). Ka silma on soome-ugri sõna

(SRK 290).

kaštug aina Alchemilla vulgaris L. 'kortsleht'.

tämmîn ättá sellist vīrist ēdšrmāD, nē'd'i āndaB ni'emāDōn 'tal on niisugused kollased õied, neid annab lehmadele (AUI).

kaštug 'kaste' sugulaskeelsed vasted on järgmised: sm kaste,

krj kašše (kaštie-), krjA kaste (kastie-), krjL kaste, is

kasse, vps kaste, gen. kastkŕen, vdj kase, kaseG, ee kaste,

gen. kaste (SKES I 169).

Huvi pakub liivi prt. kaštukt, mis näitab, et varasem parti-

tiiv antud sõnast on esinenud kujul *kastekta. Teistes läänemeresoome keeltes näeme partitiivis ainult t-d: ee kastet, sm kastetta, krj kaššetta, is kašsetta, vps kastet¹. àina vt. lk. 11. Vrd. ka ee kastehein, sm kasteheinä.

kašk Betula L. 'kask'.

vanast vo²l' pägin' kaškâ 'vanasti oli palju kaski' (LW 108).

kašk vasted leiame peaaegu kõigist läänemeresoome keeltest: sm kaski 'ale, noor lehtmets, noor kask, palu, sööt, lagendik'; krj kaški, krjA kaski, krjL kašk, -šk, -ski, vps kask, vdj kah, tši, ee kask. Sõna on läänemeresoomeline, laenatud ka lapi, vrd. lpN gaš' kâ 'pikk laasitud, aga koorimata kasepuu', ja vene, vrd. vn kacka 'uudismaa, ale', keeltesse (SKES I 168).

kašk àina Ranunculus acer L. 'tulikas'.

mūnda rištihg um sōnt kašk-àinaks kašk järà 'mõnigi inimene on saanud tulikaga (tänu tulikale) terveks' (LW 108). kašk vt. eelmine märksõna, àina vt. lk. 11.

kāš' kǎppà, kaš'-kǎppà (LW 108) id. Antennaria dioica (L.)

J.Gaertn 'har. kassikäpp'.

kaš'-kǎppà um jevà lū-pq²ddōmis p²erast 'kassikäpp on hea luuvalu vastu' (LW 108); ē'drām k²olmā ja'ggâ lāB, kūja jeūgā-
mō pāl kazàb, amà se²u le²bbâ 'õis läheb (jaguneb) kolme ossa, kuiva liivamaa peal (ta) kasvab kogu suvi läbi' (LW 108).

kaš' vasteid teistes läänemeresoome keeltes: sm kasi, krj kazi, krjAL kaži, vps kazi, ee kass. Sõna on tõenäoliselt eesti keelest pärit, kust ta on laenatud ka mujale (SKES I 168).

kǎppà vasted sugulaskeeltes: sm kǎppà, krj kǎppà, krjL kǎpat,

¹ E.N. S e t ä l ä, ÄH, lk. 206-207.

pl. -täd, ee käpp, ?mrdE kepe, mrdM kēpē 'paljasjalgne'.

Sõna on soome-ugri algupära, liivi keelest laenatud ka läti keelde, vrd. lt kepa 'karu käpp' (SKES II 260). Vrd. ka ee kassikäpp, sm kissankäpälä.

kaš' rattâD Alchemilla vulgaris L. 'kortsleht'.

kaš' vt. eelmine märksõna; rattâZ vasteid leiame ainult läänemeresoome keeltes: sm ratas, krjA ratas, krjL ratas, vdj rataZ, ee ratas ja lapi keeles (vrd. lpN rattes, lpI räätis), kuhu ta on laenatud soome keele kaudu. Itkose arvates on soome keelest laenatud ka vene murd. tarvitusel olev panka 'kaherattaline käru' (SKES III 743). Sõna on balti laen, vrd. ld râtas, pl. râtai 'ratas, ring', lt rats, pl. rati, -u 'ratas, vagun'.

kārand ri'uv Polygonum arenastrum Bor. 'har. linnurohi'.

kārand vasted on veel: sm kartano 'õu, suur talukoht, hoov, mõis, ehitus', vdj kartano, kartino. Sõna on germaani laen, vrd. gooti garda 'aed', gards 'talu', mnr gardr 'talu', sks Garten 'aed'. Soome keelest sõna laenatud ka mõnedesse lapi murdeisse, vrd. lpVefs Gä`rtænε 'õu', lpN gardem, -en 'suur talu, mõis', lpT kārt, kārtim 'eeskoda' (SKES I 166). ri'uv vasteid leiame veel eesti ja soome keeltest: sm ruoho, rehu, rehtotara, ee roht, rohi (LW 335).

kārklīn' Artemisia arbotanum L. 'sidrunpuju'.

kārklīn' on läti keelest laenatud, vrd. lt kārklīnš, ltDn kā'rkliš (LW 113). Vt. ka mōra-pa'i lk. 43.

ke'k pārna Daphne mezereum L. 'har. nāsiniin'.

ku pājna ni'emidi ratstâB, sis sidap ke'k-pārnast nīn' ka'ggā1 'kui painaja lehmi vaevab, siis seotakse nāsiniinest niin (neile) kaela (LW 114). ke'G 'kāgu' vasteid sugulaskeeltest:

sm käki, krj kägi, krjA kägi, kägöi, krjL kägi, kägöi,
kägüöi, vps kägi, kägi, vdj čako, tšako, ee kägu, murd. kägi.
Sõna leidub ainult läänemeresoome keeltes, soome keele (tõe-
näoliselt) vahendusel jõudnud ka lapi keelde: lpVefs kⁱe`k`ε,
lpL kⁱehka, lpN gⁱek^kâ, lpI kⁱeh^h, lpKo kⁱie^ockka^o, lpT kⁱkk.
Itkonen oletab sõna kas varasesse alussoome keelde või siis
balti laenude hulka (vrd. ld gegē, -ēs, gēgē, -ēs id.) kuulu-
vat (SKES II 259). pärna vasted on peale liivi keele soome
ja eesti keeles: sm pernä, pärnä, perna, ee pärn, pärnapuu.
Sõna arvatakse olevat Eestist pärit (SKES III 525).

kebz_gārban Linnaea borealis L. 'har. harakkuljus'.
keps vt. lk. 9. gārban vt. lk. 23.

keps_app_aina, keps_ab_aina (Kos), keps-appaina (LW 119) id.
Oxalis acetosella L. 'jänese kapsas'.

keps-appaina um piški meltsi, lāpst siēbšD keps-appaina
'jänese kapsas on väike roheline, lapsed söövad jänese kapsast'
(LW 119); nie umät keps_ab_ainad 'need on jänese kapsad' (KKK).

keps vt. lk. 9. app(šn) vt. lk. 18. aina vt. lk. 11.

keps_māra Empetrum nigrum L. 'kukemari'.

veib kittš ka keps_rāhgāZ 'võib öelda ka keps_rāhgāZ' (KKK).

keps vt. lk. 9. māra vt. lk. 20.

keps_rāhgāZ Empetrum nigrum L. 'kukemari'.

keps vt. lk. 9. rāhgāZ vt. lk. 9.

keu, kevšZ (Si), k'šu (Pi), ke²u (Ir), keuv, kēvaZ (LW 120)
id. Betula L. 'kask'.

attš mō- ja sūq-keuvšD 'on aru- ja sookased'; muštā un
vālda keuv 'must ja valge kask'; keuvšt ti²ep kōjidi, kirrā-
vařzi, rⁱe'ggš-jōlikši un ve²l pāgin mūdi a'ždi 'kasest tehak-

se lusikaid, kirvevarsi, reejalaseid ja veel palju muid asju' (LW 120); i'dô tu.tkamôz si.distô ke.uwô lē.'dôz lū.da 'ühte nurka seoti kaselehtedest luud'(LT 45); un ni tam kittân la.s se pi.ški neitst lä.kkô sie.ki.u'jūrô 'ja nüüd ta on ütelnud, mingi see väike neiu selle kase juurde'(LT 63);
 - māri neitša, kus sa juokšôd 'Mari-neidu, kus sa jooksed, kułdi lūdô kâinal allô? kuldne luud kaenla all?
 - se äb uo sugid kułdi lūdô, See ei ole sugugi kuldne luud,
se um kiu al'li oksâ. see on kase haljas oks.'

(NLK 22)

keu vt. lk. 9.

kēhkkâ putkôz Galium L. 'madar'.

vi'ri um vâlda kēhkkâ-putkôz 'kollane ja valge madar' (LW 121). kēhkkâ vasteid sugulaskeeltes: sm kenkku, kenkas, kennas, kynnäs, ee kungas, kink. Sõna on läänemeresoomeline (SKESI 181). putkôz vt. lk. 20.

kig bikš, kig bikšôz (Pi), kig bikšôD (Kos), kig-bikšôD (LW 125) id. Linaria vulgaris Mill. 'har. käokannus'.

ni e umät kig bikšôD, vi'rist kig bikšôD 'need on käokannused, kollased käokannused' (KKK); kig-bikšôD selli vi'ri putkôz, ikš pitkâ varz 'käokannus - niisugune väike kollane lill, üks pikk vars (LW 125). kik vt. lk. 9. bikšôD vasteid sugulaskeeltes: sm pukšut, pöksyt, krj pukšut, pukšut, krja pukšuD, vdj pöksuD, ee püks, -id. Sõna on olemas ka lapi keeles, vrd. lpL påkså, lpN buk'sâ, lpI puksa, lpKld püks. Tege- mist on germaani keeltest laenatud sõnaga, vrd. nr bukse, t bukse, kaskš buxe, boxe (SKES III 631, 694).

kips māra lvL Majanthemum bifolium (L.) F.W. Schmidt
'keseleht'.

sm oravan-marja (LW 129). kips vt. keps lk. 9. māra vt. lk. 20.

ki'uv māra Arcostaphylus uva-ursi (L.) Sprengel 'har.
leesikas'.

ku pāinub mustā ā'rnā aga villā, sis sa kiētup ki'uv-māra
varži 'kui värvitakse musta riiet, ka villa, siis keedetakse
leesika varsi' (LW 131). ki'uv vt. keu lk. 9. māra vt. lk. 20.
Vt. ka jēugā mōra lk. 29.

kīngāZ, kīngaZ (Kos), k'emil' (Pi), kiēmgāZ, kēmgāZ, kūmgāZ,
kiemil (LW 124) id. Carum carvi L. 'har.
köömen'.

kiēngidi kazap pigātagā jegās nitsā 'köömneid kasvab peaaegu
igal niidul'; kiēngidi panab app'n-lēba jūrā 'köömneid pannak-
se hapuleiva juurde'; kiēngidi reptap piškis sōjalēba pālā,
kiēnda nuṭtap kiēngit sōja 'köömneid raputab natuke saialeiva
peale, mida nimetatakse köömesaiaks' (kõik LW 124). kīngāZ
on rootsi laen (SRK 343), vasteid on olemas ka eesti (köömen,
köömel) keeles. kiemil, k'emil' vorm on laenatud läti keelest,
vrd. lt kēmele, kīmele, kiemele (LW 124).

kīndabā Ulmus effusa Willd., Ulmus laevis Pall.
'kūnnapuu'.

piški pu, puṅnist ēdrēmāD, piškist li'edāD, kazab emin' sellis
lōndžāZ 'väike puu, punased õied, väikesed lehed, kasvab
rohkem niisuguses laanes' (LW 134). Vasteid sugulaskeeltes:
sm kynneppää, kynnäppää, kännäpäs, kynneppuu jne., vdj tšünnä-
pu, ee kūnnapuu, kūnnap. Peale taimenime on samal sõnal ka
teine tähendus; soome keeles - veise, hobuse, lamba selja või
turja kõõlus, eesti keeles kõõlus, liiges, ka rinnakõhr

(SKES II 255). Arvatavasti on puu nimetus metafooriliselt eelnevalt toodud tähendustest tuletatud.

k'eldà rikki, k'eldâ rikki (Kl), k'eldarišši (Pit, Kos) id.
Campanula patula L., Campanula rotundifolia L.,
Campanula persifolia L. 'har. kellukas, suure-
öieline kellukas e. kurekatel, ümaralehine
kellukas'.

k'eldâ rikkist attô sellist putkâD, nîtsâ kazâbâD 'kellukad, kurekatlad on niisugused lilled, niidul kasvavad' (EHK); ne attô piškist sinnist k'elâD, veib ka nei kîttâ - k'eldârikki 'need on väikesed sinised kellad, võib ka nii öelda - k elda-rikki (kellukas)' (VSS); kieldarikki um knaš' šinîi putkôz, kien um kiela form: tãm siemgõ vârdõd at neiku kiela üöld 'kurekatel on ilus sinine lill, millel on kella kuju: nende emakad on nagu kellakõrad' (VDL 197). k'eldà rikki etimoloogia pole teada, võimalik, et tegemist on tuletisega sõnast kiela.

k'e'uv mârâ pû Viburnum opulus L. 'har. lodjapuu'.

k'e'uv vt. keù lk. 9. mârâ vt. lk. 20. pû vt. lk. 7.

k'evâd e'dârmâD Convallaria maialis L. 'maikelluke e. piibe-
leht'.

n'e umâ k'evâd e'dârmâD, knašâD vâldaD putkâD 'need on maikellukesed, ilusad valged lilled' (PKP). k'evâD vasteid sugulaskeeltes: sm kevât, krjA kevât, krjL kevâd, -âz, vdj tševâD, ee kevad, eL kevvâj; mari keeles leiame vasted kâh-gâz, kehe.ž, mis aga tähendavad 'suve' (SKES I 187). Sõna on soome-ugriline. e'dârmâD, e'drêm vana vormi annab Kettunen küsimärgiliselt kujul <* heiderma; vrd ee murd. eiermud, sm hedelmä 'puuvili' (LW 48). Vt. ka mai putkâz lk. 41.

k'evàd ruòž' Rosa Afzeliama Fr., Rosa canina L. 'kibuvits'.

k'evàd vt. eelmine märksõna, ruòž' on pärit ladina keelest, tulnud liivi keelde kas saksa või läti keele vahendusel.

kolm. jälga lē'D' Aegopodium podagraria L. 'naat'.

kolm vasted on olemas kõigis sugulaskeeltes: sm kolme, krj kolme, kolmi, krjA kolme, krjL kolme, kolm, vps koume, vdj keAmēD, kem, ee kolm, mrde kolmo, mrdM kolmä, mr kâm, kum, udm kuin', mns kōrām, hnd ḫūdām, ung három, samuti lapi keeles: lpVefs gu^umš, lpL kál'må, lpT kolm, lpKo koum jne.

Sõna kuulub soome-ugri aluskeelde. jälga vt. lk. 9. lē'D' vt. lk. 25. Vt. ka jälga lē'D' lk. 25.

kòì àina, k^uoi àina (Pit), k^uoi àina (LW 172) id. Artemisia absinthium L. 'koirohi'.

sⁱe um kòì àina, sⁱe äb ùo knaş karD 'see on koirohi, see ei ole hea lõhn' (LAK); ku rištihg akkùb le'bbē lā'mō (le'bbē kâ'mō), sis k^uoi-àina tējē um juva 'kui inimesel hakkab kõht lahti minema, siis on koirohutee hea juua' (LW 172). koi vasteid kohtame peaaegu kõigis sugulaskeeltes: sm koi, krjA koi, krjL koja, vps koja, vdj koi, ee koi, mrde ki, mr kije, udm kej, kijj, mns kii, kēi. Sõna esineb lisaks mõnes lapi murdes: lpKo kuaije, lpKld kuojx, kojx^E. Leiame ta ka mõnes türgi-tatari keelkonda kuuluvas keeles, vrd. kaasani-tatari kōja, kir kūje. Tõenäoliselt läheb sõna tagasi volga aluskeelde. àina vt. lk. 44. Vrd. ka ee koirohi, sm koiruoho, vdj koiroho. (SKES II 207).

koùdōb jūr, koùdōb àina id. Polygonatum officinale L. 'har. kuutõverohi'.

koùdōB vrd. lv koùdōks 'haav, vigastus'. jūr vasted sugulaskeeltes: sm juuri, krj juuri, krjA juuri, krjL dūr, -ri, vps

jūr, jūr', vdj jūri, ee juur, mrd jur. Sõna on soome-ugriline (SKES I 126).

kramà putkâZ Ranunculus acer L. 'kibe tulikas'.

kramà on läti laen, vrd. lt krama, krams 'ränikivi, tulekivi', ltDn kra'ms (LW 153). putkâZ vt. lk. 20. Vt. ka tul'putkâZ lk. 62.

krüz mättâr Mentha viridis L. 'roheline münt'.

See taimenimetus on tervenisti laenatud läti keelest, vrd. lt krüzmetra, ltDn krüzmätter (LW 158).

kumàlikki, kumàlikkiZ (Pi) id. Matricaria chamomilla L.,

Matricaria discoidea DC. 'teekummel, lõhnav kummel'.

ne attõ kumàlikkist 'need on kummelid' (EHK); kumàlikkis-tē 'kummelitee' (LW 161);

Tš'un-tš'un kumaliki,

'Tšun-tšun kummel,

piškiz kala kājki.

Väikese kala lusikake.

Kis min āndab, se s̄āb
touviz.

Kes mulle annab, see saab
taevasse,

kis āb ānda, se s̄āb ellõ.

Kes ei anna, see läheb põrgusse.'

(VDL 33)

kumàlikki vt. lk. 22.

kùora àina Sempervivum L. 'mägisibul'.

pigà neme kùorad, sippõl mūdõ 'peaaegu nagu kõrvad, sibula moodi' (LW 165). kùora vasteid sugulaskeeltes: sm korva, krj korva, krjA korvu, krjL kory, korve, vps kory, vdj kerva, ee kõry, ?udm kuar 'leht', ?srj kor id. Sõna leiame ka mõnest lapi murdest, vrd. lpN goar've, lpR kårve 'paadi tull'. Sõna on soome-ugriline (SKES II 221). àina vt. lk. 44.

kurè kãppà, kurè ke'iz id. Orchis maculata L. 'kuradikäpp'.

kurè-käppàn um jo veitti nēdi s^hormidi jūrè äp ku jumäl-käppàn 'kuradikäpal on vähem neid sõrmi juures kui jumaläkäpal' (LW 167). kurè samatähenduslik vaste on ainult eesti keeles, vrd. ee kurat. Sõna on tõenäoliselt algselt tähendanud 'halba, paha', hiljem saanud uue tähenduse 'vasem', vrd. sm kura 'vasem', niisama vdj, ee kura, lv kurà. Samas tähenduses leiame ta ka mõnest lapi murdest, vrd. lpR kårro, lpVefs korruoq, lpP koruo, lpL kõrru, lpN gurot (SKES II 244).

kuṛg māra Rubus chamaemorus L. 'rabamurakas'.

kuṛg māra kazap suoššá 'rabamurakas kasvab soos' (KKK). kuṛG vasted on olemas kõigis läänemeresoome keeltes: sm kurki, krjA kurgi, krjL kuṛg, -ṛgi, -rgi, vps kuṛg, vdj kur tši, ee kuṛg, samuti mõnes obi-ugri (vrd. mrde kargo, mrdM karga) ja samojeedi (vrd. smj haro, haru, kara, karra, kuo) keeles. Ka lapi keeles näeme samatähenduslikke vasteid: lpL kuor'ka, lpN guor'ga, lapi keele puhul on tegemist soome laenuga. 'kuṛg' on algselt olnud arvatavasti onomatopoeetiline sõna, sest sama lindu märgitakse mitmetes teisteski keeltes häälikuliselt väga sarnaselt, vrd. sumer kur.gi, akkad kurki, aram kurkaja, araab kurkijj (SKES II 245). māra vt. lk. 20. Ved. ka ee kuumari.

kuṛg yārbaZ, kuṛg-yārbaZ (LW 167) id. Comarum palustre L.

'har. soopihl'.

sie um kuṛg yārbaZ, veib kēratā kuṛg jālga ka 'see on soopihl, võib kirjutada kuṛg jālga ka' (DŠP). kuṛg vt. eelmine märksõna, yārbaZ vt. lk. 8.

ku's puṭkāZ Silene inflata J.E. Smith 'har. põisrohi'.

kuZ vasted on kõigis soome-ugri keeltes: sm kusi, krj kuzi, krjA kuzi, krjL kuži, vps kuzi, vdj kusi, ee kusi, mr kžž-Bät, kuž-wüt, (Bät, wüt 'vesi'), udm kidž, kiz, srj kudž, mns

kõšBe·t, hnd Xõs, Xõs, ung húgy. Sõna leiame ka peaaegu kõigis lapi murdeis, vrd. lpVefs Gáttšē, lpL kádtjá, lpN guž'zā, lpKo koD'tšA jne. Sõna kuulub soome-ugri aluskeelde (SKES II 247). putkõZ vt. lk. 20.

kūja māra pū *Lonicera xylosteum* L. 'kuslapuu'.

kūja vasted teistes läänemeresoome keeltes: sm kuiva, krj kuiva, krjA kuivu, krjL kuiv, vps kuiv, vdj kuiva, ee kuiy, ja lapi keeles ?lpR kuife, kuiwe, lpL kuife, kuffi. Sõna läheb tagasi läänemeresoome aluskeelde (SKES II 231). māra vt. lk. 20. pū vt. lk. f. Vt. samuti uisk-mōra-pū lk. 65 ja kūjastām-pū, järgmine märksõna.

kūjastām pū *Lonicera xylosteum* L., *Lonicera baltica* Poj.
'kuslapuu'.

kūjastām vt. kūja, eelmine märksõna, pū vt. lk. f.

kūz·aina *Pedicularis palustris* L. 'soo-kuuskjalg'.

kūZ vt. kūzõZ lk. 10, aina vt. lk. 11. Vt. ka suo kūzāZ lk. 60.

kābāZ *Lonicera baltica* L., *Lonicera xylosteum* L.
'kuslapuu'.

Võrdluseks sm kääpiö, kääpö, ee kääbus (SKES II 265), sm kääpiö-puu, kääpiö-paju *Salix arbuscula* (LW 178).

lint putkõZ *Paris quadrifolia* L. 'har. ussilakk' (LW 195).

liñD vasted sugulaskeeltes: sm lintu, krjA lindu, krjL lind, lindu, vps lind, vdj lintu, ee lind, mr lã·dã, lã·dã, ludo, mns lunt, lont, hnd tu·ntc, lonctc, ung lud. Sõna on väga vana, kuulub soome-ugri aluskeelde. Olemas ka lapi keeles, vrd. lpVefs Asttiē, lpL laddē, lpN lodde, lpI lodde, lpT lonte jne. (SKES II 296). putkõZ vt. lk. 20.

liñd m̄ara Rubus saxatiles L. 'lillakas'.

liñd-m̄arad āt juvāt siēdō 'lillakad on head süüa (LW 195).

liñd vt. lk. 39, m̄ara vt. lk. 20.

liñd zīlma Dianthus arenarius 'nurmmelk'.

liñd zīlmaD āt piškist rozālikkist un vāldad putkōD 'nurm-
nelgid on väikesed roosakad ja valged lilled' (KKK). liñd

vt. lk. 39. zīlma vt. lk. 29.

l'epā Agrimonia eupatoria L. 'lepp'.

lump pāl veiz l'epā nādō 'lume peal võis leppa näha' (LW
199); muštā, pu'nni, vālda l'epā 'must, punane, valge lepp'
(LW 199); keuri l'epā 'köver lepp' (VSS); kakš silda um

keuriži pūdi/ ikš āinagi l'epi dumbōl set sāl va'iissō/ un
ikš aIG/ s'e um rištiḡgān ambōD/ un kēl' um sāl sies va'iissō/

'Kaks silda on kõveraid puid, üksainus lepaoks on seal vahel,
üksainus halg. Need on inimese hambad ja keel seal vahel'.

(KLJ 303). l'epā vasted on olemas peaaegu kõigis sugulaskeel-
tes, samuti lapi keeles: sm leppē, lepikko, lepistö, krj
leppä, krjA leppü, krjL lep, löp, vps lep, lep, lepik, vdj
leppä, ee lepp, lepik, mrde lepe, mrdM leps, lpKo liē'pp^E,
lpKld liōp^E, lpT lieōp^E jne. (SKES II 288). Sõna on soome-
ugriline.

lu²m putkōZ Pyrola L. 'uibuleht'.

lu²m vasted sugulaskeeltes: sm, krjA, krjL, vps, vdj, ee
lumi, mrde lox, loh, mrdM lov, mr lām, lum, udm limi, limi,
srj lim, vim, ung (van.) lom. Väga vana sõna, kuulub soome-
ugri aluskeelde (SKES II 308). putkōZ vt. lk. 20. Vt. ka
tōla putkōZ lk. 62.

luškāZ Bromus L. 'luste'.

Sõnal on vasted vaid soome ja eesti keeles, vrd. sm luste,

lusti(k), lustus, ee luste, lustjas. 'luste' on tõenäoliselt germaani laen, vrd. nr lostā, rts murd. lyxa, löxa, lyxna. Liivi või eesti keelest võetud ka läti keelde, vrd. lt luste, lušk'. (SKES II 314).

lūņķka aina Carex L. 'tarn' (LW 210).

lūņķka 'laht' on laen läti keelest, vrd. lt lunka (LW 210). aina vt. lk. 11. Vt. ka viga aina lk. 68.

mai putkâZ Convallaria maialis L. 'maikelluke, piibe-
leht'.

mēg nutām mai putkâD 'me nimetame maikellukesed' (AUI).

mai on rahvusvaheline kuunimetuse, pärineb ladina keelest, vrd. lad mai; putkâZ vt. lk. 20. Vt. ka k'evad e'dârmâD lk. 34.

mārdig aina Galium aparine L., Galium mollugo G. verum
'roomav madar e. virn, pehme madar'.

mārdig-aina kazāb, a'mšši kīndzmōšši un akkūb rištīņk kā'd, jū'rā 'roomav madar kasvab enamasti küntud maa peal ģa hak-
kab inimesele käte külge' (LW 218). mārdig vasteid teistes läänemeresoome keeltes: sm marrakesi, -kettu, -nahka, krj marrašnahka, krjA mārrāznahku, krjL mardāznahk, vdj marres-
kettu, ee maras, marrask, marrasnahk. Sõna on läänemeresoome-
line (SKES II 335). aina vt. lk. 11.

māškâZ, māškâ māra; māškâZ, māškâ māra (Pi), mōškâZ
(LW 231) id. Fragria vesca L. 'maasikas,
metsmaasikas'.

Iks piški pu'nni mōškâZ broutšiz Rīgõ brūtõ sōmõ. Rīgõ saksad
juvad saksad āndiz(d) brūt' lovaks. Ikš kakš kolm - si'n um
solm 'üks väike punane maasikas sõitis Riiga pruuti saama.
Riia saksad, head saksad andsid pruudi koos voodiga. Üks,

kaks, kolm - sõlm on sinu' (VDL 55); mõškõd, attõ ve¹
gäbalist 'maasikad on veel toored' (LW 231); mëk k^uõrr'im
mõškidi 'me korjame maasikaid' (LW 231). māškõZ vasteid
leidub sugulaskeeltest vaid läänemeresoome keeles: sm mansik-
ka, krj mandžikka, krjA mandzoi, vps manžikaine, vdj māzikaZ,
ee maasikas. Võib-olla on läänemeresoomeline 'maasikas'
(mansikka < *mantikka) samast tüvest kui manner (vrd. rts
jordgubbe, sks Erdbeere 'mari, mis kasvab maas' (SKES II 333).

mā karkkõD   Erodium cicutarium (L.) L'Her. 'har.
kurekael'.

mā vasteid kohtame peaaegu kõigis sugulaskeeltes: sm, ee maa,
krj, krjA, krjL maq, vps ma, vdj mā, udm mu, muu, srj mu,
mns mā, mē, mā, hnd mex, mix, mõu. Soome keele vahendusel
laenatud ka lapi keelde, vrd. lpL mādja, lpN mā, lpNrt māva.
Sõna on soome-ugri algupära (SKES II 324). karkkõD vasteid
sugulaskeeltes: sm karkku, ee kark, lv kar³k, ka¹r¹kki 'tähen-
dab ka trellid, võre' (SKES I 163).

meltsõZ, meltsõ, miltsõZ (Pi), miltsõ (Ir) id. Atriplex L.
'malts'.

ku nēdi um pägin' siz attõ meltsõD 'kui neid on palju, siis
on maltsad' (EHK); s¹e um miltsõZ, s¹edà āndaB sigal 'see
on malts, seda antakse seale' (DSP); s¹edà meltsõ kiskõB
sigal 'seda maltsa kistakse (kitkutakse) seale' (JZP).

meltsõZ 'malts', ee meltsas 'roheline rähn' on vana soome-
ugri sõna. Taimenimetusena samuti tarvitusel mitmes lääne-
meresoome keeles, vrd. sm maltsa, vps mouts¹-hīn', movuts¹-hīn',
ee malts (SKES II 331).

meṣà lilī   Melilotus albus Desca. 'valge mesikas'.

meṣà vt. lk. 11, lilī, ee lill on tõenäoliselt germaani

keelte vahendusel keelde tulnud ladina laen, vrd. nr lilja 'liilia', mrts lilia, lad lilium, pl. lilia (SKES II 295).

mešà mättâr Mentha arvensis L. 'põldmünt'.

mešà vt. lk. 11. mättâr vt. lk. 24. Vt. ka mešà aina lk. 11.

mešà nodal Stachys sylvatica L. 'mets-nõianõges'.

mešà nodalt äb_ùo jevàD àinaD 'mets-nõianõgesed ei ole head taimed' (PKP). mešà vt. lk. 11. nodal vasteid leiame järgmistes läänemeresoome keeltes: sm nokkoinen, nokkanen, nokkovainen, nukulainen, vdj neken, ee nõges, nões. Sõna on läänemeresoomeline (SKES II 391).

miⁱet putkôZ Anchusa officinalis L. 'har. imikas'.

miⁱet on läti laen vrd. lt miets 'teivas, vai'. putkôZ vt. lk. 20. Vt. ka karⁿô(š) silma lk. 29.

mõ aina, mõn aina id. Carex L. 'tarn'.

mõn-aina kazab vizà mõ päl 'tarn kasvab kõva maa peal'

(LW 209). mõ vt. m^a lk. 42. aina vt. lk. 11. Vt. ka viga-aina lk. 68 ja lühkka aina lk. 41.

mõra paⁱ Artemisia arbotanum L. 'sidrunpuju'.

mõra vt. m^ara lk. 20. paⁱ vasted on olemas enamasti kõigis sugulaskeeltes: sm, krj, krjA, krjL, vdj, ee paju, vps paju, udm, srj bad', hnd poj, p^cai^c 'haab', mrde poj, mrdM poju 'haab'. Sõna leiame ka lapi, (vrd. lp Kld pajj, pujj^e) ja samojeedi keeles (vrd. smjJ paju, paiju, pajjo, smjO pè, py 'pajukoor'). 'paju' kuulub soome-ugri aluskeelde (SKES III 466).

mõviga aina Polygala L. 'vahulill'.

si^ekk^kaks a^fšt^õb mõvigg^õ 'sellega ravib nõgestõbe' (LW 232).

mõ vt. mā lk. 42, viga vt. lk. 26, aina vt. lk. 11.

muškāZ, muska māra (Pi), muškāZ (LW 236) id. Vaccinium
myrtillus L. 'mustikas'.

ne attā muškā vārdāD 'need on mustikavarred' (EHK); muš-
kādkāks ti'ep sū muštāks 'mustikatega teeb suu mustaks'
(LW 236). muškāZ vasted on kõigis läänemeresoome keeltes,
vastavalt sm mustikka, krj mussikka, krjAL mustoi, muštoj,
vps mustik, muštikaine, vdj musikaZ, musikka, mussikka, ee
mustikas. Sõna ongi läänemeresoomeline (SKES II 353).

muštā l'epā Alnus glutinosa (L.) J.Gaertn. 'must lepp
e. sanglepp'.

muštā vasteid teistes sugulaskeeltes: sm musta, krj mušta,
krjA mustu, krjL must, vps must, vdj mussa, ee must. Nagu
näeme on sõna ainult läänemeresoome keeltes olemas, 'must'
kuulubki läänemeresoomeliste sõnade hulka. Laenatud ka läti
(vrd. lt musts) ja lapi keelde (vrd. lpN musti 'musta koera
või hobuse nimi'). l'epā vt. lk. 40.

mättār Mentha L. 'münt'.

sūrd mättār kazābāD, un ne (tuoimkkā) mōrat kazābāt sāl jūs
'suured mündid kasvavad ja need (toominga-)marjad kasvavad
seal juures' (LW 240). mättār vt. lk. 24.

ni'glist ismāZ Tanacetum vulgare L. 'har. soolikarohi'.
ne umāt ni'glist ismāD 'need on soolikarohud' (AUI).

ni'gli(st) on deskriptiivne sõna, vrd. ne'ggōlZ, ni'glāZ
'nõel'; ni'gli 'mesilane' tähendab niisiis nõelajat. ismāZ
(istmāZ) vasteid sugulaskeeltes: sm istuun, ee iste, krj
issuun. Sõna on soomeugriline (SKES I 109). ni'glist ismāZ
tähendab sõnasõnalt seega 'mesilase istet'. Vrd. ka läti

vastavat taimenime: bišu krēslinš Tanacetum vulgare
'mesilase toolid' (LW 267). Vt. ka piš krāššôl lk. 49.

nⁱ'edâr Scirpus lacustris L. 'kõrkjas'.

ne kazâbôD jâras 'need kasvavad järves' (AUI). nⁱ'edâr on
läti laen, vrd. lt niedre 'pilliroog, kõrkjas'.

nodâl, n^uodal id. Urtica urens L., Urtica dioica L. 'raud-
nõges, kõrvenõges'.

nodâlt kittâbôD 'nõgesed kõrvetavad' (LW 250). n^uodal um
sⁱe-pⁱerâst ku ta kitâB 'nõges on sellepärast, et ta kõrve-
tab' (JZP). nodâl zuppân um îldzemdi pañmâst 'nõgesesuppi
peab koort panema' (TSLK 64);

Vuta, Jâniz, musta ibiz, Võta, Jaan, must hobune,
apratsta sa minnõn nûrmud ratsuta üle sa minu põllud

(immär min nurm),

(üumber minu põllu),

bred'ša jara nodald dadžad, hävita ära nõgesed, takjad,
sjeldõ vîla laz kazagõ. selge vili las kasvagu'.

nodâl vt. lk. 43.

(VDS 228).

num Calluna vulgaris (L.) Hull 'kanarbik'.

num kazâp kângar pâl 'kanarbik kasvab kangari peal' (LW
254). num vasteid teistes läänemeresoome keeltes: sm nummi,
'nõmm, kangar, soosaar', vdj nemmi 'nõmm', ee nõmm. Sõna
kuulub läänemeresoome aluskeelde.

nummiš putkâZ Potentilla L. 'maran'.

nummiž vt. eelmine märksõna, putkâZ vt. lk. 20.

okš' mār'a Rubus chamaemorus L. 'rabamurakas'.

okš' vt. lk. 13, mār'a vt. lk. 20.

pagâst mār'a pū Rhamnus frangula L. 'paakspuu'.

pagâst vasteid näeme kõigis läänemeresoome keeltes: sm paatsa-

ma, paatsain jne. krj paka tš¹in, paga(t) tš¹in, krjA paka tš¹in, paka tš¹im, krjL paka tš¹in, pakatš, vps pagatš, ee paakspuu, paats(puu) (SKES II 452). Sõna on läänemeresoomeline. māra vt. lk. 20. pū vt. lk. 7.

pa²i Salix L. 'paju'.

ka pa²istā sōbād nīnt kīstād 'ka pajust saab niint kistud' (LW 269). siz se neitst kitiz: " & ra²dle paj¹ okšti un tie, ābist pūst punn¹ un kier nēšti okšist vitšti " 'siis see neid ütles: "Mine raiu paju oksi ja tee haavapuust punn ja keera nendest okstest vitsu"' (NLK 323). pa²i vt. lk. 43.

paistig aina Lappa L. 'takjas'.

paistiG vasteid leiame järgmistes sugulaskeeltes: sm paiste, paisto, krjA paisse, paišse, paisti, paisto, pasto, krjL paštutand, paštutez, vps pašte, vdj paise, paissu, paisuZ, ee paiste, paistetuz. Sõna on läänemeresoomeline (SKES II 461). aina vt. lk. 11.

pamāttān¹, pamātān¹ (Kos) id. Viola tricolor L. 'kääoorvik e. aaskannike'.

pamāttān¹ on läti laen, vrd. lt pamate 'vöörasema', ka bot.

pā¹ppālz, pappāl id. Populus L. 'pappel'.

tāsā kazāB sūr jāndi pappāl 'siin kasvab suur jäme pappel' (JZP). pa¹ppālz, ee pappel, lt papele on saksa keele vahendusel laenatud, vrd. sks Pappel. Sõna ulatub tagasi ladina keelde.

pālderjan¹, pāldārjān¹, boldārjōn¹ id. Valeriana officinalis L. 'har. palderjan'.

pālderjan¹ um jevā aina 'palderjan on hea taim, rohi' (DSP).

pālderjan¹ on Kettuse arvates läti laen, vrd. lt Dn bolderjanss (LW 25). Võimalik, et liivi keelde tulnud läti keele

kaudu, sõna ise ulatub ladina keelde, vrd. lad valeriana.

pešlinĳkĳis silma Polygala vulgaris L., Primula farinosa
L. 'aas-vahulill, pääsusilm e. jaanilill'.

pešlinĳkĳis vasted leiame enamikus sugulaskeeltes: sm pääsky,
pääskynen, pääskönen jne., krjA peäsköi, -iä, -ää-, krjL
piätšköi, -üoi-, piäsköi jne., vps päskheine, pästkõ jne.,
vdj päsko, ee pääsuke, pääsukene, murd. pääsu, pääsukas,
päästukene jne., mrde pežgun, pežgata jne., mrdM pižgata,
pižgutaj jne., udm poški, -i, srj pisti, pistsi, ung fecske,
murd. feske. Sõna on arvatavasti onomatopoeetilisest algupära
(SKES III 692). silma vt. lk. 29.

pē'gāZ, pē'gāZ (Ir), pē'gāL pū (Kos), pē'gāt-pū (LW 282)
id. Corylus avellana L. 'har. sarapuu'.

pē'gāt-pūt kazābād emīn' sā'uv mōššā 'sarapuud kasvavad
rohkem savimaal' (LW 282); pē'gā t'ērā immār um vizā kūr
'pähklituuma ümber on kõva koor' (TSLK 119). pē'gāZ vasted
on olemas peaaegu kõigis sugulaskeeltes: sm pähkinä, pähken,
pähkinä, vdj päh,tšenä, pähčinä, ee pähkel, murd. pähkna,
pähn, mrde pešte, mrdM peštē, mr pükš, hnd paš; vana algvorm
<*pähki. Sõna kuulub soome-ugri aluskeelde (SKES III 679).

pēttār jūr Jasione montana L. 'har. sininukk'.

pēttār on pärisnimi, vrd. ee Peeter, vn Temp, sks Peter jne.
jūr vt. lk. 36.

pēttār ke'iž Orchis maculata L. 'kuradikäpp'. pēttār
vt. eelmine märksõna, ke'iž vt. lk. 28.

pi'n'lii Aegopodium podagraria L., Selinum carvi-
folia L. 'naat, har. aruputk'.

s'est lapst ti'ebād liliidi 'sellest teevad lapsed pilli'

(LW 290). pi²n' vasted leiame kõigis sugulaskeeltes: sm peni, penikka, krj penikkä, penukka, krjA peni, penikkü, vdj peni (koir), penikka, ee peni, mrdE pine, mrdM pinε, mr pi, pi, pii, udm puni, punu, pu²ni, pini, srj pon, pon, pun, ?ung fene 'metsik, julm'. Väga vana soome-ugri sõna. Olemas ka lapi keeles, vrd. lpEt Bie²h'ε, lpL pāna, lpKo pi²nni, lpT piena^ε (SKES III 518). li² vt. lk. 42.

pi²n lipsk²Z Anthriscus sylvestris (L.) Hoffm., Aethusa cynapium L. 'mets-harakputk, koeraputk'.

pi²n' vt. eelmine märksõna, lipsk²Z on läti laen, vrd. lt lipškis (LW 196). Vt. ka pi²n' putk²Z lk. 48.

pi²n' mātr, pi²n' mētr (Kos), pi²n' mātra (Ir), pi²n'-mättâr (LW 290) id. Mentha arvensis L. 'põldmünt'. s²e um pi²n' mātr ku kazàB na'grád māzā 'see on põldmünt, kui kasvab kartulimaal' (JZP). pi²n' vt. lk. 48, mātr vt. lk. 27.

pi²n' putk²Z Anthriscus sylvestris (L.) Hoffm., Aethusa cynapium L. 'mets-harakputk, koeraputk'. vāldad ēdr²m²D, ja²md² vařž, ne kazàb²t sūrD 'valged õied, jäme vars, need kasvavad suured' (LW 291). pi²n' vt. lk. 48. putk²Z vt. lk. 20. Vrd. ka ee koeraputk, sm koiranputki.

piški nodal Urtica urens L. 'raudnõges'.

piški vasted sugulaskeeltes on järgmised: sm pisku, vps pisk, ee pisut, pisku, pisike(ne), krj piska 'vallatu laps', pi²t-šukkaini 'tilluke', krjA pi²tšukkaine, krjL pi²tšum-pikkaraine 'imetilluke', udm pi²tši, ung pici, -ke, -ny. Soome keelest laenatud ka nr murd. pi²ssku, -ä 'väiketüdruku hellitusnimi', rts murd. pi²skot 'peenike, väike'. Tegemist on soome-ugri aluskeelde kuuluva deskriptiivse sõnaga (SKES III 578). nodal vt. lk. 43.

pipär mätra, pipär mätr id. Mentha piperita L. 'piparmünt'.
pipär vasteid sugulaskeeltes: sm pippuri, pippura, ee pipar,
krjA pippuri. Sõna on laenatud ladina keelest (vrd. lad
piper) germaani keelte vahendusel (vrd. mrts pepar, nr pep-
par, kasks peper, ags pipor jne.) (SKES III 572). mätra vt.
lk. 24.

piš kräššõl, piš kräšlin' (Pit) id. Tanacetum vulgare L.
'har. soolikarohi'.

piš vt. piški lk. 48. kräššõl on balti laen, vrd. lt krėsła,
ld kreslas. Vt. ka ni' glist ismõz lk. 44.

pitkis putkõz Erysimum L. 'harakalatv'.

pitkiZ (pitka) vasted on olemas vaid läänemeresoome keeltes,
teistes sugulaskeeltes me neid ei leia, vrd. sm pitkä, krj
pitkä, krjA pitkü, krjL pitk(e), pitkü, vps pitk, vdj pittšä,
ee pikk, murd. pitk, pitkä. Sõna kuulub läänemeresoome alus-
keelde (SKES III 580). putkõz vt. lk. 20. Vt. ka pärkkõn
putkõz lk. 51.

pī'lõG, pī'lgõz, pī'lgõpū, pī'lõkpū id. Sorbus aucu-
paria L. 'har. pihlakas'.

pī'lõG um knaš pū 'pihlakas on ilus puu' (PKP); pī'lgõ
oksa (LAK); s'e um sūr pī'lõkpū 'see on suur pihlakas'
(KKK); pī'lgõ mõra 'pihlamari' (LW 297); pī'lgõdõn attõ
võldad õdrõmõD, punnist mõraD 'pihlakatel on valged õied,
punased marjad' (LW 297). pīlgõvīnõ mēG juom õrastiZ 'pih-
lakaveini me joome harva' (EHK); ants tovīz pī'lgõži vai'gdi
un kieriz pī'lgõži vitšti 'Ants vestis (raius) pihlakast
vaiu ja keerutas pihlakasi (pihlakast) vitsu' (NSK 187).

pī'lõG vasteid on olemas kõigis sugulaskeeltes: sm pihlaja,
pihlas, pihlaja, krj pihlaja, pihjala, krjA pihlaju, krjL

pihl', vps pihlām, vdj pihlaga, ee pihlakas, murd. pihelgas,
pihl, mrDE pizol, mrDM pižâl, mrd pəzə·lma, pizi·lma, udm
palešpu, pelis' 'pihlakamari', mns pitšär, päšer, hnd pəDār,
?ung fagyal. Soome keelest on sõna laenatud ka lapi keeltes-
se: lpI pihlejäz, lpN bihle, bilhe; liivi keelest aga läti
keelde, vrd. lt pilādziš. 'pihlakas' on vana soome-ugri sõna
(SKES III 542).

plotsin' māra *Rubus caesius* L. 'põldmari'.

plotsin' on läti laen, vrd. lt plocene, plocini, ltDn plotsin
(LW 303). māra vt. lk. 20.

punni l'epa *Alnus glutinosa* (L.) J.Gaertn. 'sang- e.
must lepp'.

punni vasteid sugulaskeeltes: sm punainen, krjA punane, vdj
punan, ee punane, mrd pona 'karv, vill, värv', mr pân, pən,
pun 'karv, vill, sulg, ehmes', hnd pun, pun^c, mns pōn, pun
(kahel viimasel tähendus sama kui mari keeles), ung fan 'ihu-
karvad'. Soome-ugri aluskeelde kuuluv sõna, mille algne tä-
hendus oli ilmselt karv, hiljem punane karv ja siis punane
(SKES III 640). l'epa vt. lk. 40.

punni māra, pu²nni-māra (LW 315), punni-jān' māra (Kl) id.
Fragria vesca L. 'metsmaasikas'.

ne atté punnist-jān' māraD, nāntān um jevà magà 'need on
maasikad, neil on hea maitse' (EHK); punni māradān um vāldad
ē'dōrmāD 'maasikatel on valged õied' (AUI). punni vt. eelmi-
ne märksõna, māra vt. lk. 20. Vt. ka māškōZ lk. 41, mā karknāD
lk. 42.

punni pušk *Papaver argemone* L., *Papaver dubium* L. 'liiv-
magun, põldmagun',

ku tulūb_ellà brūdganà, siz ellà re'ptup punis-puškidī
tūbbō, un ku lā'p_selli p^oois, kis āb_ūo brūdganà, sis, ta

pūstup_pu²nnis(t)-puškūd beņk'alā 'kui tuleb Ella peigmees, siis Ella raputab moone (põldmagunaid) tuppa, aga kui läheb (tuleb) selline poiss, kes ei ole peigmees, siis ta pühib moonid pingi alla' (LW 365). puñni vt. lk. 50. pušk on läti laen, vrd. lt pusks, puškis, ltDn pušks (LW 319).

pūssāi_aina Silene inflata J.E. Smith 'har. põisrohi'. pūssāi on balti laen, vrd. ld pūsle, lt pūslis, pūšliši 'põis' (LW 322). aina vt. lk. 11. Vt. ka ku's_putkāZ lk. 38.

p^uo_ruož' (Pi) Rosa canina L. 'koerkibuvits'. p^uo_ruož' kazàB taràz un mitsêS ka kazàB 'kibuvits kasvab aias ja metsas kasvab ka' (DŠP). p^uo vt. pū lk. 7, ruož' vt. lk. 36. Vt. ka k'evad_ruož' lk. 36 ja ruož_pū lk. 55.

pā'rkkān_putkāZ Erysimum L. 'harakalatv'. pā'rkkān on laen balti keeltest, vrd. ld perkūnas, lt pērkuons, ltDn pā'rkkans (LW 326). putkāZ vt. lk. 20. Vt. ka pitkis_putkāZ lk. 49.

pārna, pārna (Ir) id. Tilia cordata Mill. 'pärn'. mēG pārnast s'edā kelimttā äb laskā, mādān um nī veittā pārnidi, ku mēg äb veim s'edā ti'edā 'pārnast me seda mahla ei lase, meil on nii vähe pärni, et me ei tohi seda teha' (EHK);

Pārna kūjastub neitsōdōn kindidi: 'Pärn kuivatab neidude kindaid:
pārnan kindō-pārōd kazabōd, pārna otsas kindapaarid kasvavad,
pārnan kindō-pārōd kazabōd, pārna otsas kindapaarid kasvavad,
jega oksa tutkamōs. iga oksa küljes (otsas)!

pārna vt. lk. 32. (VDL 264)

rānda gadagāZ

Galium aparine Vaillantii, Cakile martima Scop., Ammodenia peploides (L.) Rupr.
'roomav madar e. virn, liiv-merisinep, merihumur'.

rānda vasteid sugulaskeeltes: sm, krj, vdj ranta, krjA randu, krjL, vps, ee rand. Sõna on germaani laen läänemeresoome keeltes, vrd. nr, mrts, t, ing strand, mnr strond, kasks strant; on ka võimalik, et laenatud on etümoloogiliselt eri algupära olnud sõnadest, vrd. nr, mrts, t, sks rand, mnr rond, kasks rant jne. (SKES III 733). gadagāZ vt. gadaG lk.6.

rānda ka'ggārZ

Psamma arenaria Roem. et. Schult 'luidekaer'.

selli àina nemè ka'ggārZ, set ku äbuq t'eridi 'selline taim nagu kaer, aga ei ole teri' (LW 331). rānda vt. eelmine märksõna. ka'ggārZ (ka'ggār) vasted sugulaskeeltes on järgmised: sm kaura, krj kakra, kagra, krjA kagru, krjL kagr, kagre, -ru, vps kagr, vdj kagra, ee kaer, eL kār. Y.H. Toivonen peab sõna vanaks germaani laenuks, vrd. mrts haghre, rts murd. hagre, -a, hāgri, nr murd. hagre; (vrd. ka rts, t, nr murd. hayre¹, samuti sks Hafer). Samal seisukohal on L.Hakulinen² ja V.Thomsen³. L.Kettunen toob aga ka'ggār(Z) soomeugri sõnana, mis lähtub tüvest *kakra⁴. Esimene väide on kindlasti paikapidav, sest peale läänemeresoome keelte puuduvad sõnal teistes soome-ugri keeltes vasted. Vrd. veel sm rantakaura 'luidekaer'.

¹ Y.H. Toivonen, SKES I, lk. 174.

² L. Hakulinen, SKRK, lk. 328.

³ V. Thomsen, SA, lk. 180.

⁴ L. Kettunen, LW, lk. 101.

riek aina lē'D', riek aina (Kos), riekk-aina (LW 342) id.

Plantago L. 'teeleht'.

s'e um ri²ek aina, ku um paistiG, s'edà pāndôB pālô 'see on teeleht, kui on paistetud, seda paneb peale' (KKK); ku jālga um paistân, sis panup pālô riekk-aina-li'eD', se v'edab uis siē paistuG 'kui jalg on paistes, siis paneb teelehe peale, see võtab paistetuse ära' (LW 342). reK (rēk) 'tee' vasteid sugulaskeeltes: sm retki, ee retk. Sõna on läänemeresoomeline (SKES II 773). aina vt. lk. 11. lē'D' vt. lk. 24.

re'u(v) aina, re'u(v), riù (Pi) id. ?Juncus bufonicus L. (s.str.) 'kraavluga' (LW 335), Polygonum arenastrum Bor., 'har. linnurohi'.

ku ni'emād at rujād, ku'zzābād vierda, sis kiētub ri'uttô 'kui lehmad on haiged, kusevad verd, siis keedetakse linnurohtu' (LW 335); re'u(v) kazap kōrandâl 'linnurohi kasvab taluõuel' (LW 335). re'u(v) vasted leiame mõnest teisestki läänemeresoome keelest, vrd. ee rohi, gen. rohu, sm rouho. Sõna ongi läänemeresoomeline. aina vt. lk. 11. Vt. ka kārand-ri'uy lk. 31. ~~kuona räks lk.~~

riēš putkâZ Agrostemma githago L. 'har. äiakas'. riēš on läti laen, vrd. lt riezis, ltDn riēž (LW 336). putkâZ vt. lk. 20.

ri'ggâ putkâZ, ri'ggâ pušk id. Centaurea cyanus L. 'rukki-
lill'.

s'e kazâB ri'ggâ sizâl, s'e um sin'ki ri'ggâ putkâZ 'see kasvab rukkis, see on sinine rukkilill' (KKK). ri'ggâZ vasteid sugulaskeeltes: ee rukis, eL rüga, sm ruis, vps rugiz, vdj rüz. V.Thomsen avaldab arvamust, et ri'ggâZ on kas germaani või balti laen (vrd. mnr rugr, germ ruge või

ld rygys)¹. L.Hakulinen ütleb, et 'rukis' (kõigis läänemeresoome keeltes) on vana germaani laen². H.Ojansuu väidab, et sm ruis, eP rukis on germaani laenud, vrd. germ rugiz; vdj rüiz, eL rüga on aga laenatud balti keeltest, vrd. lt rudzis³. Ojansuu seisukoht tundub põhjendatum. putkâZ vt. lk. 20. Vrd. ka taimenimetusi: ee rukkilill, sm ruiskukka, lt rudzupuke 'rukkilill'. Vt. ka t'era pušk lk.

rištink kumalikki *Matricaria chamomilla* L. 'teekummel'.

rištink 'inimene' on algul tähendanud ristitut, ristitud inimest, ristiinimest, vrd. sm risti, ristiä, krj risti, krjL, vps rist, vdj rissi, ee rist, ristida, ristitu, lv rišt. Sõna on tulnud Kristuse nimest (SKES III 813). kumalikki vt. lk. 22.

r'emgâZ, riemgâZ (LW 336) id. *Salix caprea* L., *Salix alba* L. ^{*Salix repens* L.} 'remmelgas'.

riemgâ ninstâ ti'eb vîzidi 'remmelga niinest tehakse viiske' (LW 336); riemgâZ um ôrali pû 'remmelgas on haraline puu' (LW 336). r'emgâZ vasted leiame veel paarist läänemeresoome keelest: sm remmel, remmeli, remmeli jne., ee remmelgas, remmel, murd. rämmel, rämmelgas, rämlakas jne. Sõna on läänemeresoomeline, algselt tõenäoliselt deskriptiivse varjundiga (SKES III 763).

rōda aina, rōda-lēmi-aina (LW 343) id. *Nardus stricta* L. 'jusshein'.

rōda-aina um selli ka'rdâ aina, jelâit siedôp ta miŋgi jevâ aina äb uq, bet siemîz ne siëbôD 'jusshein on niisugune lõh-

¹ V. Thomsen, EGS, lk. 167.

² L. Hakulinen, SKRK, lk. 328.

³ H. Ojansuu, LSBK, lk. 35.

nav hein, loomasöödaks ta mingi hea hein ei ole, aga ära nad söövad' (LW 343). rōda vasted on olemas kõigis läänemeresoome keeltes: sm, krj rauta, krjA raudu, krjL, vps, ee raud, vdj rauta. Sõna on olemas ka lapi keeltes, vrd. lpP rouwde, lpL ruoute, lpN ruowde, lpI ryeydi jne., kuhu ta on laenatud tõenäoliselt soome keelest. 'raud' on germaani laen, vrd. mnr raudi, vsk *rauda 'malm, millest sulatati rauda', nr, t rōd, rts rōd 'punane' (SKES III 751). aina vt. lk. 11.

rùogâZ Phragmites communis Trin. 'pilliroog, roog'.
rùogâst kattükst àttâ viššâD 'roost katused on tugevad (LW 347). lo·dap·pälâz i·llâ la·ggâd jüssâ vol' si·ttâtt lu·ktâre|ne voltt ti·edât/rùogâst 'laua peale (kohale) üles lae alla olid seotud lühtrid, need olid tehtud roost' (LT 47). rùogâZ vasteid võime leida ka teistes sugulaskeeltes: sm ruoko, ee roog, gen. roo, akk. roogu. Sõna on läänemeresoomeline.

r^uoZ pū (Kos) Rosa canina L. 'koerkibuvits'.
r^uoZ vt. lk. 36. pū vt. lk. 7. Vt. ka p^uo r^uoZ lk. 51, kⁱevâd r^uoZ lk. 36.

râug âina, râug (Pit), râugâZ, râugâ-âina, râugi âina
(LW 350) id. Stellaria media (L.) Cyr. 'vesihein'.

râ^ugâ âina kazâb nâggârt sizâl 'vesihein kasvab kartulite sees (kartulimaal)' (LW 350).

saksâ mâ â^obâZ Populus alba L. 'hõbepappel'.
ne àttâ saksâ mâ â^obâD, ne kazâbâD abluokkâZ 'need on hõbepaplid, need kasvavad koplis' (JZP). saksâ vt. lk. 15. mâ vt. lk. 42. â^obâZ vt. lk. 19.

se'dlikki pū, se'dlik'-pu, se'dlik'-pū, se'ddvl-pū, se'd-
likki, tse'ddvl (LW 357) id. Evonymus L.
'kikkapuu'.

tä'mmšn kazabât sellist punnist mōrad, je'ts attê vāldad,
ēdrīmāD 'tal kasvavad niisugused punased marjad, alguses
on valged õied' (LW 357). se'dlikki on läti laen, vrd. lt
seduols, ltDn sedlih'ku'oks (LW 357).

se'ggʷl ʷaina Chelidonium majus L. 'har. verehurmarohi'.
se'ggʷl vasteid sugulaskeeltes: sm seula, seuloa, ee sõel,
sõeluda, eL sõkl, vps seglita. Kettuse järgi on sõna lääne-
meresoomeline ja arenenud järgmiselt: *segʷlʷ *seglo-, *sek-
lo- (LW 360). ʷaina vt. lk. 11. Vt. ka struttʷn lk. 60.

sidām Dicentra spectabilis (L.) Lem. 'murtud-
süda'.

sidām vasteid sugulaskeeltes: sm sydān, ee süda, mrd sedej,
sedeh, mr šim, udm šulem-šulm-, mns šim, sim, k sii, hnd
sam, ung sziv ~ szive-; sõna kohtame ka lapi (vrd. lpN čáđá)
ja samojeedi (vrd. smj seej, saj) keeltes, samuti tunguusi
(vrd. tung sölõmõ) keeles. Sõna on soome-ugriline, kuulub
uraali aluskeelde (FUV 59, 146).

siezār ʷaina Polygonum lapathifolium L. 'kahar kirburohi'
(LW 363), Paris quadrifolia L. 'ussilakk'.
Esimene, Kettuse antud ladinakeelne vaste
võib olla vale. Pāris kindel ei saa olla,
sest vastavat taime õnnestus kontrollida
ainult Īras ja Kolkas. Seal pidasid keele-
juhid seda ussilakaks. Mõlemal taimel on
mustad viljad, lehed on aga väga erinevad.
siezār ʷainadōn attēpiškist muštād mārād pāl 'ussilakkadel

on väikesed mustad marjad peal' (EHK). siezâr vasted leiame mitmes sugulaskeelest: sm sisar, sisko, vps čičkoo, eL sõts, sõtse, mns cičä, hnd saži 'isa või ema noorem õde, isa ema'. Sõna kuulub soome-ugri aluskeelde. (FUV 114). àina vt. lk. 11.

sigà àina Trifolium spadiceum L. 'pruun ristik'.

ku sigà um rujà, sis sigà àinast kiettâp tēji 'kui siga on haige, siis pruunist ristikust keedetakse teed' (LW 364). sigà vasted on olemas ka teistes läänemeresoome keeltes, vrd. sm sika, krj sika, ee siga, vdj sikā. Sõna ongi läänemere-soomeline. àina vt. lk. 11.

sigà lē'D' Calla palustris L. 'soovõhk'.

sigà lē'dâD mēg nutâm 'soovõhad me nimetame' (AUI). sigà vt. eelmine märksõna, lē'D' vt. lk. 25.

sigà mōra Arcostaphylus uva-ursi (L.) Sprengel 'leesikas'.

sigà vt. lk. 57. mōra vt. lk. 20. Vt. ka jeugâ buolgôZ lk. 24 ja ki'uv mōra lk. 34.

sigà nâttôZ ^{hispidus} Leontodon L. 'seanupp'.

Kettusel märgitud: Calla palustris 'soovõhk' (LW 364). Tegemist on tõenäoliselt eksitusega, küsitletud keelejuhtidest (Īra, Kolka, Piza, Pitrõgi külades) ei nimetanud keegi taime soovõhaks, vt. ka sigà lē'D' lk. 57. Taimed on väga erinevad nii lehtede, õite kui kasvukoha järgi.

ne attâ sigà nâttôd edârmâD 'need on seanupu õied' (JZP).

ikš àinagi vâlda jūr', sigà siēb nēdi 'üksainus valge juur, siga sööb neid' (LW 364). Viimane näitelause on täpselt õige seanupu (Leontodon L.) kohta, sest soovõhk on mürgine, looma-

dele ei anta seda mingil juhul. sigà vt. lk. 57. nätt'žZ
vasteid on ka sugulaskeeltes: sm naatti, krj noatti, krjA
noatti, krjL nuat', vdj nätte (kõik tähenduses 'naeris'), ee
naat. Sõna on slaavi laen, vrd. vrn murd. намуна, намуна 'nae-
ri vm. juurvilja varred', ukr нат', po nač, tšeh nat' jne.
(SKES II 363).

sigà num

Thymus serpyllum L. 'nõmm-liivatee'.

Kettunen toob ka teise vaste: Sedum acre 'har.
kukehari', viimane on ebaõige. Taimed on erine-
vad, esimesel helelillad, lillakad, roosakad,
teisel kollased õied, seejuures langeb nende
õitsemisaeg ühte. Vt. järgmine märksõna.

sigà vt. lk. 57, num vt. lk. 45. Vt. ka vanami a'bbânD lk. 65.

sigà nāna

Sedum acre L. 'har. kukehari'.

nēšti s̄ap pīkstād ūls se ēl', d' d'aksmi jōud 'neist saab pi-
gistatud välja see õli, üheksa-jõud' (LW 364). sigà vt. lk. 57.
nāna vt. lk. 11.

sigà s'emdà,

sigà s'emdà putk'žZ (Si), sigà sēmda(-putk'žZ)

(LW 364) id. Taraxacum officinale Wigg. 'har.
võilill'.

s'ē um vī'ri sigà s'emdà putk'žZ 'see on kollane võilill'
(VSS); tulub valda sēmda ūls siest 'valge piim tuleb seest
välja' (LW 364). sigà vt. lk. 57. s'ēmda on läänemeresoomeline
sõna, vrd. sm siemaus, ee sõõm, seem (SKRK 294). Vt. ka
s'ēmdà putk'žZ lk. 59.

sinèp

Sinapis arvensis L. 'põldsinep'.

sinèp vasted leiame sugulaskeeltest vaid: ee sinèp, sm sinap-
pi. Sõna olemas peaaegu samal kujul ka läti keeles, vrd. lt
sinappi, sinepe, ltDn sinaps (LW 366). sinèp on rootsi

(SKRK 343) või germaani (LW 366) laen, mis ulatub tagasi ladina keelde, vrd. lad sinapis.

siñri māra Vaccinium uliginosum L. 'sinikas'.

s'ie um siñri māra var'Z 'see on sinika, joovika vars' (EHK):

siñri vasteid teistes sugulaskeeltes: sm sininen, ee sinine, vdj sinine. Sõna on läänemeresoomeline. māra vt. lk. 20. Vt. ka juoimkki lk. 28.

siñhi putkâZ Euphrasia L. 'silmarohi'.

siñhi vt. eelmine märksõna. putkâZ vt. lk. 20.

s'emdâ putkâZ Taraxacum officinale Wigg. 'har. võilill'.

vi'riz, ēdrâmâks 'kollaste õitega' (LW 359). s'emdâ vt. lk. 58.

putkâZ vt. lk. 20. Vt. ka sigâ s'emdâ lk. 58.

smilgâ, smilgâZ (Pi) id. Agrostis L. 'kastehein'.

Vosta, Jõn', musta õbiz, 'Võta, Jaan, must hobune,
ratsta immar' min riggõ- ratsuta ümber mu rukkipõllu,
nurm,

bred' jara smi'lgõd, bred' hävita ära kasteheinad, hävita
jara lõtšõd, ära lusted,

laz min kazagõd sjeldõd las mul kasvavad selged rukkid!
ri'ggõd!

(VDL 228).

smilgâ on läti laen, vrd. lt smilga 'kastehein'.

sovâboll' àina Drosera L. 'huulhein'.

sovâboll'-(àina) vasteks toob Kettunen sm savipuolen(heinä)
(LW 376).

sõn' àina, zân'-àina lvL, sõn'-àina (Kl) id. (LW 377) id.

Scirpus L., Juncus L. 'kõrkjas, luga'.

s'iest ti'ep sõnidi lāpstān 'sellest teeb lastele saane'

(LW 377). sõn' 'saan' on laen vene keelest, vrd. vn сажу.

àina vt. lk. 11. Vt. ka n'edâr lk. 45.

struttân' Chelidonium majus L. 'verehurmarohi'.

struttân' on otsene laen läti keelest, vrd. lt strutene 'verehurmarohi'. Liivikeelne vaste vt. se'ggâl àina lk. 56.

suo_ibuks Eriphorum latifolium Hoppe 'laiialehine villpea'.

kuišši sùošši e'žmi àina, miš k'evàt kazàB 'kuivas soos esimene taim, mis kevadel kasvab' (LW 385). suo vasted sugulaskeeltes on järgmised: sm suu, ee soo, vdj so. (SKRK 291).

Sõna on läänemeresoomeline. ibuks vasted on olemas kõigis läänemeresoome keeltes: sm hius, pl. hiukset, murd. hiyus, pl. hivukset, krj. hivuš, krjL hivus, vps hibus, vdj ivuž, ee juus, pl. juuksed, murd. hius. Sõna ongi läänemeresoomeline (SKES I 78).

suo_kūžZ Pedicularis palustris L. 'soo-kuuskjalg'.

suo vt. eelmine märksõna, kūžZ vt. lk. 10. Vt. ka kūž àina lk. 39.

suormâks àina Potentilla argentea L. 'hõbemaran'.

lapst_tie'ebât_siest suormikši 'lapsed teevad sellest sõrmuseid' (LW 387). suormâks vasted sugulaskeeltes: sm sormus, ee sõrmus, vdj sermuž. 'sõrmus' on tuletatud sõnast šõrm', mille vasted leiduvad peaaegu kõigis soome-ugri keeltes, vrd. sm sormu, ee sõrm, vdj sermu, mrdE sorma-, šorma-, mrdM sorma-, sõrma-, sormõ-, hnd põmâr, põmari. Sõna on soome-ugriiline (FUV 115). àina vt. lk. 11.

sūr_nodal Urtica dioica L. 'kõrvenõges'.

sūr vasteid sugulaskeeltes: sm suuri, ee suur, vdj sūr, mrdE šuro, mrdM šora, mr šūrø, Sõna kuulub uraali aluskeelde

(FUV 59). nodal vt. lk. 43.

särna, särni (Pit), sārna (Ir), sārna_pū (Sik) id. Fraxinus
exelsior L. 'har. saar'.

särna-pū um viš 'saarepuu on tugev' (LW 394); särnist pūstā
t'iebāb_r'ēggidi 'saarepuust tehakse regesid' (LW 392).

sārna vasted leiame mitmest sugulaskeelest, vrd. sm saarni,
ee saar, vdj sārni. Sõna on läänemeresoomeline.

zāp_aina Scrophularia nodosa L. 'har. sealõuarohi'.

zāp vasteid on paljudes soome-ugri keeltes, vrd. sm sappi,
ee sapp, mrDE sēpa, mrdM sāpā, mr šākš, šekš, udm, k sep,
mns teep, taap, ung epe. Sõna on soome-ugriline (FUV 112).

aina vt. lk. 11. Vrd. ka ee sapirohi, sm sappiheinä, sappi-
ruoho (LW 404).

tara_mättār, tara_mōttār (LW 410) id. Hypericum quadrangu-
lum auct. 'kandiline naistepuna'.

tara vasted sugulaskeeltes: sm tarha, krj tarha, ee tara,
vdj tara. Sõna on läänemeresoomeline. mättār vt. lk. 24. Vt.
ka bittār_aina lk. 20, brändil'putkōZ lk. 20 ja tē_aina all.

tara_nelk ~~Dianthus caryophyllus L. 'aednelk'~~.

tara vt. eelmine märksõna, nelk vt. lk. 84.

tē_aina Hypericum quadrangulum auct. 'kandiline nais-
tepuna'.

tē vasteid sugulaskeeltest: sm tje, krj tje, ee tee, vdj tje.
Sõna kuulub läänemeresoome aluskeelde. aina vt. lk. 11. Vt.
ka bittār_aina lk. 20, brändil'putkōZ lk. 20, tara_mättār
sama lehekülge üleval pool.

tēra_putkōZ, tēra_pušk (Pit), tēraZ (Ir) id. Viscaria
viscosa (Scop.) Asch. 'tõrvalill'.

ku ni'em viërda kuzùB, siz um tērapuṭkidi kiētōmist un s'edà v'iettà āndamist si'llō 'kui lehm kuseb verd, siis tuleb tōrvalilli keeta ja seda vett sellele anda' (LW 417). tēra vasted leiame veel mõnest sugulaskeelest, vrd. sm ter-va, ee tōry. Sõna on tõenäoliselt läänemeresoomeline. puṭ-kâZ vt. lk. 20. Vrd. ka sm tervakukka, ee tōrvalill (LW 417).

tika māra *Rubus caesius* L. 'põldmurakas'.

tika 'kits' on germaani laen, vrd. kask tike (LW 420).

māra vt. lk. 20.

t'erà pušk *Centaurea cyanus* L. 'rukkilill'.

t'erà vasteid sugulaskeeltes: sm terä, ee tera, vdj terä. Sõna on soome-ugriline. pušk vt. lk. 51. Vt. ka ri'ggâ puṭ-kâZ lk. 53.

tōla puṭkâZ *Pyrola* L. 'uibuleht'.

tōla puṭkâZ si'gz ēdriksup knaš' rōza ēdrōmōks 'uibuleht õitseb sügisel ilusate roosade õitega' (LW 430). tōla vasteid kohtame peaaegu kõigis soome-ugri keeltes: sm talvi, krj talvi, talve, vdj talvi, ee talv, mrde tele, mrdm tala-talo-, mr tel, udm tol, k tel, mns tääl, hnd talag, täl, tata, ung tél-tele-. Sõna ongi soome-ugriline (FUV 118). puṭkâZ vt. lk. 20.

tsirâp puṭkâZ *Anchusa officinalis* L. 'har. imikas'.

tsirâp vasteid sugulaskeeltes: sm siirappi, ee siirup. Sõna on arvatavasti vene laen, vrd. vn сироп. puṭkâZ vt. lk. 20. Vt. ka m'et puṭkâZ lk. 43.

tuļ' puṭkâZ *Ranunculus acer* L. 'kibe tulikas'.

s'ie um vi'ri tuļ' puṭkâZ 'see on kollane tulilill' (JZP).

tuļ' vasted on olemas valdavas enamikus sugulaskeeltest: sm

ee, vdj tuli, mrd tol, mr tõl, tul, udm tyl, k tyl-kõrt
'triikraud'. Sõna leiame ka mitmetest teistest keeltest,
vrd. smj tuu, tuj, tuu, tüü, ?kam šü. 'tuli' kuulub uraali
aluskeelde (FUV 63). putkâZ vt. lk. 20. Vt. ka kašk àina
lk. 30, kramà putkâZ lk. 37, vèidag àina lk. 68.

tül ka'ggâr Bromus mollis L. 'pehme luste'.

tül vasteid teistes sugulaskeeltes: sm tuuli, ee tuul, vdj
tüli. Sõna on läänemeresoomeline. ka'ggâr vt. lk. 52.

tül kanip, tül-kanippâZ (LW 433) id. Lamium purpureum L.
'verev iminõges'.

tül vt. eelmine märksõna, kanip on olemas eesti (vrd. ee
kanep), läti (lt kanepes), vene (vn конопля) ja paljudes
teistes keeltes. Tegemist on taime ladinakeelse nimetuse
(Cannabis) mugandamisega.

tül kiela Geranium sanguineum L. 'verev kurereha'.

tül vt. ülal, kiela vt. lk. 43.

tül umäl Polygonum convolvulus L. 'konnatatar'.

tül vt. eespool; umäl vasted on olemas kõigis sugulaskeeltes:
sm, krj humala, krjA, ee vps humal, krjL humala, vdj umala,
mrdE komla, mrdM koml'ë, mr âm'la, ung komló, mns kõmla.χ,
hnd χõmDa.χ. Sõna on algselt ladina (vrd. lad Humulus) pä-
ritolu, kusjuures ta on arvatavasti läänemeresoome keeltesse
tulnud germaani (vrd. mrts, rts, t humle, mnr humli, ags
hymele, kasks homele) ja ugri keeltesse türgi-tatari keelte
(vrd. tšuv χumla, χâmla, bašk kumalak, kir kulmak jne.) va-
hendusel (SKES I 86). Vt. ka umäl àina lk. 65.

t'uoimki, tuõimkki, tuõmkki (LW 440), tuõnkki (LW 441) id.
Padus racemosa (Lam.) Gil.
(Prunus padus L.) 'har. toomingas'.

tùgimkkist mōraD 'toominga marjad' (LW 440); tùõnkkizân
attõ vāldad, ēdrāmōD, muštad, mōraD 'toomingal on valged õied,
mustad marjad' (LW 441). t^uoimki kuulub uraali aluskeelde,
vrd. vasteid: sm tuomi, ee toom, toomingas, vđj tōmi, mrDE
l'om, mrdM lajme, mr lombo, udm, k lõm-pu, mns laam, läm,
hnd jom (FUV 64).

t^uon' Typha latifolia L., Typha angustifolia L. 'laiale-
hine, ahtalehine hundinui'.

t^uon' mēg, nutām 'me nimetame hundinui' (PKP); nē²'di panùp
padat sizzõl ka 'neid pannakse padja sisse ka' (DŠP). t^uon'
on läti laen. Vt. ka vanà mām är'klõ lk. 66.

tām, tam, pl. tāmōD lvL (LW 445) id. Quercus robur L.
'har. tamm'.

tõmōd rāndas' äp, kazättõ 'tammed rannas ei kasva' (LW 445);
siz ta vīz tām' i¹'d sūr tamm jū¹'r un siz see jemā kītiz,
laz tāmā timbõg sie tamm ulsõ 'siis ta viis tema suure tam-
me juurde ja siis see ema ütles, tõmmaku ta see tamm üles'
(NLK 74); siz ta läkkõ tar²'rõ sie tamm jūrõ, sie sovõks laz
ta ra²bbõg ül¹² sie tamm, sis ta sãb sã²lt ã¹'rnõd e²'tõbõks,
un siz tãm² libõd ü²bbist, laz ta brou²tsõg lãtõl taga 'siis
ta mingu aeda selle tamme juurde, selle sauaga lõõgu vastu
tamme, siis ta saab sealt rõivad selga panemiseks ja siis
sinna tulevad hobused, sõitku ta laadale järele' (NLK 332);
un ni ta lã²'b jūrõ un vartlõb| mis, sãl um| sūr iimõr sa²ddõn
tãm un s¹'e lõnõZ venõ sãl nei jürd illõ neiZ| ne, ka velks
sūr pe²ddõrpõ 'Siis läheb ta juurde ja vaatab, mis seal on:
suur ümberkukkunud tamm. Ja see olnud nii loomulikult seal,
juured ülal, nagu oleks suure põdra pea' (KLJ 252);

Jõn¹-iezõ äb tund, Jaani-õösel ei tea,

kis um nai, kis um neitst: kes on naine, kes neiu:

amadõn um õl'az

kõigil on haljas

tam kruonõ päsõ.

tammepärg peas.'

(VDL 237)

tām vasteid teistes läänemeresoome keeltes: sm, krj, vdj

tammi, ee tamm, Sõna kuulub läänemeresoome aluskeelde.

ùiska mār'a, ūška mār'a id. Paris quadrifolia L. 'ussilakk'.

ùiska (ūška) vasteid sugulaskeeltes: ee uss, gen. ussi, ee

murd. huisk, uisk. Vana vorm *huiska (LW 449). mār'a vt. lk. 20.

lk. 20. Vt. ka lint putkâZ lk. 39.

ùiska putkâZ, ūška putkâZ id. Polygonatum officinale All.

'har. kuutõverohi'.

ùiska vt. eelmine märksõna, putkâZ vt. lk. 20.

ùisk mār'a pū, ūšk mār'a pū id. Lonicera L. 'kuslapuu'.

vānttõp kunà sai ùisk mār'a pūstõ t'iedõt 'kerilaud sai kuslapuust tehtud' (LW 449). ùisk(a) vt. ülalpool, mār'a vt. lk. 20,

pū vt. lk. 7.

umàl àina Polygonum convolvulus L. 'konnatatar'.

umàl vt. lk. 63. àina vt. lk. 11. Vt. ka tūl umàl lk. 63.

u'n mār'a Vaccinium myrtillus L. 'sinikas'.

u'n mōrad, at sellist nemè muškõD, limà-zaft um sizal 'sinikad on niisugused nagu mustikad, mahl on sees' (LW 453).

u'n vt. lk. 17, mār'a vt. lk. 20. Vt. ka jūoimki lk. 22. Sini-

ka kohta tarvitatakse ka lätipärast nimetust glōzen mār'a

(vrd. lt glazene).

vanàmi a'bbânD Thymus serpyllum L. 'nõmm-liivatee'.

vanà vasteid sugulaskeeltes: sm, krj vanha, ee, vdj vana.

Sõna on läänemeresoomeline. mi (mieZ) vt. lk. 24, a'bbânD

vaste on olemas veel eesti keeles, vrd. ee habe. Vt. ka

sigà num lk. 57.

vanà mäm ärklô, vanà jemà ärkil id. *Typha latifolia* L.,
Typha angustifolia L. 'laialehine, ahtalehine
hundinui'.

vanà-jemà-ärkkil'-putkôZ äb edriks, naist juqbôD, ku àttô
küt-nädilìs 'hundinui ei õitse, naised joovad, kui on kuus
nädalat nurgavoodist möödas' (LW 469). vanà vt. eelmine märk-
sõna; mäm, vrd. ee memm, tuletub sõnast jemà 'ema' vt. lk. 26;
ärklô (ärkil) 'koonal' on läänemeresoomeline sõna, vrd. sm
härkkylä, härkylä, härkin. Laenatud ka läti keelde: lt ērku-
lis, ltDn ärkels (LW 516). Vt. ka t^uon lk. 64.

välða alàB, välða alàbôZ id. *Salix alba* L. 'hõberemmelgas'.
välða alàB um knaş pū 'hõberemmelgas on ilus puu' (JZP).
välða vt. lk. 16; alàB vt. lk. 17.

välða l'epà *Alnus incana* (L.) Moench 'hall e. valge lepp'.
välða vt. lk. 16; l'epà vt. lk. 40.

välða nodàl *Lamium album* L. 'valge iminõges'.
välða vt. lk. 16; nodàl vt. lk. 43.

välða vizbul *Anemone nemorosa* L. 'võsaülane'.
Kettuse liivi sõnaraamatus on vasteks antud
Galium palustre 'soomadar' (LW 474). Tõenäoli-
selt on siin juhtunud eksitus. Taimed on nii
välimuselt kui kasvukohalt väga erinevad, ei
õitse ühel ajal. Ülast kontrolliti küll ainult
jooniste järgi, kuid taim on nii karakterne,
et keelejuhtidel polnud tema määramisega min-
geid raskusi. Õigeks tuleb niisiis lugeda:
Anemone nemorosa L., vt. ka LW 490, kus yi²z

buī, vi²zlin vastetena on antud koguni *Calta palustris* L. 'har. varsakabi' ja *Polygala vulgaris* L. 'aas-vahulill'.

vālda vt. lk. 16. vizbul on läti laen, vrd. lt vizbulite 'ülane'.

vā^od'ār, vō²d'ār, vā²d'ār (Pi) id. *Acer platanoides* L. 'har. vaher'.

vō²d'ār um vizà pū 'vaher on tugev puu' (LW 499); vō²d'ārīst teittā ēvil-pūdi, kirrō vārdidi, pu²rrā pēdi, vi¹ggōl varži, nabāk pēdi 'vahtrast tehakse hõovlipakke, kirvevarsi, peitlipäid, vindla- ja puuripäid' (LW 499); meļtsā tām un puñni vā^od'ār attā knaššāD pūd 'roheline tamm ja punane vaher on ilusad puud' (AUI). vā^od'ār vasteid sugulaskeeltes: sm vaah-tera, ee vaher. Sõna on läänemeresoomeline.

ve²d_rož¹ *Nymphaea alba* L. 'valge vesiroos'.

ve²d_r vasteid sugulaskeeltes: sm, krj, ee, vdj vesi, mrd ved¹, mr wat, wüt, udm vy, k va, mns wit, ung víz-vize- (FUV 67). Sõna kuulub uraali aluskeelde. r^ož¹ vt. lk. 36

ver'aina *Dianthus arenarius* L. 'nõmmelk'.

ver' vasted leiame paljudes sugulaskeeltes: sm, krj, vdj, ee veri, mrd ver¹, mr wər, ung vér-vérè-. Sõna on olemas ka lapi keeles, vrd. lp várrā-varā. 'veri' on soome-ugri aluskeelde kuuluv sõna (FUV 124). aina vt. lk. 11. Vt. ka jemà aina lk. 26, lind zilma lk. 40.

ve²rži putkâZ, ve²ržiji putkâZ, ve²ržlikki (LW 479) id. *Briza* L. 'värihein'.

ve²rži vasteid sugulaskeeltes: sm vāristä 'väriseda, vōbise-da', ee vārisema, vārisev, vāri-. Sõna on läänemeresoomeline. putkâZ vt. lk. 20.

veidag àina Ranunculus acer L. 'kibe tulikas'.

veidag vasted on olemas kõigis soome-ugri keeltes: sm, krj yoi, vdj vei, ee või, mrd oj, vaj, mr ü, uj, udm võj, k vyj, mns woj, hnd woj, ung vaj. Sõna kuulub soome-ugri aluskeelde (FUV 125). àina vt. lk. 11. Vt. ka kašk àina lk. 30, kramà putkôZ lk. 37, tul' putkôZ lk. 62.

vērîž jemà àina Viola tricolor L. 'aaskannike'.

vērîž jemà àinaD, ne kazabôD nît pâl 'aaskannikesed, need kasvavad niidul' (JZP). vērîž vasted sugulaskeeltes on järgmised: sm vieras, ee võoras. Sõna kuulub läänemeresoome aluskeelde. jemà vt. lk. 26, àina vt. lk. 11 Vt. ka pamatt'in lk. 46.

vigà àina Carex L. 'tarn'.

vigà àinô e'bbist jevist äp_siettô 'tarna hobused hästi ei söö' (LW 486); pitkäd vigà àinaD 'pikad tarnad' (LW 486); Niemõd obõlt votšõbõd 'Lehmad otsivad ristikkeina, un viga-ainõ piesiebõd, ja söövad end tarna (sooheina) täis, algõ õdõn vörõz-jema rīdlõg, et võorasema õhtul ei riidleks, ku ma niemide magintõb. et ma lasen lehmi magada'.

(VDL 157)

vigà vt. lk. 26, àina vt. lk. 11 Vt. ka lühkka àina lk. 41 ja mā àina lk. 43.

virrîž Ledum palustre L. 'sookail'.

ku nēdi nūškuB, briēsNIK podup pā 'kui neid nuusutab, pärast valutab pea' (LW 489); meg nutàm virrîD 'me nimetame sookailud' (DŠP); vanšti veļttô kietînd un nēdi ka veļttô?, sizzõl pannõD 'vanasti keedeti õlut ja pandi neid ka sisse (KKK). virrîž annab Kettunen küsimärgiliselt läti laenuna,

vrđ. lt virsis, virši 'kanarbik' (LW 489).

virđug ladà Potentilla L. 'maran'.

seli vi'ri ta u'm, ni'emòd un lāmbòt siebòD 'niisugune kollane ta on, lehmad ja lambad söövad' (LW 494). virđug vt. vi'ri lk. 69. ladà vasted on olemas kõigis läänemeresoome, samuti lapi keeltes: sm latva, krj ladva, krjA ladvu, krjL ladv, vps ladv, vdj ladva, ee latv; lpNrt la:dv, lpKld lā:dv, lpT lā:dv (SKES II 280). Sõna on läänemeresoomeline.

vi'ri-ā'bəl', vi'ri-ā'blin', vi'ri-ō'blin' (LW 494) id.

Trifolium agrarium L. 'kuldristik'.

jevà aina, ku um vi'ritòB 'hea rohi, kui on kollatõbi' (LW 494).

vi'ri vasteid kohtame õige mitmes sugulaskeeles: sm vihreä, viheriäinen, mrđE ožo, mr ožar, užar, udm vož, k yež. Sõna on olemas ka lapi keeles, vrđ. lp vāšše ~ vāše. Tegemist on indo-euroopa keeltest laenatud sõnaga, vrđ. lad virus, viri, virere (FUV 141). ā'bəl' vt. lk. 19.

vegrâZ Filipendula ulmaria (L.) Max. 'angervaks'.

vegrâZ on läti laen. Vt. ka āngastām lk. 18.

ver'aina Hypericum L. 'naistepuna'.

megnutàm sie ver'aina 'me nimetame seda naistepuna' (PKP).

ver' vt. ver' lk. 68, aina vt. lk. 11. Vt. ka se'ggäl aina lk. 16 ja struttän' lk. 60. Vrd. ka ver'aina lk. 68. Nagu selgub, nimetatakse sama nimega kaht erinevat taime. Naistepunana on mimetus üldiselt tuttav, nõmm-nelgiks peetakse taime Pitrõgis ja Kolkas.

ver'putkâZ, ve'r-putkâZ (LW 497) id. Epipactis L. 'neiuvaip'.

ver' vt. lk. 68 putkâZ vt. lk. 20.

viets Salix alba L. 'hõberemmelgas'.

viets on läti laen, vrd. lt vitols 'paju, remmelgas'.

ärmin'putkâZ Parnassia palustris L. 'har. ädalalill'.

ärmin' (ärma) vasteid sugulaskeeltes: sm härmä, krjA härmä, krjL härm, vdj ärmä, ee härm. Sõna on balti laen, vrd. lt serma, ld šarmà 'kaste, härm' (SKES I 99). putkâZ vt. lk. 20.

ärga m̄ara Fragria viridis A. Duch. 'muulukas'.

ärga vasteid sugulaskeeltes: sm härkä, krj härgä, krjA härgä, krjL härg, vps härg, vdj ärtšä, ee härg. Niisiis on sõna olemas kõigis läänemeresoome keeltes, teistes soome-ugri keeltes me teda ei kohta. Võimalik, et sõna on balti laen, vrd. ld zirgas, lt zirgs 'hobune' (SKES I 99). m̄ara vt. lk. 20.

Metsikult kasvavate taimede katteseemnetaimi käsitlev osa sisaldab üle 200 märksõna. See on kõige ulatuslikum taimenimede kogu käesolevas töös. Nimetatud taimenimetuste arvukus seletub sellega, et taimeriigiski moodustavad katteseemnetaimed suurima valdkonna.

Kokkuvõtet tehes tuleb kõigepealt märkida, et tavalisemad ja sagedamini esinevad taimenimed kuuluvad valdavalt soome-ugri või läänemeresoome aluskeelde.

Nii on puunimedest soome-ugrilised keu 'kask, kõiv', l'epä 'lepp', pa'i 'paju', pē'gâZ 'sarapuu, pähklipuu', pī'lâG 'pihlakas', t'uoiṁki 'toomingas'; läänemeresoomelised - alàB 'remmelgas', ä'bâZ 'haab', kašk 'kask', kīndabā 'künnapuu', pärna 'pärn', riemgâZ 'remmelgas', särna 'saar', tām 'tamm', vā'dâr 'vaher'.

Võib väita, et metsades kasvavate puude nimed on ühised enamikule soome-ugri ja läänemeresoome rahvastele, laene selles osas peaaegu ei esine, üksikud erandid, näit. lv se²dlikki pū 'kikkapuu', v¹eifts 'höberemmelgas', välja arvatud.

Sama võime konstateerida ka marjade osas: buolgōZ 'pohl' kuulub soome-ugri aluskeelde, gārband 'jõhvikas', jūoimki 'joovikas', maškōZ 'maasikas', muškōZ 'mustikas', kurḡ māra 'rabamurakas' on läänemeresoomelised taimenimed.

Lillede ja heintaimede osas on omakeelsed enamasti liitsõnalised rahvapärased taimenimetused, mis väga sageli on ühised mitmetel läänemeresoome rahvastel, nagu kaš¹ käppā (kassikäpp, sm kissankäpälä), pēšliḡkkis silma (ee pääsusilm), ri²ggā putkōZ (ee rukkilill, sm ruiskukka), suo kūzōZ (ee soo-kuuskjalg), tēra putkōZ (ee tõrvalill, sm tervankukka), tul¹ putkōZ (ee tuliikas, tulilill) jne.

Liivi keeles on selles osas siiski ka üsna palju laensõnu, vrd. ā¹bōl 'ristikhein', dadža 'takjas', jukš 'ohakas', mättār 'münt', smilgō 'kastehein', virrōZ 'sookail', rānda ka²ggārZ 'luidekaer', kalvier 'kalmus' jne., mis suuremas osas on läti laenud.

Küllalt tihti on aga laensõna keelde võetud dubleerivana, sest ka omakeelne vaste on olemas, näiteks on läti keelest laenatud taimenime v¹egrōZ liivikeelne vaste āngas-tām 'angervaks', niisamuti n¹edār~rūogōZ 'kõrkjas', ieva~t¹oimki 'toomingas', pūssil aina~ku²s putkōZ 'põisrohi'.

Võiksime niisiis ütelda, et enam tuntud, laiemal maalal ja hulgalisemalt esinevad taimed kannavad vanu soome-ugrilisi ja läänemeresoomelisi nimesid, vähem tuntute nimetused on aga sageli laenatud või tähistatakse neid nii omakeelsete kui lähematelt naabritelt võetud nimetustega.

II peatükk

KULTUURTAIMED

agürt Cucumis sativa L. 'kurk'.

agürt smečkùB juvist salättõks 'kurk maitseb hästi salati-
na' (EHK). agürt on läti laen, vrd. lt agurkis, gurkis (LW 2).
Vt. ka guirkkõZ lk. 75.

akätsi, akätsi pū id. Acacia dealbata Link. 'akaataia'.
tä'mmân umät sellist vāldad un vī'rist ēdrõmõD 'tal on selli-
sed valged ja kollased õied' (AUI). akätsi on tulnud taime
ladinakeelsest nimetusest.

alvei Aloe 'aaloe'.

alvei on samuti mugandus taime ladinakeelsest nimest.

astõr, astrin' (LW 15) id. Callistephus Cass. 'aedaster'.
s'ie kazap tarõZ, minnõn s'edà äb'uo 'see kasvab aias, minul
seda ei ole' (KKK). astõr on tulnud liivi keelde tõenäoliselt
läti keele vahendusel, vrd. lt astere, ltDn astrin (LW 15).
Algselt pärit ladina keelest, vrd. lad astere, nimetus tar-
vitusel metsikult kasvavate astriliikide kohta.

ārmaz ehgil' Convolvulus arvensis L. 'kassitapp'.

ārmaz vasteid näeme järgmistes sugulaskeeltes: sm, krjA, vdj,
ee armas, krj armaš, krjL, vps armaz. Sõna on niisiis olemas

kõigis läänemeresoome keeltes, kuhu ta on laenatud germaani keeltest, vrd. germ armaz, gooti arms, mnr armr, mrts arber. Samast on ta laenuks võetud ka lapi keeltesse, vrd. lpR armes, lpL ar^cmēs (SKES I 24). ehgil vasteid: sm enkeli, ee ingel. Sõna on laenatud kreeka keelest (vrd. kr ἄγγελος) ladina (vrd. lad angelus) ja ladina keelest germaani keeltesse (vrd. mrts ängil, engil, rts ängel, mnr engill, t, ags engel, gooti aggilus) ning sealt soome-ugri keeltesse (SKES I 38).

ā^lunā mā^rā, āvān (Pi, Ir), o^lunā mō^rā (LW 265) id. Rubus idaeus L. 'vaarikas'.

o^lunā mō^rā^t attā punnizā^d un smekkābāt juvist 'vaarikad on punased ja maitsevad hästi' (TSLK 119); umār kuōrist, o^lunā mōrist, buōlgā vārdist, pārna ēdrōmišt, keuvā lē^ddist veip^u ti^ledā tēdā 'õunakoortest, vaarikamarjadest, pohlavartest, pärnaõitest, kaselehtedest võib teha teed' (LW 413). ā^lunā on läti laen, vrd. lt avene(s), ltDn aviš (LW 265). mā^rā vt. lk. 20. Vt. ka ja^o mā^rā lk.

bⁱettāZ, bittāZ (Pi), biet (LW 23) id. Beta vulgaris L. 'aedpeet'.

biētā um n^oorān neitstān siemāst, sis lā^lB tā^lmm n sū punnizōks 'noor neiu peab peeti sööma, siis läheb ta suu punaseks' (EHK). bⁱettāZ on liivi keelde tulnud läti keele vahendusel, vrd. lt biete, ltDn biet (LW 23), algselt nimetus pärit ladina keelest, vrd. lad Beta.

bo^rkkān, b^oō^rkkān, bo^rkkān(Z), bo^rkkin', bo^rknāZ (LW 26) id. Daucus carota L. 'porgand'.

sⁱe āigast mā^ddān bo^rkkini āb^uo kil^dāt 'sel aastal meil ei ole porgandeid külvatud' (LW 26); bo^rkkandāks rōvinttiz^u vēitta 'porganditega värviti võid' (LW 26); miez kazāb mā

sizāl ibūkst ullāpēdi? - borknāz 'mees kasvab maa sees, juuksed ülespoole? - porgand' (NLK 482); pūnni miēz un mēlt-
sist a²bbānD// borkkān 'punane mees ja roheline habe: por-
gand' (KLJ 326); siz_{ne} pⁱe²rrā lekštā k^uodāi un kīttistā
kui nānttān um lā²nD, kuss at vōnnōD ju jevāt perinaist un
perimi²eD, kiš nānttān at emin' āndanōD pu²bde, jērnidi, bōrk-
kine 'siis nad pärast läksid koju ja rääkisid, kuidas nen-
 del on läinud, kus olid olnud head perenaised ja peremehed,
 kes nendele on andnud rohkem ube, herneid, porgandeid' (LT
 46). bōrkān vasted leiame eesti ja soome (vrd. ee porgand,
 sm porkkana), samuti läti keelest (vrd. lt burkans). Sõna on
 vana slaavi laen, vrd. vn буркан (ÄRLE 12, 52).

bumbier,   bumbier pū id. *Pyrus communis* L. 'har. pirni-
 puu'.

keštār tarās um ne²i ja²mdi bumbier-pū, ku kakš miestē veibōd,
ākā imbār 'kōstri aias on nii jāme pirnipuu, et kaks meest
 võivad hakata ümbert kinni' (LW 31); sā²l kazāp selli pū
lā²b allō i²ts pūgls kazābōd bumbiērōD, t^uoīs pūoļšs umārD
 'seal kasvab niisugune puu akna all, ühel pool kasvavad pir-
 nid, teisel pool õunad' (UÜLS 109). bumbier on läti keele
 (vrd. lt bumbiere) vahendusel liivi keelde tulnud saksa laen,
 vrd. sks Bumbeere (LW 31).

dillōz,   dil id. *Anethum graveolens* L. 'till'.

ne attō dillōD, nāntān um knaš karD 'need on tillid, neil
 on hea lõhn' (EHK); ku na²ggiri um kiēttōt dillōks, siz ne
smekkūbōd juvist 'kui kartulid on tilliga keedetud, siis
 maitsevad nad hästi' (EHK). dillōz on rootsi laen (SKRK 339).

ērškā mārā   *Ribes Grossularia* L. 'aed-karusmari'.

ērškā on läti laen, vrd. lt ērškoga, ltDn ērskuog 'karus-

mari' (LW 49). māra vt. lk. 20. Vt. ka grīzdāg māra lk. 75, križduol māra lk. 80 ja stikker māra lk. 90.

flē'dār pū Syringa vulgaris L. 'sirel'.

flē'dār on saksa laen, vrd. sks Flieder. pū vt. lk. 7.

flokkāZ Phlox paniculata L. 'aed-leeklill e. floks'.

flokkāZ on taime ladinakeelsest vastest tuletatud, laenatud arvatavasti saksa keele vahendusel, vrd. sks Phlox.

grihgāL pušk, grihgil' pušk, grihglān' (Kos), grihgāL putkāZ (Si), krihgil'-pušk, krihgil'-pušk (LW 154) id.

Calendula officinalis L. 'har. saialill'.

Kettunen esitab ladinakeelse vastena ka

Daphne mezereum 'näsiniin'. Saialill on ta-

valine, sageli esinev kollaste õitega aia-

lill, mis õitseb sügisel, näsiniin aga met-

sikult kasvav varakevadel õitsev helelilla-

de õitega mürgine põõsas. Õigeks vasteks

tuleb lugeda Calendula officinalis L.

grihgāL pušk um vi'ri ē'dārmāks 'saialill on kollase õiega'

(EHK). grihgāL on germaani laen, vrd. kaks kringel (LW 154).

pušk vt. lk. 51.

grīzdāg māra, grīzdāL māra (Pi), grīzduol-māra (LW 61) id.

Ribes Grossularia L. 'aed-karusmari'.

grīzduol mōrōd attē jeyād sīedō 'karusmarjad on head süüa'

(JZP). grīzdāG on läti laen, vrd. lt križduol, ltDn križdel

(LW 61). māra vt. lk. 20. Vt. ka ērškā māra lk. 74, križduol

māra lk. 80 ja stikker māra lk. 90.

gurkkāZ, gurki (Pi), gurk (Si), gurkō (Pit), gu rkk Z

(LW 64) id. Cucumis sativa L. 'kurk'.

zuppõ mēg äB tie gurkkâks 'suppi me kurkidega (-dest) ei tee (EHK). gurkkõZ vasteid näeme ka mõnes sugulaskeeles: sm kurkku, ee kurk. Sõna on kreekapärase rootsi laensõna, vrd. rts gurka, t agurk, asks agurke, augurke, kr árvó. vésov 'vesimelon' (SKES II 246). Vt. ka agürt lk. 72.

ie putkõZ, ie pusk id. *Hesperis matronalis* L. 'har. öölill e. öökannike'.

ie vasted on olemas peaaegu kõigis sugulaskeeltes: sm yõ, ee öö, mrd ve, vej, udm uj, k oj, voj, mns ii, jii, hnd aj, jaj, ung ej. Sõna kuulub soome-ugri aluskeelde (FUV 127). putkõZ vt. lk. 20.

ira mārā, irē mārā, ire mārā, irā mōra, ēra mārā, ēra mārā, ēra mārā id. *Ribes rubrum* auct. plur. 'punane sõstar'.

ira vasted leiame kõigist läänemeresoome keeltest: sm hirvi, krjA hirvi, krjL hirv, hirvi, vps hirvoi, vdj irvi, ee hirv. Sõna on olemas ka lapi keeltes: lpL sar'va, lpN sārvá, lpNrt sōrv, lpKld sorv, lpT sarv. 'hirv' on balti laen läänemeresoome keeltes, vrd. mprs sirwis (SKES I 78). mārā vt. lk. 20. Vt. ka järgmine märksõna.

jan' mārā *Ribes rubrum* auct. plur. 'punane sõstar'.
ku mārād ad gābālist, siz i'edub un kūjastōb amād vārdōdōks,
um juvā tē 'kui marjad on toored, siis nopitakse ja kuivatatakse koos vartega, on hea tee' (LW 85). jan' vt. lk. 24
mārā vt. lk. 20. Vt. ka eelmine märksõna.

jāsmīn *Jasminum fruticans* L. 'põõsasjasmiin'.

jāsmīn on taime ladinakeelsest nimest pärinev vaste.

jās mārā, jās mārā id. *Rubus idaeus* L. 'vaarikas'.

jās (jōs, jōssá) 'oinas, jäär' vasteid sugulaskeeltes: sm

jäärä, jaara, ee jäär. Sõna on kas balti, vrd. lt jērs, ld jēras, eras, mpr eristian, või slaavi laen, vrd. vn epua 'noor lammast' (SKES I 133). māra vt. lk. 20. Vt. ka ā'unā māra lk. 72.

jemà ra'i Viola Wittrockiana Gams 'võõrasema, viola'.
jemà ra'id kazabõD kälmad immõr 'võõrasemad kasvavad kalmu-
de ümber' (EHK). jemà vt. lk. 26, ra'i vasteid teistes lää-
nemeresoome keeltes: sm rahi, gen. rahin; algvorm rahi
(LW 328).

jērnõZ, jērnaZ id. Pisum sativum L. 'hernes'.
jernidi vel' kilamõst kindõks 'herneid pidi külvama kindaga'
(EHK); ūd āigast ē'dõn vel' kiētõmõst jernidi: ne jernõD
veltõ kūjad 'uusaasta õhtul pidi keetma herneid, need herved
olid kuivatatud' (EHK); jernõt põ'gõd attõ e'õmõks allõD,
p'e'rrõ iõbõd vī'rizõks 'hernekaunad on algul haljad, pärast
lähevad kollaseks' (LW 307); un ni se piškiz neitstõn um se
perinai andõn jernidi, un gõ'zõn mõ'zõ, va'llõn tū'gõt
si'zzõl mõ'zõ, laš ta ni k'õrrõõB, nãnt tã'giz 'nüüd on pere-
naine andnud sellele väikesele neiule herneid ja kallutanud,
maha valanud tuha sisse, las ta nüüd korjab tagasi' (LT 63);
nēla lapsta ma'ggõbõd i'ts ãlz // jērnõZ 'neli last magavad
ühes hällis. Hernes' (KLJ 492). jērnõZ vt. lk. 25.

jumäl pū õksà Asparagus officinalis L. 'aspar'.
jumäl vt. lk. 24, pu vt. lk. 7 õksà vasteid sugulaskeeltes:
sm, krj oksa, ee oks. Sõna on läänemeresoomeline.

jürgēn, jürgin (SI, Pit), jorgin (Kl) id. Dahlia pinnata
Cavan., Dahlia coccinea Cavan. 'har. daa-
lia, punane daalia'.
ne at jürginõD, kērabi ē'dõrmõD, um knaš 'need on daaliad

kirjud õied, on ilus' (JZP); ne attâ brüt putkâD, ku ne attâ sellist vâldaD putkâD 'need on pruudililled, kui nad on niisugused valged lilled' (EHA). jürgēn on saksakeelsest sama taimē nimetusest Georgine rahvaetümoloogiliselt saadud vorm, vrd. ee jorjen, murd. jürjen.

kanip Cannabis sativa L. 'kanep'.

kanip vt. lk. 63.

ka'ggâr, kagra (Ir), ka'grâZ (Pi) id. Avena sativa L. 'har. kaer'.

s'e āndab i'bizâl 'seda antakse hobusele' (DŠP); ka'ggârt siend i'bbi um vä'ggi 'kaera söönud hobune on tugev' (LW 100); k'evâd,amâ varâlt kilap ka'ggârst 'kevadē kõige varem kül-vatakse kaera' (LW 100); kriki' pēttârân um vënd ūts kilas kuškiZ metsân aigas piški tarâ ja tâma um sâlô kazattân ka'ggârst | ku ni ka'ggârz um vënd valmâZ | ta um pânD ka'ggârd sellish sūrdâ tupukšiz 'Krikil Peetril on olnud Ūskilas kuskil metsa ääres väike aed ja tema on seal kasvatanud kaera. Kui kaer on olnud valmis, pannud ta kaerad suurtesse rõukudesse' (KLJ 446). ka'ggâr vt. lk. 52.

kaštân Castanea vulgaris Lam. 'har. kastan'.

kaštân vastab puu ladinakeelsele nimetusele.

kâlma putkâZ Sempervivum soboliferum Sims 'võsu-mägisibul'.

kâlma vasted on olemas peaaegu kõigis soome-ugri keeltes: sm kalma, krjA kalmu, krjL kaAm, kaAmē, vps koum, kaum, vdj kaAmā, ee kalm, mrdE kalmo, mrdM kalmā. Sõna leiame ka samojeedi keelest, vrd. smj halmer, kamero, kameŕo, samuti lapi keeltest: lpL kal'mē, lpKld kāilm, lpT ka:lme jne. (SKES I 150). putkâZ vt. lk. 20.

kāpst Brassica oleracea L. 'kapsas'.

kapstõks meG kiettõm zuppâ 'kapsast me keedame suppi' (EHK).

kāpst on slaavi laen, vrd. vn kanyema (ÄRLE 16, 59). Vt. ka nättâZ lk. 83.

kēzar kr^uonâ Lilium martagon L. 'kirju liilia'.

kēzar vasteid sugulaskeeltes: sm keisari, ee keiser. Sõna on olemas ka lapi keeltes, vrd. lpR keisar, lpN kæ i' sar.

'keiser' on tulnud Julius Caesari nimest, läänemeresoome keeltesse laenatud germaani keeltest, vrd. rts kejsare, mrts

keysar(e), mnr keisari, t keiser, gooti kaisar jne. (SKES

I 178). kr^uonâ vasteid leiame veel mõnes läänemeresoome keeles: sm kruunu, ee kroon. Seegi sõna on ladina algupära,

vrd. lad corona, ja laenatud germaani keelte vahendusel, vrd.

rts krona, mrts krona, kruna, nr kruna, t krone, sks Krone jne. (SKES II 229).

kirš, pū Prunus cerasus auct. 'kirsipuu'.

kirš-mõrad attâ varald valmâD 'kirsimarjad on varakult valmis' (LW 129). kirš vasteid: sm kirsikka, kirsperi, kirsimarja, ee kirss, kirsimari. Sõna on arvatavasti germaani

laen, vrd. kasks kersebere (SKES I 200). pū vt. lk. 7.

klē'dâr, kliedâr, kliedâr id. Syringa vulgaris L. 'sirel'.

klē'dâr vt. flē'dâr lk. 75.

knīp lāka Allium sativum L. 'küüslauk'.

sⁱe um knīp lāka, ku poduB siz um jevâ 'see on küüslauk, kui oled haige, siis on hea' (KKK). knīp on balti laen, vrd.

lt knipis. lāka vasted leiame ka mõnest teisest läänemeresoome keelest: sm laukka 'sibul', krj laukka, krjA laukku,

krjL laukke, vps lauk, ee lauk. Sõna on germaani laen, algvorm *lauka-, vrd. mnr laukr, ags leac. Soome keelest laenatud ka

lapi keelde: lpR lauko, lauk, lpL lau'hka, lpN law'ká
(SKES I 281).

kreš Tropaeolum majus L. 'suur mungalill'.

kreš on laen saksa keelest, vrd. sks Kresse.

krizduol'māra Ribes Grossularia L. 'aed-karusmari'.

krizduol' on läti laen, vrd. lt krizduole, ltDn krizdu'ols
(LW 154). māra vt. lk. 20. Vt. ka grizdīg māra lk. 75 ja
stikker māra lk. 90.

kānga putkōZ Aconitum napellus L. 'käoking'.

s'ie um kānga putkōZ, e' dārmōd umāt kui piškist kāngaD 'see
on käoking, õied on kui väikesed kingad' (KKK). kānga vasted
leiame kõigis läänemeresoome keeltes: sm kenkä, krj kengä,
krjA kengü, krjL keng, vps keng, vdj tšen tšä, ee king, eL
käng. Sõna on olemas ka lapi keeltes, vrd. lpR käng, lpN
gieg'ge, niisamuti on ta laenatud ka rootsi (vrd. rts käng),
läti (vrd. lt kenge) ja vene keele murdeisse, vrd. vn кэнгу,
кэнгу, кэнгу, кэнгу. (SKES I 181). putkōZ vt. lk. 20.

leu'sū Antirrhinum L. 'lõvilõug'.

leu' vasteid sugulaskeeltes: sm leijona, ee lõvi. Sõna on
kreeka keelest (vrd. kr λέων) laenatud ladina keelde (vrd.
lad leo, gen. leonis), edasi germaani keeltesse (vrd. mrts
leion, mnr león, rts lejon) ning sealt meie sugulaskeeltesse
(SKES II 285). sū vasted leiame peaaegu kõigis sugulaskeel-
tes, vrd. sm, krj, ee, suu, vdj sū, mr šū, udm šu, mns suup,
ung száj. Sõna kuulub uraali aluskeelde (FUV 58).

liil' Lilium regale Wils. 'liilia'.

mēg nutām s'ie vālda liil' 'me nimetame seda valge liilia'
(DSP). liil' tuleneb taime ladinakeelsest nimest.

li'ed na'ggār Brassica rapa L. 'naeris'.

mi'n jemà kīlis pägin' li'ed na'ggiri 'minu ema külvas pal-
ju naereid' (LW 192). li'ed vt. lē'D lk. na'ggār vasteid
kohtame kõigis läänemeresoome keeltes: sm nauris, murd. nak-
ris, krjA nagris, krjL nagriž, vps nagriž, vdj nagriž, ee
naeris, murd. nairis, nauris, nāris, nakr, lisaks veel küsi-
märgiliselt hnd nāγār 'seedrimänni käbi', mns nār, nēr.
Läänemeresoome keeltest on sõna tulnud ka lapi keelde, vrd.
lpR naura, lpL narai, lpKld nauras (SKES II 369). Ka L.Haku-
linen esitab sõna soome-ugri päritolulisena.¹

linà Linum usitatissimum L. 'har. lina'.

linàd ārkkil' 'linakoonal'; linàt p'ekstāB 'linad pekstakse'
(LW 194); linàd ōraks sugist linnō 'linaharjaga soetakse linu'
(EHK). linà vasted sugulaskeeltes: sm, krjA liina, krjL līn,
vps lin, ee lina. Sõna on germaani laen (vrd. mnr lin, gooti
lein), mis tõenäoliselt läheb tagasi ladina keeleni. Vrd. ka
lt lini.

lou muttān Antirrhinum L. 'lõvilõug'.

lou vt. leu lk. 80. muttān on läti laen, vrd. lt mute 'suu'.
Vt. ka leu sù lk. 80.

lùozbâr Laurus nobilis L. 'loorber'.

lùozbâr li'edāD vō'ittō mā'ddān tā'mppō zupššō 'loorberile-
hed olid meil täna supis' (LW 208). lùozbâr on taime ladina-
keelse nimetuse liivikeelne kaju.

lä'b ēffa Convolvulus arvensis L. 'kassitapp'.

lä'b 'aken' vasteid sugulaskeeltes: sm läpi 'auk, kaudu',
krjA, krjL, vps, ee läbi 'künnis, lävi; läbi', vdj läpi
'künnis, lävi'. Nagu näeme, on sõna tähendus eri keeltes muu-

¹ L. H a k u l i n e n, SKRK, lk. 311.

tunud. Sõna on läänemeresoomeline (SKES I 321). ēffa, vrd. ka ee eefeu on saksa laen, vrd. sks Efeu 'luuderohi'. Vt. ka ārmaz eh'gil' lk. 72.

mag^uon, mag^uon', magon id. Papaver dubium L., Papaver somniferum L. 'põldmagun, unimagun'.

sⁱe um punni mag^uon 'see on punane magun e. moon' (JZP); sⁱe um magon kukkâr, sⁱemgidi um si'zzâl 'see on moonikupar, seemned on sees' (KKK). mag^uon vasted on ka eesti ja läti keeles: ee magun, lt magone. Sõna on liivi keelde laenatud tõenäoliselt läti keele vahendusel. Algselt on sõna kreeka päritolu.

mā₁na¹grâZ, mā₁na²gr, mā²na¹grâZ, mā²nâ¹gr id. Solanum tuberosum L. 'kartul'.

na¹ist kõvabâd mā₁nâ¹gri 'naised võtavad kartuleid' (LW 218); mūlin' velt piškist mā₁na²grâD 'mullu olid väikesed kartulid' (DŠP). mā vt. mā lk. 42. na¹grâZ vt. nâ¹ggâr lk. 52. Vt. ka na²ggâr lk. 82.

māri putkâZ Bellis perennis L. 'kirikakar'.

māri on pärisnimi, algkuju ladina Maria. putkâZ vt. lk. 20.

mikil'pušk Phlox Drummondii Hook 'suvi-leeklill'.

sⁱe um mikil'pušk, mikil' aiga ta ē¹drâksâB 'see on suvi-leeklill, mihklipäeva aegu ta õitseb' (VSB). mikil' on pärisnimi, vrd. ee Mihkel, sm Miikael, vn Михаил. pušk vt. lk. 51.

mirt₁pū Myrtus communis L. 'mirt'.

mirt on kreeka keelest tulnud, vrd. kr myrtos. pū vt. lk. 7.

na²ggâr, na²grâZ, nâ²gg r, nâ²grâZ id. Solanum tuberosum L. 'kartul'.

ne attâ nâ²ggâr edârmâD 'need on kartuliõied' (EHK); na²grâD

valàB azgàldàs pàgràbàs si'zzàl 'kartulid valab keldris
salve' (JZP); jeùgà mōssò kazàbàd_jevàd na'ggàrd 'liivases
maas kasvavad head kartulid' (LW 241); na'ggàrd_àttò varàlist
ja obàlist 'on varased ja hilised kartulid' (LW 241);
mä'ddân um jevà na'ggàrd-nurm 'meil on hea kartulipõld'
(LW 257); i'bbi ra'dlêZ na'ggàrt si'zzàl 'hobune tungis kar-
tulisse (kartulipõllule)' (LW 328); p'è'rrò su'spi'udi kakš
nädilttò mēg vèl kilizmò na'gri i'd vakka 'pärast suviste-
pühi me külvasime (panime maha) veel ühe vaka kartuleid'
(UULS 59); ni vettiz andis tà'mmôn rùš na'gri, èrnidi, appôn
semdi, appôn rokko un leibò 'nüüd võttis andis temale keede-
tud kartuleid, heeringaid, hapupiima, haput taari ja leiba'
(UULS 117); säl maksò pibòb vè'l' paldin' sie na'ggàrd-va'G,
mis ne veibòd nē'dò , kus ta um vettân na'ggiri 'seal mäel
paistab veel praegu see kartulivagu, mida nüüd võib näha,
kust ta on kartuleid võtnud' (KLJ 270); säl vetizòm na'gri
tiera lõdik k'olm pēli k'oiG sie vel' tiera lõdik na'gri 'seal
võtsime kartuleid terve laevatäie, kolmemastiline laev see
oli, terve laevatäis kartuleid' (KLJ 432). na'ggàr vt. lk. 42.
Vt. ka mā na'gràZ lk. 82.

nättòZ, nättòZ, nöttòZ id. Brassica oleracea L. 'kapsas'.
nàta_pā 'kapsapea' (KKK); nöttòd_ròda 'kapsaraud' (LW 253);
un tàma panD s'è nai is kièttòg lēnagist tàmmôn, kui ta tulàp
k'odai un kièttòg nōttidi un pahgò vò'zzò ka jūrò 'ta käski-
nud naisel temale lõunat keeta, kui ta tuleb koju. Keetku
kapsaid ja pangu liha ka juurde' (KLJ 323); pāgin' um nēdi
bālkidi mū mū pālò un ne'ggòlòks äb_ùo mit ikš vi'zzò pandòt//
sie um nöttòpā // 'palju on neid palke üksteise peal, kuid
nõelaga pole ühtki kinni pandud. See on kapsapea' (KLJ 326);
sār_māl um vènd selli miez, ku tam' tà'nd nōttidi (siedò)

süödâ 'Saaremaal olnud selline mees, et ta on tahtnud kapsaid süüa' (NLK 592); pāika pāika pāl, mit üks kürd äb uo nū²glōks süsktōd ? - nāt'õpä 'paik paiga peal, mitte üks kord pole nõelaga pistetud ? - kapsapea' (NLK 475). nättâZ vt. lk. 58. Vt. ka kāpst. lk. 79.

nelk Dianthus caryophyllus L. 'aednelk'.

nelk kazâp tarâZ 'nelk kasvab aias' (VSS). nelk: ee nelk on laen saksa keelest, vrd. sks Nelke.

nizzâ, nizzi (Pit), nīZ (Ir), nīzâZ (Pi), ni'zzâZ (LW 248)id.

Triticum vulgare Vill. 'har. nisu'.

ne umât nizzâ pākōst 'need on nisupead' (KKK); ni'zzâ lēba 'nisuleib' (LW 248); ni'zzâ²t kazâbât ka rāndas 'nisu kasvab ka rannas' (LW 248); siz ta rōkandiz tuviž pāl: kuijen sa uod vōlgas? Se rōkandiz: sada vakkō nizzō 'Siis ta rääkis teisele: kui palju sa oled vōlgu. See ütles: sada vakka nisu' (UT 153). nizzâ vasteid leidub teisteski sugulaskeeltes: sm, krjL, vdj, ee nisu, krjA nizu, vps nižu, samuti lapi keeles: lpN nisõ-, nisu- (SKES II 385). Sõna 'nisu' on tähendanud algsest nähtavasti mingit kleepjat ainet, puuvaiku, mille kasutamise oli tuntud enamikule soome-ugri rahvastest. Ajapikku sai sõna uue tähenduse. Temaga hakati tähistama teravilja, tainast ja sellest tainast valmistatud kakku.¹

olândâr Nerium oleander L. 'oleander'.

olândâr on ladinakeelse taimenime mugandus liivi keeles.

orttēnzi Hortensia opuloides Lam. 'hortensia'.

Tegemist on taime ladinakeelse nimetusega.

---

¹ SUSA 32₃, lk. 73.

pēttārsil' Petroselinum crispum (Mill.) Airy-Shaw
'aedpeterselli'.

pēttārsilī um zuppē panmāst 'peterselli peab supi sisse panema' (EHK). pēttārsil' on ilmselt germaani päritoluga (sinna tõenäoliselt ladina keelest laenatud), vrd. sks Petersilie; võimalik, et liivi keelde tulnud ka läti keele vahendusel, vrd. lt petersiles.

pilag^uoni Pelargonium zonale (L.) Ait. 'pelargoonium'.
Taimenimi laenatud ladina keelest. Sõna pärineb tegelikult kreeka keelest, vrd. kr pelargos 'toonekurg'. Vt. ka pārg^uon lk. 86.

plūm_pū, plūmāpū id. Prunus domestica L. 'har. ploomipuu'.
plūmāst sōB jevā zaft 'ploomist saab hea keedise' (KKK).
plūm on laenatud läti keele kaudu, vrd. lt plume, ltDn plum (LW 304), germaani keeltest, vrd. mrts ploma, mnr ploma, kasks plume, kuhu ta omakorda on tulnud ladina keelest, vrd. lad Prunum (SKES II 316).

pubā Phaseolus vulgaris L. 'aeduba'.
s'ie um pubā lē'D' 'see on oa leht' (PKP); pubādān un jērnōdān attā pō'gōD jūs' 'ubadel ja hernestel on kaunad küljes' (LW 307); piški vālda freilōn| un muštā vēntsa tāmōn venD|| sie um pubā 'väike valge preili, tal on must otsaesine olnud, see on uba' (KLJ 301); vālda lāmbaz| muštā tabār|| puvā|| 'valge lamma, must saba. Uba'. (KLJ 489); perinai yol' nuokietōn kouš' tāut kuide pu'bdi, sis perinai t^uoi s'ie kouš' pu'bdi, pa'n' lō'dapāl un pōlōZ, laZ amād vēttāgōd un siēgōD 'perenaine oli keetnud kausitäie kuivi ube, siis perenaine tõi selle kausi ube, pani laua peale ja palus, las kõik võtavad ja söövad' (LT 46);

Juva idõg, pubad-tara,
mingist ēdrõmõd täddõn volti?

'Tere õhtust, oa-aed,
missugused õied teil
olid?

- Mustad ēdrõmõd, valdad ēdrõmõd,
sellist ne mädn volti.

Mustad õied, valged
õied,
niisugused need meil
olid'

(VDL 230)

Minnõn vol' ikš vālda puba,
āb tieda, kus tānda kīlab.
Ma kīlab randõ,
vālda jõuvgõ mä'ggõ.

'Mul oli üks valge uba,
ei tea, kuhu ta külvata.
Ma külvan ta randa,
valge liiva märke.'

(VDL 565).

'uba' on peetud nii slaavi¹ kui balti² laenuks: lv puba, vđj upa, ee uba on balti laenud, vrd. ld pupā, lt pupa ning sm papu on slaavi laen, vrd. vn дод.

punnõz bittõz Beta vulgaris ssp. esculenta var. rubra
(L.) Moq. 'aed- e. punapeet'.

punnõz vt. punni lk. 50, bittõz vt. piettõz lk. 73.

pārguon Pelargonium zonale (L.) Ait.
vt. pilaguoni lk. 85.

pāva pušk, pāva putkõz id. Helianthus annuus L. 'har. päevalill'.

pāvapuškud attõ mi'n pitkit, vi'rist ēdrõmõdõks 'päevalilled on minu pikkused, kollaste õitega' (LW 326). pāva vasteid sugulaskeeltes: sm, krj, vđj pāivā, vps pāi, ee pāev, ?kS bi 'tuli', ?hnd pāi, pāi 'äike, välk, rajuilm' (SKES III 680). Sõna on soome-ugriline. pušk vt. lk. 50.

¹ J. M i k k o l a, B, lk. 89.
² H. O j a n s u u, LSBK, lk. 174.

rabàrbôr Rheum rhaponticum L., Rheum rhabarbarum L.

'har. rabarber, kurdlehine rabarber'.

s'ie um rabàrbôr, sill'ôst tiep suppôD ja kislôD 'see on rabarber, sellest tehakse suppi ja kisselli' (KKK); rabàrbôr vasteid: sm raparperi, ee rabarber. Germaani keelte kaudu, vrd. rts rabarber, sks Rhabarber, läänemeresoome keeltesse tulnud ladina laen, vrd. lad r(h)abarbarum (SKES III 736).

rediZ Raphanus sativus var. sativus L. 'redis'.

rediZ vasteid sugulaskeeltes: sm retikka, krj rietka, retka, krjL rētk, rōtk, vps retk, vdj rettšä, ee redis. Sõna päri-
neb ladina keelest, vrd. lad radicem, akk. sõnast radix 'juur'. Läänemeresoome keeltesse laenatud kas germaani, vrd. kasks redik, sks Rettich, rts rättika, või slaavi keelte, vrd. vn peška, vahendusel (SKES III 772). Võib ka olla, et eesti, liivi ja soome keelde on sõna laenatud germaani keeltest, ülejäänutesse vene keelest.

ri'ggô, ri'G (Ir), rikš (Pi), ri'ggôZ (LW 337) id. Secale cereale L. 'har. rukis'.

mōmi'edōn ättâ ri'ggô-nurmôD 'maameestel on rukkipõllud' (LW 257); tâ'mnâigast um pâikken' ri'ggôZ ulzô kilmân 'tänavu on rukis paiguti ära külmunud' (LW 270); mēk kilam ri'ggôst si'gžô 'me külvame rukist sügisel' (LW 337); ri'gž um pitkâ 'rukis on pikk' (LW 337); kus vo'drô grou'dôZ um, sâl äb vui ri'ggô grou'dôZ uolda 'kus odratera on, seal ei või rukkitera olla' (NLK 464); j'ega uondžôl vend s'ie neits-tân lē'mâst n'o-jōvâm i't siek ri'gdi 'Igal hommikul on tüdruk pidanud minema jahvatama sõela rukkeid' (KLJ 234); sellistôks nântân at villô v'edanôD sillô/ri'ggôst/ve'ddôrd 'niisugustega on sellal sisse veetud vilja: rukist, otri' (KLJ 287);

Jõn' šūslob ājna-kūjkõks, 'Jaan hoopleb oma heinakuhjaga,
Jäkõb entš riggõ-kūjkõks. Jakob rukkikuhjaga (-hakiga),
Piški Mikil atnutab Väike Mihkel teatab endast
kaggõr-kūj tutkam päl. kaerahunniku (-rõugu) nurga peal.'

(VDL 227)

L.Hakulinen väidab, et 'rukis' on vana germaani laen¹.
 V.Thomsen avaldab arvamust, et tegemist on kas germaani või
 balti laenuga (mnr rugr, germ ruge või ld rugys)². H.Ojan-
 suu ütleb, et sm ruis, eP rukis on germaani keeltest laena-
 tud, vrd. germ rugiz; vdj rüiz, eL rüga on aga balti laenud,
 vrd. lt rudzis³. H.Ojansuu seisukoht tundub olevat kõige
 põhjendatum.

r^uõž' r^uõž id. Rosa L. 'roos'.

sⁱe um knaš vālda r^uõž' 'see on ilus valge roos' (JZP); siz
se neitst kieriz k^uolm kird sie kuldiz kⁱerā immār: "ma ieb
 pa piz^õks", neitst kītiz, "un sa pa ruoz^õks" 'siis see neiu
 keeras kolm korda seda kuldset kera ümber: "ma jään põõsaks",
 neiu ütles, "ja sina saad roosiks" (NLK 326); tēs sⁱe tidār
kitt^õB/ sin àt k^uonn^õ kūz ibist, kūz zermist ibist/ pañ i^t
kil^õ// sⁱe izà kitt^õb neⁱ/ ibist min àt amà igà ruož minn^õn um
litti àiga 'Jälle ütleb tütar: "Sul on kodus kuus hobust,
 kuus kimlit, pane üks panti!" Isa ütleb nii: "Hobused on
 mulle kogu eluks, roos on mulle lühikeseks ajaks." (KLJ 492);
Kus sa kazist, knaš' neitst, 'Kus sa kasvasid, kaunis neid,
ku ma sinda äb nänd? et ma sind ei ole näinud?

¹ L. H a k u l i n e n, SKRK, lk. 328.

² V. T h o m s e n, EGS, lk. 167.

³ H. O j a n s u u, LSBK, lk. 35.

- Mina kazis āma jūsõ
vāldas ruožõd taras.

- Ma kasvasin ema juures
valgete rooside aias.'

(VDL 257)

r^uož on pea kõigis keeltes algselt pärit taime ladinakeelsest nimetusest. Liivi keelde võib olla tulnud läti (vrd. lt ruoze, ltDn ruoz) keele kaudu (LW 348).

rutkâZ Raphnus sativus L. 'aedrõigas'.

rutkâd, attõ karrâD 'rõikad on mõrud' (LW 349). rutkâZ on läti laen, vrd. lt rutks, ltDn rutk (LW 349).

samtēn Tagetes patula L. 'peiulill'.

samtēn on läti keelest laenatud, vrd. lt samts 'samet', samtains 'sametine, sametist'. Läti keelde tulnud tõenäoliselt saksa keelest, vrd. sks Sammet, Samt.

sālmās putkâZ Helichrysum bracteatum (Vent.) Willd. 'õlglill
e. kuivlill e. kattedehine käokuld'.

knaššõD kērabist ē' drāmâD 'ilusad kirjud õied' (AUI). sālmāZ on balti keelte vahendusel liivi keelde tulnud slaavi laen, vrd. lt salmi 'õled', salminš 'õlekõrs', salmene 'õlglill'; samuti vn corona. putkâZ vt. lk. 20.

siñnist kâhgaD Aconitum napellus L. 'käoking'.

siñni vt. lk. 59. kâhga vt. lk. 80.

sīppâl, tsip 1 (Kos) id. Allium cepa L. 'sibul'.

sīppâl um riħklimi 'sibul on siiru-viiruline' (PKP); sie|kis

sīnda ē' t'āB| sie iž itkuB|| sie um|ku lupintõB sīppõltõ||ku

vetāB sīppõln kùor' jarànõZ| sis radlõ'bõD sīlmaD|| 'See, kes

sind rõivastab, see ise nutab. See on kui kooritakse sibulat.

Kui võetakse sibula koor ära, siis kipitavad silmad' (KLJ 301);

vä'ggi ki'zzi izàndõn j'ennõ kõ'skidi|| sīppõl 'väga vihasel

isandal palju kasukaid. Sibul' (KLJ 506). sippäl on saksa laen, vrd. kaskš čipolle (LW 371).

spināt Spinacia oleracea L. 'spinat'.

spinättõd rok smečkub juvist 'spinatisupp maitseb hästi' (EHK). spināt vasted leiame veel eesti ja soome keeltes: ee spinat, sm pinaati. Sõna on ladinapärase rootsi laen.

stikker mārā Ribes Grossularia L. 'aed-karusmari'.

stikker, vrd. ee tikker, tikrimari, on saksa laen, vrd. sks stichel (LW 381). mārā vt. lk. 20. Vt. ka grīzdõg mārā lk. 75, krizduol' mārā lk. 80

stok r'ož' Althaea rosea Cavan. 'tokkroos'.

rōza stok r'ož' 'roosa tokkroos' (KKK). stok on saksa laen, vrd. sks Stock. r'ož' vt. lk. 36.

striņk Brassica napus L. 'kaalikas'.

sis se perimieZ um kittān sie perinaizān las ta vel kiēttag
zuppš striņkkāds 'siis see peremees on ütelnud sellele pere-
naisele, keetku ta veel suppi kaalikatest' (UULS 31). striņk
on läti laen, vrd. lt strunkis (LW 382).

sūr gurki, sūr gurkkõZ id. Cucurbita pepo L. 'kõrvits'.

sūr gurkidi mādān āb uo pāgin' 'kõrvitsaid meil ei ole pal-
ju' (AUI). sūr vasted leiame paljudest sugulaskeeltest: sm
suuri, ee suur, vđj sūr, mrdE suro, mrdM sora, mr šūrē, šii-
rāš. Sõna kuulub uraali aluskeelde (FUV 59). gurki vt. lk. 75.

zūstār, sūstrin (LW 402) id. Ribes nigrum L. 'must sõstar'.

zūstār vasteid sugulaskeeltes: sm siestar, ee sõstar, vps
sestrik, sestrikainie, vđj sessarep, mr šoptār. Sõna on soo-
me-ugriline (LVEM 42). Kettunen väidab sõna olevat läti laenu,

lt sustarens, ltDn sūstriš. Õige on Saareste väide, sest sõnal on vaste ka mari keeles. Tõenäoliselt on käesoleval juhul laenuvõtja siiski läti keel.

tabàk . . . . . *Nicotiana L.* 'tubakas'.

s'ie um tabàk yar'Z 'see on tubakavars'(LAK); dùqž'šs. äb. ùq tabàkkò 'toosis ei ole tubakat' (LW 405). tabàk on läänemeresoome ja balti keeltesse tulnud saksa keele vahendusel, vrd. sks Tabak, lt tabaks. Sõna on algselt pärit indiaani keeltest.

tarà kumàlikki *Leucanthemum maximum (Ram.) DC.* 'suureõieline härjasilm'.

tarà vt. lk. 61. kumàlikki vt. lk. 22.

tatar *Fagopyrum esculentum Moench* 'tatar',

Vasteid sugulaskeeltes: sm tattari, ee tatar. Sõna on türgitatari laen.

tivipū *Thuja occidentalis L.* 'elupuu'. (NB! Elupuu on paljasseemnetaim.)

tivá on läti laen, vrd. lt tievs. pū vt. lk. 7.

tserin, tserin'pū id. *Syringa vulgaris L.* 'sirel'.

tserin on ladinapärase läti laen, vrd. lt cerini. Vt. ka flē'dār lk. 75 ja klē'dār lk. 79.

tsikuorin', tsikuorin id. *Cichorium intybus L.* 'sigur'.

tsikuorin' on tulnud taime ladinakeelsest nimetusest, arvatavasti saksa keele vahendusel, vrd. sks Zichorie.

tsukkár bittòZ *Beta vulgaris ssp. esculenta var. altissima Rössig* 'suhkrupeet'.

tsukkâr on saksa keelest laenatud, vrd. sks Zucker. bittòZ vt. v'ettòZ lk. 73.

tulp, tulpa (Pi) id. Tulipa Gesneriana auct. 'tulp'.
tulpõ mädõn um veittõ 'tulpe on meil vähe' (JZP). tulp on taime ladinakeelsest nimest saadud.

umäl, umäld (Kl) id. Humulus lupulus L. 'humal'.
ne attõ umäld l'edõd 'need on humala lehed' (EHK); umäli panõb vo²llõn jü'ra 'humalaid pannakse õlle juurde' (LW 451); umäl-käbäd attõ karrõd 'humalakäbid on mõrud' (LW 451); mündan um ka umäl-tara 'mõnel on ka umala-aed' (LW 451). umäl vt. lk. 63.

umär-pū, umärs-pū id. Malus sylvestris Mill., Malus domestica Borkh. 'mets- ja aed-õunapuu'.
sil'gzõ sõbõd umärd yalmõks 'sügisel saavad õunad valmis' (LW 365); lānts tallõ um pägin' umärs-pūdi jarä kilmnõn 'läinud talvel on palju õunapuid ära külmunud' (LW 451); säldõ siest kuozõst kaziz bāzgala knaš umārspu ulze 'sealt sellest kohast kasvas imeilus õunapuu üles' (NLK 199); umārõz umärz-pūst kõgas äb sadā 'õun õunapuust kaugemale ei saja (käbi ei kuku kannust kaugemale)' (NLK 468); mi·s sa kā·ndat ka·nnõ,
va·²idõm vast u·märe 'mis sa kannad kana, vahetame õunte vastu' (LT 44); ni ta um pur'ittõn s'edā umārspūdõ, ta um kittõn: sa veit siõdõ nēdi umäri 'nüüd ta on raputanud seda õunapuud. Ta on ütelnud: sa võid süüa neid õunu' (UULT 32); ta mi²dõn lānd eddiZ un vedlõp ku ni miõgi tulub umärs tarõõ
un sigā taptõb duntõs kē²ts 'ta on öösel läinud esikusse ja ootab, kuni keegi tuleb õunapuaeda, seatapmispuss käes (KLJ 488);

<u>vīrõz-jema mīnda sātub</u>	'Võõrasema saadab mind
<u>umarz-pū jūr vitšti sām.</u>	õunapuu juurde vitsu saama,
<u>Umarz-pū jūr ma pielekš(õ)</u>	õunapuu juurde ma lähen
<u>neiku armõ äma jūr.</u>	nagu armsa ema juurde.

Pudisti umarz-pūnvāldad edrōmōd, Pudenesid ōunapuu valged
 ōied,
 juokšisti min armōd kindl'ōd. jooksid minu armsad pisarad.'

(VDL 165)

umār vasteid teistest keeltest: sm omena, omppo, krj omena,
 vdj euna, ee ōun, murd. ubin, ?mrdE umar', mrdM mar', viimane
 on 'mari' vaste. Kui Lōnnroti esitatud sõnavorm †olma† on
 tõepärane, siis võib sõna sugulust otsida isegi türgi keel-
 test (tšuv olma, omla, ylma, uma). Türgi laensõna võis lää-
 nemeresoome keeltesse tulla muistsete bulgaaria kaupmeeste
 kokkupuutumisel meie hõimudega¹. pū vt. lk. 7.

ùõž_ri'gž, ùõž_ri'ggõž id. *Secale cereale* L. 'har. rukis,
 suvirukki vorm'.

um tāla-ri'kst un um ùõž-ri'kstõ, ne kazabõd mo'lmõd juvis-
tõ 'on talirukis ja on suvirukis, need kasvavad mõlemad
 hästi'; ùõžri'ggõst rāndas' pāgin' kīlabõd 'suvirukist külva-
 takse (Liivi) rannas palju; appõnd leibõ ùdub_emin' ùõžri'g-
gõst, sjepp'erast ku ùõžri'ggõž um jo vālda āp ku tōla
ri'ggõž 'magushaput leiba kúpsetatakse rohkem suvirukkist,
 sest suvirukis on valgem kui talirukis' (LW 456). uož 'aasta'
 vasteid leidub ka teistes sugulaskeeltes: sm yoosi, ee yoos,
 vps yoš-kund, vož-rukiž 'suvirukis' (LW 456); samuti esineb
 vasteid kaugemates sugulaskeeltes: udm va-pum 'aeg', Wa-pum,
 kS al, kP ulõm; küsimärgiliselt on antud ungarikeelsed vas-
 ted taval, tavaly. Järelikult kuulub sõna soome-ugri alus-
 keelde (FUV 126); ri'gž vt. lk. 53.

vā'ddār, vā'dār (Ir), vā'drõž (Pi), võ'ddārž (LW 502) id.

Hordeum vulgare L. 'har. oder'.

võ'ddõrst sõbõd ma'gdõt ti'edõt 'odrast tehakse linnaseid';
võ'ddõrz leibõ ùdõb jegà puol-pāva ē'dān 'odraleiba kúpseta-

¹ L. H a k u l i n e n, SKRK, lk. 343.

takse igal laupäevaõhtul'; yo¹l um vo¹ddārst ti¹edāt 'õlu on otradest tehtud' (LW 502); ma¹gdāt sōp ti¹edāt, vo¹ddārt sōb v¹e¹t si¹llā paṇdāt kakškimdā nēla stundā, nei pī¹lāb v¹e¹t sizāl sis sōb ve¹ž mō¹zā laštāt, sis sōb vo¹ddārt paṇdāt i¹ddāmā 'linnaseid tehakse, odrad pannakse vette kahekümne neljaks tunniks, nii seisab ta vee see, siis lastakse vesi maha ja pannakse odrad idanema' (LT 12); siz se kurē kītiz sie p¹oisān: kīla w¹odrāst un nu¹o-kazāt un nu¹opuolta un tie pū¹dāks un tie ma¹gdidi, nei¹ ku ma uondž l sāb i¹d stuop woltā 'siis see kurat ütles sellele (sulas)poisile: külva otra, kasvata, korista, peksa ja tee linnaseid, nii et hommikul saan ühe toobi õlut' (NLK 324); izānd ei pa kikkāks knōbiz nēdi vo¹ddiri un knōbiz 'isand jäi kukeks, nokkis neid otri ja nokkis' (UULS 45); aga ne rōkandist tām pāl: mādōn āb ūo emip kui viž voddōrz-leibō ja kakš kallō 'aga need rääkisid temale: meil ei ole rohkem kui viis odraleiba ja kaks kala' (UT 30);

<u>Voltō, voltō, jānō-tāti,</u>	'Õlut, õlut, jaani-taat,
<u>siz kazabōd nurms vodrōd!</u>	siis kasvavad põllul odrad!
<u>Sīridi, sīridi jānō-āma,</u>	Sõira, sõira, jaani-ema,
<u>sin at niemōd laidōrōs!</u>	sul on lehmad karjaaias!'

(VDL 248)

vā¹ddār vasteid sugulaskeeltes: sm ohra, vps ozr, vdj ezra, ee oder (SKES II 420). Sõna päritolu on püütud seletada mitmeti, arvamused ühtivad ainult selles, et tegemist on laensõnaga. H. Paasonen väidab, et vā¹ddār on indo-euroopa päritolu, näidetena esitab ta lad acer ja siit tra-tuletisega moodustatud sanskr astrā¹. Samal seisukohal on E. Itkonen ja

---

¹ J. K a l i m a, IKBL, lk. 25.

Aulis J. Joki oma teoses¹. H.Ojansuu arvab, et 'oder' on balti laen, vrd. ld asztras, asztrus². V.Thomsen ütleb sõna olevat germaani laenu, vrd. nr oddr³. Esimene seletus on kõige tõenäolisem, kuna võib arvata, et otra tunti juba enne läänemeresoomlaste ning balti hõimude või germaanlastega suhtlemise algust.

vīnâ_pū Vitis vinifera L. 'har. viinapuu'.

vīn vasteid sugulaskeeltes: sm, krj viina, vdj vīna, ee viin. Sõna on germaani laen.

Tehes kokkuvõtet eespool käsitletud sõnadest (arvuliselt on neid üle üheksakümne), võib öelda, et kultuurtaimede nimedest moodustavad määrava osa laensõnad.

Kõige arvukamalt on taimenimetuste ladinakeelsete vastete mugandusi: akātsi, alvei, astōr, p'ettōZ, jāsmīn, kanip, kaštān, linā, louzber, olāndār, rabārbār, umal jne., küllalt suur osa neist on kindlasti keelde tulnud saksa või läti keele vahendusel.

Järgmine suurem rühm laene ongi läti (agūrt, krizduol, rutkōZ, sānten, striņk, tserin jne.) ning saksa (bumbier, flē'dār, klē'dār, jürgēn, kreš, nelk jne.) keeltest.

Laensõnu on kultuurtaimede tähistamiseks liivi keelde võetud ka slaavi (borkkān, kāpst, nāttōZ), rootsi (dillōZ, gurkkōZ, spināt), germaani (ka'ggār, pēttārsil, rediz), balti (jērnōZ, pubā) ning mõnedest teistestki keeltest.

¹ E. I t k o n e n, Aulis J. J o k i, SKES II, lk. 420.

² H. O j a n s u u, LSBK, lk. 27.

³ V. T h o m s e n, EGS, lk. 138.

Ka liitsõnaliste taimenimede hulgas on üsna rohkesti laensõnu, näit. lou muttõn (kreeka + läti), štok r^uož (saksa + ladina), tsukkõr bittõz (saksa + ladina), kēzar kr^uonõ (ladina + germaani), knip lāka (balti + germaani) jne. Hoo- pis arvukamalt on aga liitsõnu, mille üks osa on soome-ugri- line või läänemeresoomeline, teine aga laensõna. Näiteks võiks tuua järgmised taimenimed: sālmas putkõz (slaavi + soome-ugri), sūr gurki (uraali aluskeel + rootsi), tivõ pū (läti + soome-ugri), uõž ri^lgz (soome-ugri + germaani), tara kumalikki (läänemeresoome + läti) jne. jne.

Laensõnade suur hulk kultuurtaimede nimetustes on sele- tatav sellega, et need taimed on teistelt rahvastelt saadud, loomulikult võeti nad siis üle koos nimega. Eriti hulgaliselt on liivi keeles laene aedviljade osas: agurt 'kurk', rutkõz 'rõigas', rediž 'redis', striḱ 'kaalikas', sippõl 'sibul', kāpst 'kapsas' jne. Samuti on paljude teraviljade (ka²ggõr, 'kaer', ri^lggõ 'rukis', vā²ddõr 'oder'), kaunviljade (jēr- nāz 'hernes', puba 'uba'), viljapuude ja -põõsaste (bumbier 'pirnipuu', plūm pū 'ploomipuu', kirš pū 'kirsipuu', kriz- dūol 'karusmari') ning ilupuude ja -põõsaste (akātsi 'akaat- sia', jāsmīn 'jasmiin', kaštān 'kastan', tserin 'sirel') nimetused naaberrahvastelt laenatud.

Soome-ugrilistest taimenimedest võiksime nimetada järg- misi: ie putkõz, kālma putkõz, na^lggõr, zūstõr, umār pū. Läänemeresoomelised on: kānga putkõz, li^led na^lggõr, ma- na^lgrõz, sinnist kāngad. Nagu näeme, on enamasti tegemist liitsõnaliste rahvapäraste taimenimedega.

Niisiis on valdav osa kultuurtaimede nimetustest liivi keelde laenatud, ainult väikese osa selle valdkonna sõna- varast moodustavad oma sõnad.

III peatükk

T A I M E M O R F O L O O G I A S T

àina 'hein, rohi, taim'.

tä'mn àigast um madàli àina 'tänavu on madal hein' (EHK);
se um siədǎb, àina 'see on söödav taim' (LW 4); mēg, jelizmā
àinaks 'me tegime heina' (LW 4); sangdā àina 'tihe rohi,
hein' (LW 355); nešši vigiš kuss äb üq pägin' v'ettā, kazap
ka àina 'nendes orgudes, kus pole palju vett, kasvab ka
rohi, hein' (LW 487). àina vt. lk. 11.

ē'drām 'õis'.

knaššǎD jemā vigā àina ē'dārmǎD 'ilusad nurmelgi õied'
(KKK); ēdrāmǎt täjkkǎbǎt putkǎ jūs 'õied ripuvad lille kül-
jes' (LW 48); s'emdā putkǎZ um vī'riz ē'dārmǎks 'võilill on
kollase õiega' (AUI). ē'drām vt. lk. 35.

gäbā, käbā id. 'käbi'.

küzāgäbā 'kuusekäbi'; p'edäg gäbā 'männikäbi' (LW 64);
umāl käbād, ättā karrǎD 'humala käbid on mõrud' (LW 451).
gäbā vasteid sugulaskeeltes: sm käpy, krj käpü, krjL käpü vps
käbü, vdj tšäpü, ee käbi, ?udm kī, kS kī. Sõna on olemas ka
lapi keeltes, kuhu ta on laenatud soome keele vahendusel:
lpR käpa, lpL kähpa, lpN gäppä, lpT kiepp. Sõna on soome-
ugriline (SKES II 261).

jūr, jūr' id. 'juur'.

jūrstá sōbád vakkat pī'ndət 'juurtest saab korvid punutud'

(LW 98); ā't vonnād, lēgid un kīsigid amād jurdkāks ulZ

'need nad on, minge ja kiskuge kõige juurtega üles' (NLK

326); s'ie pieriè-mies sāl jō kal'ān s'ie p'edag immfr amà

jūrtkāks 'peremees on seal ja keerab männi välja koos juur-
tega' (KLJ 463). jūr vt. lk. 36.

kùor' 'koor'.

ūd na²ggārdān um vāgā vōitti kùor' 'kartulitel on väga õhu-

ke koor'; munān ka um kùor' 'munal ka on koor' (LW 165).

kùor' vt. lk. 24.

ladā 'latv'.

tūl āl'ttap pū ladīdi 'tuul hällitab puu latvu' (LW 180);

s'ie kändān um lē²māst mūzām j'etsā s'ie ladā tutkam j'etsā

jo mit ilmaZ ēb lā 'känd peab minema ikka ees, ladvaots

ei lähe ilmaski ees' (KLJ 463). ladā vasteid: sm latva, krj,

vdj ladva, krjA ladvu, krjL, vps ladv, ee latv. Sõna on lääne-
meresoomeline (SKES II 280).

lē²D', li²eD id. 'leht'.

tūl ajāb lē²didi 'tuul ajab lehti'; li²et pū 'lehtpuu'

(LW 189); si²gžā li²edēt sadābād mō²zā, pūd iebēt pal'āks

'sügisel lehed kukuvad maha, puud jäävad paljaks' (LW 307);

(ku li)²edēd pu²ddābād, nei² rou²Z kuolābād 'kui lehed lan-

gevad, siis inimesed surevad' (NLK 467). lē²D' vt. lk. 25.

li²l', lū²l' 'lüli'.

li²l um ke²urā kùōš kūzān, p'edāgān ka um 'lüli on kõver

koht kuusel, männil ka on' (LW 194). li²l' vasteid leidub

paljudes sugulaskeeltes: sm lyly, krj lülüş, krjAL lülü,

vps lül, lülü, lülü, vdj lülü, ee lüli, ks lō, udm tət, lwl.

Sõna kuulub soome-ugri aluskeelde (SKES II 317).

māra, māra, mōra id. 'mari'.

lekš marr'ŕi 'läks marjule' (LW 231); tāmà um tūonD pāgān'
mōridi rekka'gŕi 'ta on toonud palju marju tee äärde' (LT 51);
ku mē·g lekšmŕ mō·ridi k"orr'ŕim|si·z ju|ta vol' tējŕ nu·okkiēt-
tŕn 'kui me läksime marju korjama, siis ta juba oli teed
keetnud' (LT 51); vanast naist at lān'ŕt pakkant mōridi
k"orr'ŕim 'vanasti on naised läinud tihti marju korjama'
(KLJ 285). māra vt. lk. 20.

oksa, oks id. 'oks'.

pū oksad, äll'ŕb'ŕt tūlššŕ 'puu oksad kiiguvad tuules' (LW
262); "kūl'ŕd va-miŕz, pan' siŕ kēv re'g jē'ddŕ, brou'tš sa
mitsŕ, van'tlŕ kuidi okš'ti, äb uo pūdi "'Kuule, vanamees,
pane see mära ree ette, sõida metsa, vaata kuivi oksid, puid
ei ole"' (NLK 159);

<u>sie sūr mā'g pāl</u>	'Selle suure mäe peal
<u>kazab (ikš>) üks sūr pū,</u>	kasvab üks suur puu,
<u>sien pūn umāt ū'dŕks oks,</u>	sel puul on üheksa oksa,
<u>jegas oksās ū'dŕks li'etŕ,</u>	igal oksal üheksa lehte,
<u>jegā li'edŕn ū'dŕks marr'ŕi.</u>	igal lehel üheksa marja.'

(NLK 56)

oksa vt. lk. 11.

pēzŕz 'põõsas'.

vēlās mešsās um veittŕi pēzidi 'tihedas metsas on vähe põõ-
said' (EHK); liŕkki lōlap pēzŕš 'linnukel laulab põõsas'
(LW 285); pēzŕz äb uo pū 'põõsas ei ole puu' (LW 285); ikš
perimiŕz um' ma'ggŕn pāvasidamt nei' tam' kūl'ŕn, ku kakš
miŕstŕ a'tŕ pizŕ tagan rikandŕnd 'üks peremees on teinud
lõunauinakut, nii ta on kuulnud, kui kaks meest on põõsa

taga rääkinud' (NLK 370). pēzāZ vasted on olemas kõigis läänemeresoome keeltes: sm pensas, krj penšaš, krjA penšuo, krjL pendzahaine, vps penzaz, vdj pēzaz, ee pöösas. Sõna on läänemeresoomeline (SKES III 520).

putkāZ 'lill'.

jürgān um ābli putkāZ 'jorjen on hiline lill' (DŠP); tarāss um pāgin' putkidi; putkād attā miḡgist äb miḡgist, pu'nnist, si'nhist un muittist 'aias on palju lilli; lilled on iga-sugused, punased, sinised ja muud' (LW 319); ta'm pānt siḡ putkā vālda ieuḡāš sillā' 'ta on pannud selle lille valge liiva sisse' (UÜLS 51); un siz sē'l läbud allō kazānād kakšt^u eistān putkāst un siz se neist um' katkān nānt putkād jera un reptān tubbā' 'ja siis seal akna all kasvanud kaksteistkümmend lille ja siis see neiu on murdnud need lilled ära ja raputanud tuppa' (NLK 278); putkāZ vt. lk. 20.

pū 'puu'.

pū um sa'ddān il' jo'ug 'puu on kukkunud üle jõe'; s'e um pūstā lovā 'see on puust voodi' (LW 320); un sāl lib i'bbi pi'eššittēt pū jūrā' 'ja seal seotakse hobune puu külge kinni' (LT 57); pū äb sadā e'žmiZ napsāks 'puu ei lange esimese löögiga' (NLK 519); ku um tūnd matiks pāva/ sis ne äb uot tūodānād tūodā pūdi k^uodāi äb vārdini// ku tūop pūdi/ sis um pāgin' kārmiži/ ku tegiš tūop bōlkidi un nēi/ sis at ūškād kōrā jūssā// algā veikā nēdi 'Kui on tulnud madisepäev, siis ei ole nad tohtinud tuua puid mitte väravanigi. Kui tuuakse puid, siis on palju kärbseid, kui tuuakse palke, siis on ussid karja juures. Ärgu olgu neid! (KLJ 226). pū vt. lk. 7.

sēn' 'seen'.

siend attā kil siḡdābāD, kil ka sell'ist miḡgiži äb vei siḡdā

'seeni on küll söödavaid, küll selliseid, mida ei sööda'
(LW 359). sēn' vt. lk. 8.

siemgāZ 'seeme'.

piškist siemgāst kazāp sūr pū 'pisikesest seemnest kasvab suur puu' (LW 363). siemgāZ vasteid: sm siemen, ee seeme, gen. seemne, vdj sēmen. Sõna on läänemeresoomeline.

sāmal, sāmal, sōmal id. 'sammal'.

s'ie jel̄ um neī vanā, s'iel um sāmal kaṭtuks pāl 'see tall on nii vana, sel on sammal katuse peal' (VSS); kazāp pāgin' sōmalttā 'kasvab palju sammalt' (LW 377); se kiv' kis liktā d sāb, sien sāmalt pāl āb kaza 'see kivi, mida liigutatakse, selle peale ei kasva sammalt' (NIK 465). sāmal vt. lk. 8.

te'u(v), ti'u(v) id. 'tüvi'.

p'edāk te'u(v) um svikki 'männitüvi on vaigune'; jelāid āttā nērkkad, nānttān āb uō te'uvā allā 'loomad on nõrgad, neil ei ole tüve all' (LW 415). te'u(v) vasted leiame peaaegu kõigist sugulaskeeltest: sm tyvi, ee tüvi, ?mrdEM te-, mrdM tej-, mr tāj, tüh, udm din', ks din', ung tö ~ töve-. Sõna kuulub soome-ugri aluskeelde (FUV 121).

t'era 'tera'.

ri'ggāZ, uōž ri'ggāZ, vō'ddārZ, nizžōd āttā t'era-vīlād 'rukis, suvirukis, oder, nisu on teraviljad' (LW 415); a'jiz i'bbist riḥkāZ un siz entš va'ittā p'oltiz kamet veltā ne terād ullā 'hobuseid aeti ringi ning siis enda vahel peksti, kuni terad olid väljas' (KLJ 440). t'era vt. lk. 62.

varž 'vars'.

mōrā-varž 'marja vars'; puškūd-varž 'lillevars' (LW 471).

varž vasteid: sm varsi, ee vars, vdj varži. Sõna on läänemeresoomeline.

Eelnev peatükk sisaldab taimemorfoloogilisi (taime osi tähistavad sõnad, taimede üldnimed) sõnu. Muidugi on siia kuuluvaid sõnu palju rohkem, töö kirjutajal õnnestus kontrollida neist vaid tühist vähemikku. Olgu siinjuures siiski märgitud, et see vähemik hõlmab selle valdkonna kõige olulisemaid ja enam tarvitataavamaid sõnu. Sellegi materjali põhjal võib aga juba teha konkreetse üldistava järelduse: taimemorfoloogiline sõnavara on oma põhilises osas soome-ugri. Käesolevas töös ära toodud ja keelejuhtide abiga kontrollitud üheksateistkümnest sõnast kuuluvad kaks uraali, kümme soome-ugri aluskeelde, kuus on läänemeresoomelised ja ainult üks (aina 'hein, rohi, taim') on vana balti laen. Pole põhjust arvata, et sõnade kahe- või kolmekordselt suurema arvu juures protsentuaalne vahekord nimetamisväärselt muutuks. On ju täiesti arusaadav, et ümbritseva loodusega, looma- ja taimeriigiga kokku puutudes andis inimene kõigepealt nimed üldistele asjadele ja nähtustele. Viimasega seletubki, miks taimemorfoloogiline sõnavara valdavalt on ühine kõigile soome-ugri rahvastele.

K o k k u v ö t e

Ilmneb, et enamik sõnu, mis tähistavad kõige algelise-
maid mõisteid taimeriiigist (taimemorfoloogia) on valdavalt
soome-ugri päritoluga. Väga vanad, kõigile soome-ugri keel-
tele ühised tüved, mis ulatuvad tagasi soome-ugri aluskeele-
ni, on näiteks 'käbi': lv gäbà, sm käpy, krj käpü, krjL,
vps käbü, vdj tšäpü, udm kí, kS kj; 'puu': lv, krjL, vdj,
vps, mr pü, sm, ee, krjA, udm puu, ung få, mns -pá; 'mari':
lv māra, mōra, māra, sm, krj, vdj marja, krjA marju, krjL
muard', mard', vps marj, mrdM mār', mrdE mar, mr mör, mö·rā,
mns moari, hnd mūrāp jne.

Niisamuti lähevad soome-ugri ühtsuseni tagasi enamiku
metsapuude ja -marjade nimed, nagu 'mänd, pedakas': lv
p'edàG, sm, krj, vdj petäjä, krjA petäi, krjL pedai, vps
pedai, mrdE pitšē, mrdM pitšē, mr pəndža, udm pužim, kS
požem; 'kask, kõiv': lv keu, sm, krjAL, vdj koivu, vps koiv,
mrdE ki-lei, ki-len', mrdM kēlu, mr ku·yi, mns kāl'; 'lepp':
lv l'epà, sm, krj, vdj leppä, krjA leppü, krjL lep̄, vps
lep, mrdE lepe, mrdM l'epsē; 'pohl, palukas': lv puolgāZ, sm,
krjA puola, krjP puola, krjL puol, vps poA, vdj poAAZ,
kS pul, mns poA; jne.

Mõlemas eespool nimetatud valdkonnas on veelgi rohkem
läänemeresoomelisi sõnu. Kõik läänemeresoome keeled tunnevad

ühest tüvest pärinevaid sõnu 'haab': lv ā'bāZ, sm haapa, krj hoabu, krjL huab, vps hab, vdj āpa; 'tamm': lv tām, sm, krj, vdj tammi; 'saar': lv sārna, sm, krj saarni, vdj sārni; 'jõhvikas': lv gārban(D), sm, krj karpalo, krjL garbaA, vps karboA, ee murd. karbalas; 'joovikas': lv juoimki, sm joulukka, juomikka, krj juomingane, krjA juomoi, krjL duomoi, vps deukaine, vdj jōmukas jne.

Liivi keeles on ka suur hulk soome-ugrilisi ja läänemeresoomelisi rahvapäraseid taimenimesid, mille valdav enamik botaaniliselt kuulub metsikult kasvavate katteseemnetaimede hulka: k'evād e'd ārmāD 'maikelluke', ku's putkāZ 'põisrohi', pešlihkkis sīlma 'pääsusilm', ve'rži putkāZ 'värihein', ie putkāZ 'äökannike', kānga putkāZ 'käoking', pi'n' putkāZ 'koeraputk' jne.

Kõige suurema rühma rahvapäraseid taimenimetusi moodustavad siiski liitsõnad, mis on moodustatud laensõna ja oma sõna liitmisel, toome neist näiteks vaid mõne: ir jernāZ 'hiirehernes' (soome-ugriline sõna liidetud balti laenuga), kārand ri'uv 'linnurohi' (germaani laen liidetud läänemeresoome aluskeelde kuuluva sõnaga), pi'n' mättār 'põldmünt' (soome-ugriline sõna liidetud läti laenuga), rānda gadāgāZ 'liiv-merisinep, merihumur' (germaani laen liidetud soome-ugri aluskeelde kuuluva sõnaga); sālmas putkāZ (slaavi laen liidetud soome-ugrilise sõnaga), ira māra 'punane sõstar' (balti laen liidetud soome-ugri aluskeelde kuuluva sõnaga), r'uož' pū 'kibuvits' (ladinakeelsest taimenimetusest tuletatud sõna ja soome-ugri aluskeelde kuuluv sõna), vālda vizbul 'ilane' (soome-ugriline sõna liidetud balti laenuga).

Laensõnu on liivi taimenimede seas üldiselt mõõdukalt, kõige enam on nende hulgas läti laene. Laenamiseks pole ena-

masti otsest vajadust olnud, sest omakeelsed vasted on olemas. Nimetused eksisteerivad ja on kasutusel paralleelselt, vrd. n'edâr ~ ruogâZ 'kõrkjas', kramâ (putkôZ) ~ tul' (putkôZ) 'tulikas', v'egrôZ ~ ângastâm 'angervaks', kârklin' mōra pa'i 'sidrunpuju' jne., kus esimene vaste on läti laen, teine aga omakeelne sõna.

Peale läti keele on kasutatavamaid laensõnu liivi keelde võetud balti, germaani ja slaavi keeltest, samuti saksa, rootsi ja vene keelest.

Kõige rohkem laensõnu on kultuurtaimede ja metsikult kasvavatest taimedest katteseemnetaimede hulgas. Läti laenudest võiksime nimetada järgmisi: b^uorn'in' 'kullerkupp', ieva 'toomingas', pamättân' 'aaskannike, käoorvik', t^uon' 'hundi-nui', sânten 'peiulill', strihk 'kaalikas', bâ'bbâr korkil' 'maavits', krüz mättâr 'roheline münt' jne. Saksa laenud on bumbier 'pirnipuu', jürgēn 'jorjen', kreš 'mungalill', nelk 'nelk', sippâl 'sibul', tsikuorin' 'sigur' ja mitmed teised. Rootsi keelest on laenatud dillâZ 'till', gurkkôZ 'kurk', kimgâZ 'köömen', sinēp 'sinep', spināt 'spinat'. Balti laenud on kaunviljad jernôZ 'hernes' ja pubâ 'uba' ning mõnede metsikult kasvavate taimede nimed, nagu bitter aina 'naistepuna' ja püssâl aina 'põisrohi'. Germaani keeltest on liivi keelde võetud ka'ggâr 'kaer', lūškôZ 'luste', pëttârsil' 'petersell', rediZ 'redis'. Slaavi keeltest on saadud kâpst, nättôZ 'kapsas', borkkôn 'porgand'. Üsnagi suur osa kultuurtaimede nimetustest on tuletatud ladinakeelsetest taimenimedest, nimetaksime järgmisi: âstâr 'aster', liī 'liilia', r^uoZ' 'roos', tulp 'tulp', umâl 'humal', kanip 'kanep', rapârbâr 'rabarber' jne. Vähesel määral on laene keelde võetud ka kaugematest keeltest. Nii on tatar ('tatar' laenatud

türgi-tatari keeltest ja tabak 'tubakas' on algselt pärit indiaani keeltest.

Üldse on diplomitöös esitatud umbes kolmsada kuuskümmend taimenimetust ja taimemorfoloogilist sõna.

Taimenimetused, eriti rahvapärased ja kõigile soomeugri või läänemeresoome rahvastele ühised taimenimed on huvitav ning mitmekesine sõnavara osa, mida käesolev diplomitöö on püüdnud süstematiseerida, analüüsida ja uurida.

I n d e k s i d

Liivikeelsed taimenimed

agürt	72	bor'kkõn	73
aina	97	brāndil'putkõZ	20
akātsi	72	bumbier	74
alàB	17	bùolgõZ	21
alà un jera	17	b"or'nin'	21
alvei	72	bä'bbõr kõrkil'	21
app'aina	18		
astõr	72	dadžà	21
āngastõm	18	dillõZ	74
ārmaz eh'gil'	72		
ārnika	18	e'rzõl muna	6
		ērškõ mār'a	74
ā' bõl'	19		
ā' bõZ	19	ebiz app'aina	22
ā' unõ mār'a	73	ebiz kumalikki	22
		ē' drõm	97
bitter'aina	20		
b'ettõZ	73	fle'dõr pū	75
bokà mõr'a	20	flokkõZ	75
bokà muna	20		
bor'avik	6	gadaG	6
		gārband	23

gregà m̄ara pū 23	jùoimki 28
griḡgālpusk 75	jukš 28
grīzdḡg m̄ara 75	jūr 98
gur'kkāZ 75	jürgēn 77
gābà 97	
	kadàG 7
ibis kiela 23	ka'ggār 78
ie putkāZ 76	kalvier 28
ieva 24	kanà jālga 29
iv pū 7	kanà m̄ara 29
ī'dḡks kuor' pū 24	kanà varbḡD 8
ī'dḡks mi'e jōuD 24	kanip 78
īra m̄ara 76	kañḡ(š) silma 29
īr jernḡZ 25	kaštàn 78
īr tabàr 25	kaštug àina 29
	kašk 30
jālga lē'D' 25	kašk àina 30
jāsmīn 76	kaš' kǎppà 30
jān' m̄ara 76	kaš' raṭtḡD 31
jei putkāZ 26	kālma putkāZ 78
jemà àina 26	kāḡgar sēn' 8
jemà ra'i 77	kāḡgar sōmal 8
jemà vigà àina 26	kāpst 79
jeugābuolgāZ 27	kārand ri' uv 31
jo'g bobàr 27	kārklīn' 31
jo'ug mā'tr 27	ke'k pārna 31
jo'uguZ 7	kēḡkkā putkāZ 33
jōn' àina 27	kēzar kr''onḡ 79
jumàl ke'iZ 27	kebz gārban 32
jumàl kǎppà 27	keps app àina 32
jumàl pū oksà 77	keps m̄ara 32

keps_rahgõD	9	kūja_māra_pū	39
keps_rahgõZ	32	kūjastõm_pū	39
keu	32	kūz_aina	39
keuvõ_sēn'	9	kābõZ	39
kiḡ_bikš	33	kāhga_putkõZ	80
kik_jālga	9	ladà	98
kik_sēn'	10	lambõ_nāna	11
kips_māra	34	lambaZ	11
kirš_pū	79	lē'D'	98
ki'uv_māra	34	leu_sū	80
kīngõZ	34	li'ed_na'ggõr	80
kīndabē	34	li'l'	98
k'elda_rikki	35	liil	80
ki'e'uv_māra_pū	35	linà	81
ki'evad_e'dõrmõD	35	lind_māra	40
kle'dõr	79	lind_zilma	40
knip_lāka	79	lint_putkõZ	39
koi_aina	36	l'epà	40
kolm_jālga_lē'D'	36	lou_muttõn	81
koudb_jūr	36	lu'm_putkõZ	40
kramà_putkõZ	37	lùozbõr	81
kreš	80	luškõZ	40
krizduol_māra	80	lühkka_aina	41
krūz_mättõr	37	lä'b_ēffa	81
kumalikki	37	mag'on	82
kùor'	98	mai_putkõZ	41
kùora_aina	37	mā_na'grõZ	82
kurè_käppà	37	mārdig_aina	41
kurḡ_māra	38	māri_putkõZ	82
kurḡ_vārbaZ	38		
ku's_putkõZ	38		

mā ^o kar'knāD	42	oksa	99
māra	99	okš māra	45
māškōZ	41	okš šōmal	13
meltsōZ	42	olandār	84
meṣa aina	11	orttēzi	84
meṣa liī	42		
meṣa māttr	43	pa'i	46
meṣa nodal	43	paistig aina	46
m'et putkōZ	43	pamāttān'	46
mikil' pušk	82	papāstām	13
mirt pū	82	pālderjan'	46
mō aina	43	pešlihkkis silma	47
mōra pa'i	43	pē'gōZ	47
mō vigā aina	43	pēttār jūr	47
mudā aina	12	pēttār ke'iz	47
muštā l'epā	44	pēttārsil'	85
muškōZ	44	pēzōZ	99
mānD	12	pīdrō sāmal	13
māttār	44	p'edaG	13
		pilag ^u oni	85
na'ggār	82	pi'n'liī	47
nāttōZ	83	pi'n'lipškōZ	48
nelk	84	pi'n'mātr	48
ni'glist ismōZ	44	pi'n'putkōZ	48
n'edār	45	pipār mātra	49
nizzō	84	piški nodal	48
nodal	45	piš krāššōl	49
nuṁ	45	pitkis putkōZ	49
nuṁmiš putkōZ	45	pī'lōG	49
nārr aina	12	plotsin māra	50

plūm_pū 85	r ^u ož_pū 55
puñni_l' epà 50	räug_aina 55
puñni_māra 50	saksà_kūzāZ 15
puñni_pušk 50	saksà_mā ā' bāZ 55
puñnāZ_bittāZ 86	samten 89
pubà 85	sālmas_putkāZ 89
putkāZ 100	sāmal 101
pū 100	se ² dlikki_pū 56
pūššā_l'aina 51	sēn' 100
p ^u o_ruož' 51	se'ggā_l'aina 56
pāgā_bōrvik 14	sidam 56
pā'rkkān_putkāZ 51	siemgāZ 101
pārna 51	siezār_aina 56
	sigād_aina 57
rabārbār 87	sigā_lē'D' 57
rānda_gadāgāZ 52	sigā_mōra 57
rānda_ka ² ggārZ 52	sigā_nāttāZ 57
rebiz_rahgāD 15	sigā_num 58
rediz 87	sigā_nāna 58
r'ek_aina_lē'D' 53	sigā_s'emdā 58
re ² u(v)_aina 53	sinēp 58
rieš_putkāZ 53	siñhi_māra 59
ri'ggā 87	siñhi_putkāZ 59
ri ² ggā_putkāZ 53	siñhist_kāhgāD 89
rištihk_kumālikki 54	sīppā_l 89
r'emgāZ 54	s'emdā_putkāZ 59
rōda_aina 54	smilgā 59
rūogāZ 55	sōn'_aina 59
rūokūlda_aina 15	spināt 90
rutkāZ 89	stikker_māra 90
r ^u oZ' 88	

stok ^o r ^o ž' 90	tul'putk ^o ž 62
stri ^h k 90	tul ^{ka} 'gg ^r 63
strutt ⁱⁿ ' 60	tul ^{kan} ip 63
suo ⁱ b ^u ks 60	tul ^{ki} ela 63
suo ^k uz ^o ž 60	tul ^{um} al 63
suo ^{orm} o ^{ks} ^{aina} 60	t ^u oimki 63
s ^{ur} 'gu ^r 'ki 90	t ^u on' 64
s ^{ur} nod ^{al} 60	t ^{am} 64
s ^{ar} na 61	
	uiska ^{ma} ra 65
z ^{ust} ar 90	uiska ^{ma} ra ^p u 65
z ^{ap} ^{aina} 61	uiska ^{put} k ^o ž 65
	um ^{al} 92
tab ^{ak} 91	um ^{al} ^{aina} 65
tar ^a ^{kum} al ^{ik} ki 91	um ^{ar} ^p u 92
tar ^a ^{ma} tt ^{ar} 15	u ⁿ ^{ma} ra 65
tar ^a ^{nel} k 91	uo ^z 'ri ^g ž 93
tatar 91	
t ^e ^{aina} 61	van ^{ami} ^a 'bb ⁱⁿ D 65
t ^e 'u(v) 101	van ^a ^{mam} ^{ar} kl ^o 66
ter ^a ^{put} k ^o ž 61	var ^ž 101
tik ^a ^{ma} ra 62	v ^{al} da ^{al} aB 66
tiv ^o ^p u 91	v ^{al} da ^l 'ep ^a 66
t ⁱ er ^a 101	v ^{al} da ^{nod} al 66
t ⁱ er ^a ^{pus} k 62	v ^{al} da ^{sen} ' 16
t ^{ola} ^{put} k ^o ž 62	v ^{al} da ^{som} al 16
tserin 91	v ^{al} da ^{viz} bul 66
tsiku ^{or} in' 91	v ^a 'dd ^{ar} 93
tsir ^{op} ^{put} k ^o ž 62	v ^a 'd ^{ar} 67
tsukk ^{ar} ^{bit} t ^o ž 91	ve ^l ^d 'r ^o ž' 67
tulp 92	ver ['] ^{aina} 67

ve^lrži_{putk}šZ 67
ve^ldag àina 68
vē^šz jemà àina 68
vigà àina 68
virr^šZ 68
vīn^š pū 95
vīrdug_{ladà} 69
vī^lri_{ā^lb^šl^l} 69

v^legr^šZ 69
v^ler^l_{putk}šZ 69
v^le^lt_{sōmal} 16
v^letš 70
ārga_{mār'a} 70
ārmin_{putk}šZ 70

Ladinakeelsed taimenimed

Acacia dealbata Link.	72	
" julibrissin Willd.	72	
Acer platanoides L.	67	
Achillea millefolium L.	25	
Aconitum napellus L.	80, 89	
Acorus calamus L.	28	
Aegopodium podagraria L.	25, 36, 47	
Aethusa cymapium L.	48	
~~Agrimonia~~ eupatoria L.	40	
Agrostemma githago L.	53	
Agrostis L.	59	
Alchemilla vulgaris L.	29, 31	
Allium cepa L.	89	
" sativum L.	79	
Alnus glutinosa (L.) J.Gaertn.	44, 50	
" incana (L.) Moench	66	
Aloe L.	72	
Althea rosea Cavan.	90	
~~Ammodenia~~ reptans (L.) Rupr.	52	
Anchusa officinalis L.	29, 43, 62	
Anemone nemorosa L.	66	
Antennaria dioica (L.) J.Gaertn.	30	
Anthemis arvensis L.	22	
" tinctoria L.	22	
Anthemum graveolens L.	74	
Anthriscus sylvestris (L.) Hoffm.	48	

Antirrhinum L.	80, 81	
Arctium lappa L.	21	
Arctostaphylus uva-ursi (L.) Sprengel		24, 24, 57
Arnica montana L.	18	
Artemisia absinthium L.	36	
" arbotanum L.	31, 43	
~~" vulgaris L.~~		
Asparagus officinalis L.	77	
Aster tripolium L.	72	
Atriplex L.	42	
Avena sativa L.	72	
Bellis perennis L.	82	
Beta vulgaris L.	73	
" " ssp. esculenta var. altissima Rössig		91
" " " " rubra (L.) Moq.		86
Betula L.	30, 32	
Bidens tripartitus L.	15	
Boletus edulis Fr.	6	
Brassica napus L.	90	
" oleracea L.	79, 83	
" rapa L.	81	
Briza L.	67	
Bromus L.	40	
" mollis L.	63	
Cakile maritima Scop.	51	
Calendula officinalis L.	75	
Calla palustris L.	57	
Calluna vulgaris (L.) Hull		45
Campanula patula L.	35	
" persicifolia L.	23, 35	
" rotundifolia L.	35	

<i>Cannabis sativa</i> L. (s.l.)	78	
<i>Cantharellus cibarius</i> Fr.	9, 10	
~~<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Med.~~		
<i>Carex</i> L.	41, 43, 68	
<i>Carum carvi</i> L.	34	
<i>Castanea vulgaris</i> Lam.	78	
<i>Centaurea cyanus</i> L.	53, 62	
<i>Chelidonium majus</i> L.	56, 60	
<i>Chrysanthemum leucanthemum</i> L.	22	
" <i>segetum</i> L.	22	
<i>Cichorium intybus</i> L.	91	
<i>Cirsium lanceolatum</i> (L.) Scop.	21	21
<i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop.	28	
" <i>vulgare</i> (Savi) Ten.	28	
<i>Cladonia raniferina</i> L.	13, 16	
<i>Comarum palustre</i> L.	38	
<i>Convallaria maialis</i> L.	35, 41	
<i>Convolvulus arvensis</i> L.	72, 81	
<i>Corylus avellana</i> L.	47	
<i>Cucumis sativa</i> L.	72, 75	
<i>Cucurbita pepo</i> L.	90	
<i>Dahlia coccinea</i> Cavan.	77	
" <i>pinnata</i> Cavan.	77	
<i>Daphne mezereum</i> L.	31	
<i>Daucus carota</i> L.	73	
<i>Dianthus arenarius</i> L.	26, 67	
" <i>caryophyllus</i> L.	84	
" <i>deltoides</i> L.	26	
" <i>superbus</i> L.	26	
<i>Dicentra spectabilis</i> (L.) Lem.	56	
<i>Drosera</i> L.	59	
<i>Dryopteris filix-mas</i> (L.) H.W.Schott	13	
" <i>Linnaeana</i> Christens	13	

<i>Empetrum nigrum</i> L.	29, 32	
<i>Epipactis</i> L.	69	
<i>Equisetum arvense</i> L.	11	
" <i>limosum</i> L. em. Roth		10
<i>Eriophorum latifolium</i> Hoppe		60
<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L'Her.		42
<i>Erysimum</i> L.	49, 51	
<i>Euphrasia</i> L.	59	
<i>Evonymus</i> L.	56	
<i>Fagopyrum esculentum</i> Steud.		92
<i>Filipendula ulmaria</i> (L.) Max. (s.str.)		18, 69
<i>Fragaria vesca</i> L.	41, 50	
" <i>viridis</i> A.Duch.		70
<i>Fraxinus exelsior</i> L.		61
<i>Fucus</i> L.	12	
<i>Galium</i> L.	33	
" <i>aparine</i> L.	41, 52	
" <i>mollugo</i> Q. <i>verum</i>		41
<i>Geranium sanguineum</i> L.		63
~~<i>Geum rivale</i> L.~~		
<i>Helianthus annuus</i> L.	86	
<i>Helichrysum bracteatum</i> (Vent.) Willd.		89
<i>Hesperis matronalis</i> L.	76	
<i>Hordeum vulgare</i> L.	93	
<i>Hortensia opuloides</i> Lam.		84
<i>Humulus lupulus</i> L.	92	
<i>Hypericum</i> L.	69	
<i>Hypericum perforatum</i> L.		69
" <i>quadrangulum</i> auct.		20, 61
<i>Jasione montana</i> L.	47	
<i>Jasminum fruticans</i> L.		76

Juncus L.	59
" bufonicus L.	53
Juniperus communis L.	6, 7
~~Knautia arvensis L.~~	
Lactarius pubescens (Krombh.) Fr.	16
" rufus (Fr.) Quel.	8
" terminosus (Fr.) S.F. Gray	9
Lamium album L.	66
" purpureum L.	63
Lappa L.	46
Larix decidua Mill.	15
Laurus nobilis L.	81
Ledum palustre L.	68
Leontodon hispidus L.	57
Leucanthemum maximum (Ram.) DC	91
Lilium martagon L.	79
" regale Wils.	80
Linaria vulgaris Mill.	33
Linnaea borealis L.	32
Linum usitatissimum L.	81
Lonicera L.	24, 39, 65
" baltica Poj.	39
" xylosteum L.	24, 39
Lycoperdon Pers.	15
Lycopodium annotinum L.	9, 11, 15
" clavatum L.	8, 11, 15
Majanthemum bifolium (L.) F.W. Schmidt	34
Malus domestica Borkh.	92

<i>Malus sylvestris</i> Mill.	92
<i>Marchantia polymorpha</i> L.	8
<i>Matricaria chamomilla</i> L.	37
" <i>divoides</i> DC.	37
<i>Melilotus albus</i> Desr.	42
<i>Mentha</i> L.	44
" <i>arvensis</i> L.	43, 48
" <i>piperita</i> L.	27
" <i>viridis</i> L.	37
<i>Morchella conica</i> Fr.	6
" <i>deliciosa</i> Fr.	6
" <i>esculanta</i> Fr.	6
<i>Myosotis arvensis</i> L.	17
" <i>micrantha</i> Pall.	17
" <i>sylvatica</i> (Ehrh.) Hoffm.	17
<i>Myrtus communis</i> L.	82
<i>Nardus stricta</i> L.	54
<i>Nerium oleander</i> L.	84
<i>Nicotiana</i> L.	91
<i>Nuphar luteum</i> (L.) J.E. Smith	24
<i>Nymphaea alba</i> L.	67
<i>Orchis maculata</i> L.	24, 37, 47
" <i>mascula</i> L.	24
<i>Oxalis acetosella</i> L.	32
<i>Oxycoccus quadripetalus</i> Gil.	23
<i>Padus racemosa</i> (Lam.) Gil.	24, 63
<i>Papaver argemone</i> L.	50
" <i>dubium</i> L.	50
" <i>somniferum</i> L.	82

Paris quadrifolia L.	39, 56, 65
Parnassia palustris L.	70
Pedicularis palustris L.	60
Pelargonium zonale (L.) Ait.	85, 86
Petroselinum crispum (Mill.) Airy-Shaw	85
Phaseolus vulgaris L.	85
Phlox Drummondii Hook.	82
" paniculata L.	75
Phragmites communis Trin.	55
Picea abies (L.) Karst	10
Pinus cembra L.	15
" sylvestris L.	12, 13
Pisum sativum L.	77
Plantago L.	53
" major L.	53
" vulgaris L.	53
Polygala L.	43, 47
" vulgaris L.	47, 67.
Polygonatum officinale L.	36, 65
Polygonum arenastrum Bor.	31, 53
" aviculare L.	31, 53
" convolvulus L.	63, 65
" lapatifolium L.	56
Polypodium vulgare L.	12
Polytrichum commune L.	13
Populus L.	46
" alba L.	55
" tremula L.	19
Potentilla L.	45, 69
" argentea L. (s.str.)	60
Primula farinosa L.	47
" officinalis Hill.	

Prunus cerasus auct.	79
" domestica L.	85
Psamma arenaria Roem. et Schult.	52
Pulsatilla praetensis (L.) Mill.	20
Pyrola L.	40, 62
Pyrus communis L.	74
Quercus robur L.	64
Ranunculus acer L.	30, 37, 62, 68
~~Raphanus raphanistrum L.~~	
Raphanus sativus L.	89
" " var. sativus L.	87
Rhamnus frangula L.	23, 45
" chataetica L.	23
Rheum rhaponticum L.	87
" rhabarbarum L.	
" undulatum L.	87
Ribes Grossularia L.	74, 75, 80, 90
" nigrum L.	90
" rubrum auct. plur.	76
Rosa L.	88
" Afzeliana Fr.	36
" canina L.	36, 51, 55
Rubus caesius L.	20, 50, 62
" chamaemorus L.	38, 45
" idaeus L.	73, 76
" saxatilis L.	40
Rumex acetosa L.	18, 22
" domesticus C.J.Hartm.	22
Salix L.	17, 46
" alba L.	54, 66, 70
" caprea L.	54

Salix repens L.	54
Scirpus L.	59
" lacustris L.	45
Scrophularia nodosa L.	61
Secale cereale L.	87, 93
Sedum acre L.	29, 58
Selinum carvifolia L.	47
Semperivum L.	37
" soboliferum Sims	78
Silene inflata J.E. Smith	38, 51
Sinapis arvensis L.	58
Solanum dulcamara L.	21
" tuberosum L.	82
Sorbus aucuparia L.	49
Sphagnum L.	16
Spinacia oleracea L.	90
Stachys sylvatica L.	43
Stellaria media (L.) Cyr.	55
~~Succisa praetensis Moench~~	
Syringa vulgaris L.	75, 79, 91
Tagetes patula L.	89
~~Tagopyrum esculentum Moench~~	
Tanacetum vulgare L.	43, 49
Taraxacum officinale Wigg.	58, 59
Taxus baccata L.	7
Thymus serpyllum L.	58, 65
Thuja occidentalis L.	91
Tilia cordata Mill.	51
Trifolium agrarium L. pp.	69
" praetense L.	19

Trifolium repens L.	19
" sativum Crome	19
" spadiceum L.	57
Triticum vulgare Vill.	84
Trollius europaens L.	21
Tropaeolum majus L.	80
Tulipa Gesneriana auct.	92
Typha angustifolia L.	64, 66
" latifolia L.	64, 66
Ulmus effusa Willd.	34
" laevis Pall.	34
Urtica dioica L.	45, 60
" urens L.	45, 48
Vaccinium myrtillus L.	44, 65
" ulginosum L.	28, 59
" vitis-idaea L.	21
Valeriana officinalis L.	46
Verbascum thapsus L.	24
~~Viburnum~~ opulus L.	35
Vicia cracca L.	25
Viola tricolor L.	46
" Wittrockiana Gams.	77
Viscaria viscosa (Scop.) Asch.	61
Vitis vinifera L.	95

L ü h e n d i d

- ags = anglosaksi
- AK = B.Munkácsi, Árja és kaukázusi elemek a finn-
magyar nyelvekben, I kötet, Budapest 1901
- akad = akadi keel
- akk. = akkusatiiv
- araab = araabia keeled
- aram = aramea keel
- AUĪ = Alvīne Uzpils Īrast
- B = J.Mikkola, Berührungen zwischen den west-
finnischen und slavischen Sprachen, Helsingfors
1894
- bašk = baškiiri keel
- bot. = botaaniliselt
- DŠP = Dōvid Švānenberg Pizast
- e. = ehk
- ee = eesti keel
- EGS = W.Thomsen, Über den Einfluss der Germanischen
Sprachen, Halle 1870
- EHK = Emma Hausmann Kolkast
- eL = lõuna-eesti murded
- eP = põhja-eesti murded
- EW = F.J. Wiedemann, Estnisch-deutsches Wörterbuch,
St. Petersburg, 1869
- FUF = Finnisch-ugrische Forschungen

- FUV = B.Collinder, Fenno-ugric Vocabulary. An Etymological Dictionary of the Uralic Languages, Uppsala 1955
- gen. = genitiiv
- germ = germaani keeled
- gooti = gooti keel
- har. = harilik
- hnd = handi keel
- id. = identne
- IKBL = J.Kalima, Itämeresuomalaisten kielten balttilaiset lainasanat, Helsinki 1936
- ill. = illatiiv
- ing = inglise keel
- Ir = Ire
- is = isuri keel
- Īr = Ira
- jne. = ja nii edasi
- JZP = Jelena Zandberg Pitrõgist
- jt. = ja teised
- juk = jukaguri keel
- kal = kalmõki keel
- kam = kamassi keel
- kasks = keskalamsaksa keel
- KDS = Karli Damberg ^{Lik} Pitrõgist
- kir = kirgiisi keel
- KKK = Katrin Krasson Koštrõgist
- Kl = Kolka
- KLJ = E.Vääri, Kuramaa liivlaste jutustusi, Tartu 1966 (käsikiri)
- Kos = Koštrõg
- kP = permikomi murre

- kr = kreeka keel
- krj = karjala keel
- krjA = karjala aunuse murre
- krjL = karjala lüüdi murre
- krjP = põhja-karjala murded
- krjS = karjala salmi murre
- KS = sürjakomi murre
- KS = A.Turunen, Kalevalan sanakirja, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 235. osa, Helsinki, 1949
- lad = ladina keel
- LAK = Lina Andersen Kolkast
- ld = leedu keel
- lk. = lehekülg
- lp = lapi keel
- lpEt = lapi edela- ja lõunamurded
- lpI = imari lapi murre
- lpK = koutokeino lapi murre
- lpKld = kildini lapi murre
- lpKo = koola lapi murre
- lpL = luulaja lapi murre
- lpN = norra lapi murre
- lpNrt = nuortjärve lapi murre
- lpP = piitimeni lapi murre
- lpR = rootsi lapi murre
- lpT = turjani lapi murre
- lpVefs = vefseni lapi murre
- LSBK = H.Ojansuu, Lisiä suomalaisbalttilaisiin kosketuksiin, Helsinki 1921
- LSLK = R.Pärtel, Loodusalast sõnavara liivi keeles,

Tartu 1966 (diplomitöö)

lt	= läti keel
ltDn	= läti dundaga murre
LT	= J.Mägiste, Liiviläisiä tekstejä, Helsinki 1964
LW	= L.Kettunen, Livisches wörterbuch mit grammatischer einleitung, Helsinki 1938
lv	= liivi keel
lvI	= ida-liivi murre
lvL	= lääne-liivi murre
mns	= mansi keel
mnr	= muinasnorra keel
mong	= mongoli keel
mprs	= muinaspreisi keel
mr	= mari keel
mrđ	= mordva keel
mrđE	= ersamordva keel
mrđM	= mokšamordva keel
mrts	= muinasrootsi keel
murđ.	= murded
NLK	= E.N. Setälä, Näytteitä liivin kielestä, Helsinki 1953
nr	= norra keel
näit.	= näiteks
Pi	= Piza
Pit	= Pitrõg
PKP	= Pětõr Kāpberg Pizast
pl.	= pluural
po	= poola keel
prt.	= partitiiv
rts	= rootsi keel

- SA = V.Thomsen, Samlede Afhandlingar II, Kjøbenhavn
1920
- sanskrit = sanskriti keel
- SE = L.Hakulinen, Über die semasiologische Entwicklung einiger meteorologisch-affektiven Wortfamilien in den ostseefinnischen Sprachen, Studia Fennica
1₂, Helsinki 1933
- SES = J.Mägiste, Soome-eesti sõnaraamat, Tartu, 1931
- Si = Siikrõg
- SKES = Y.H. Toivonen, E.Itkonen, Aulis J.Joki, Suomen kielen etymologinen sanakirja I, II, III, Helsinki 1955-1962
- SKRK = L.Hakulinen, Suomen kielen rakenne ja kehitys, Helsingissä 1961
- sks = saksa keel
- sm = soome keel
- smj = samojeedi keel
- smjJ = jurak-samojeedi keel
- smjK = *kanassi - samojeedi keel*
- smjO = ostjaki (handi) keel
- smS = soome savo murre
- SMS = P.Pohjanvalo, Salmin murteen sanakirja, Helsinki
1947
- SMST = P.Pohjanvalo, Salmin murteen sanakirja, Täydennysosa, Helsinki, 1950
- srj = sürja keel
- SS = J.Kalima, Slaavilaisperäinen sanastomme, Helsinki
1952
- SUSA = Suomalais-ugrilaisen Seuran Aikakauskirja
- t = taani keel

- TAK = A.Genetz, Tutkimus Aunuksen kielestä, Suomi II₁₇,
Helsingissä 1885
- TSLK = A.Lindeberg, Toitlusalast sõnavara liivi keeles,
Tartu 1966 (diplomitöö)
- TT = Teaduslikud tööd pühendatud Tartu Riikliku Üli-
kooli 150. aastapäevale, Tallinn 1952
- tung = tunguusi keel
- tšeh = tšehhi keel
- tšuv = tšuvaši keel
- udm = udmurdi keel
- UGLF = B.Collinder, Die urgermanischen Lehrwörter im
finnischen, Uppsala 1932
- ukr = ukraina keel
- ung = ungari keel
- UÜLS = L.Kettunen, Untersuchung über die livische
Sprache, Tartu 1925
- UT = Už Testament, Helsinki 1937
- v. a. = väljā arvatud
- van. = vananenud
- vdj = vadja keel
- VKG = P.Ariste, Vadja keele grammatika, Tartu 1948
- vksm = varane alussoome (kantasuomi)
- VDL = O.Loorits, Volkslieder der Liven, Tartu 1936
- vm. = või muud
- vn = vene keel
- vps = vepsa keel
- vpsE = edela- ja lõuna-vepsa murded
- vpsK = kesk-vepsa murded
- vpsP = põhja-vepsa murded
- vrđ. = võrdle!
- vsk = varane alusskandinaavia (kantaskandinaavinen)

- VSP = Vilma Silanagla Pitrögist
- vt. = vaata!
- VW = O. Donner, Vergleichendes Wörterbuch der
finnisch-ugrischer Sprachen I, II, III, Helsinki
1878-1888
- VVV = M. Hämäläinen, T. A. Andrejev, Vepsa-venähine
vajehnik (Вепско-русский словарь), Москва 1936
- ÄH = E. N. Setälä, Yhteissuomalainen äännehistoria,
Helsingissä 1869
- ÄRLE = J. Mägiste, Äldre ryska läänrod i estniskan
särskilt i det gamla estniska skriftspråket,
Lund 1962
- БРАЯ = П. А. Арциме, К вопросу о развитии субкото
языка, Труды Ленинградского Института
IV, Москва 1954.

K a s u t a t u d k i r j a n d u s

1. Aben, K., Läti-eesti sõnaraamat, Tallinn 1966.
2. Ahlqvist, A., Die Kulturwörter der westfinnischen Sprachen, Helsingfors 1875.
3. Ariste, P., Läänemeresoome keelte kujunemine ja vanem arenemisjätk, ENSV TA Ajaloo Instituut, Eesti rahva etnilisest ajaloo loost, Tallinn, 1965.
4. Ariste, P., Vadja keele grammatika, Tartu 1948.
5. Collinder, B., Die urgermanischen Lehrwörter im finnischen, Uppsala 1932.
6. Collinder, B., Indo-uralisches Sprachgut, Uppsala 1934.
7. Collinder, B., Fenno-ugric Vocabulary. An Etymological Dictionary of the Uralic Languages, Uppsala 1955.
8. Donner, O., Vergleichendes Wörterbuch der finnisch-ugrischen Sprachen I, II, III, Helsinki 1878-1888.
9. Eesti taimede määraja, Tallinn, 1966.
10. Genetz, A., Tutkimus Aunuksen kielestä, Suomi II¹⁷, Helsinki 1885.
11. Grīnfelde, M., Karpova, K., Tjurina, L., Zigure, L., Latviešu-krievu un krievu-latviešu

vārdnīca, Rīga 1959.

12. Hakulinen, L., Suomen kielen rakenne ja kehitys, Helsinki 1961.
13. Hakulinen, L., Über die semasiologische Entwicklung einiger meteorologisch-affektivischen Wortfamilien in den ostseefinnischen Sprachen, Studia Fennica 1₂, Helsinki 1933.
14. Hämäläinen, M.K., Andrejev, T.A., Vepsa-venähine vajehnik (Венецо-русский словарь), Москва, 1936.
15. Issain, V., Botaanika, Tallinn 1956.
16. Itkonen, E., Aulis J.Joki, Suomen kielen etymologien sanakirja III, Helsinki 1962.
17. Itkonen, T.I., Lappalais-suomalaista sanavertailuja, SUSA XXII₃.
18. Kalamees, K., Seened, Tallinn 1966.
19. Kalima, J., Hämeresuomalaisten kielten balttilaiset lainasanat, Helsinki 1936.
20. Kalima, J., Slaavilaisperäinen sanastomme, Helsinki 1952.
21. Kalima, J., Zur karelich-olovetzische Lautgeschichte, FUF XVI.
22. Kann, K., Kibermann, E., Kibermann, F., Kirotar, S., Eesti-saksa sõnaraamat, Tallinn 1964.
23. Kettunen, L., Eestiläis-suomalainen sanakirja, Helsinki 1958.
24. Kettunen, L., Livisches wörterbuch mit grammatischer einleitung, Helsinki 1938.
25. Kettunen, L., Lõunavepsa häälik-ajalugu, Tartu 1923.

ri keelega. Teaduslikud tööd pühendatud Tartu Riikliku Ülikooli 150. aastapäevale, Tallinn 1952.

43. Palmeos, P., Märkmeid karjala-valdai murdest, Emakeele Seltsi Aastaraamat III, Tallinn 1957.
44. Pohjanvalo, P., Salmin murteen sanakirja, Helsinki 1947.
45. Pohjanvalo, P., Salmin murteen sanakirja, Täydennysoa, Helsinki 1950.
46. Posti, L., Grundzüge der livischen Lautgeschichte, Helsinki 1942.
47. Pärtel, R., Loodusalast sõnavara liivi keeles, Tartu 1966 (diplomitöö).
48. Rothmaler, W., Exkursionsflora von Deutschland, I, II, III Berlin 1956-1961.
49. Saareste, A., Leksikaalseist vahekordadest eesti murretes, Tartu 1925.
50. Sereiskis, B., Lietuviskai-rusiskas žodynas, Kaunas 1933.
51. Setälä, E.N., Näytteitä liivin kielestä, Helsinki 1953.
52. Setälä, E.N., Yhteissuomalainen äännehistoria I ja II vihko, Helsinki 1899.
53. Thomsen, V., Samlede Afhandlingar II, København 1920.
54. Thomsen, V., Über den Einfluss der germanischen Sprachen, Halle 1870.
55. Toivonen, Y.H., Zur Geschichte der finnisch-ugrischen inlautenden Affrikaten, FUF XIX.
56. Toivonen, Y.H., Suomen kielen etymologinen sanakirja

I, Helsinki 1955.

57. Toivonen, Y.H., Itkonen, E., Aulis J. Joki, Suomen kielen etymologinen sanakirja II, Helsinki 1958.
58. Tunkelo, E.A., Vepsän kielen äännehistoria, Helsinki 1946.
59. Turunen, A., Kalevalan sanakirja, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1235. osa, Helsinki 1949.
60. Už Testament, Helsinki 1937.
61. Vesterinen, L. Suomalais-eestiläinen pienoissanakirja, Porvoo 1944.
62. Vääri, E., Kuramaa liivlaste jutte, Tartu 1966 (käsikiri).
63. Vääri, E., Domēsnēsi tipul, Tartu 1967 (käsikiri).
64. Wiedemann, J.E., Estnisch-deutsches Wörterbuch, St. Petersburg 1893.
65. Арвеме, Т. А., К вопросу о развении ливского языка, Труды Ленинградского языкознания IV, Москва 1954.

S i s u k o r d

Eessõna	1
I peatükk. Metsikult kasvavad taimed	
1. Rakistaimed e. tallofüüdid (Thallophyta) ja arhegoniaal- sed taimed (Arhegoniatae)	6
2. Katteseemnetaimed	17
II peatükk. Kultuurtaimed	72
III peatükk. Taimemorfoloogiast	97
Kokkuvõte	103
Indeksid	
Liivikeelsed taimenimetused	107
Ladinakeelsed taimenimetused	114
Lühendid	124
Kasutatud kirjandus	131

Резюме

Настоящая дипломная работа исследует запас слов ливского языка по названиям растений, систематизирует его и анализирует с этимологической стороны.

В работе представлены более известные в народе и шире распространенные названия растений. Материал собран на летних экспедициях в 1963, 1964 и 1965 гг.

Работа разделена ~~на~~ ^{вс} три главы. В первой собраны названия дикорастущих растений, во второй названия культурных растений, а в третьей представлены морфологические термины растений. Первая глава в свою очередь разделяется на две части: 1. Низшие растения и голосеменные, 2. Покрытосеменные. Во второй главе такое разделение отсутствует в связи с малым количеством слов, принадлежащих к первой группе. В отношении отдельных голосеменных растений, представленных в этой главе, сделаны соответствующие примечания.

Латинские названия растений даны в полном виде. Название вида не отмечено в тех случаях, когда в семейство растения входит несколько очень похожих и трудноразделимых видов. В этом случае ~~да~~ ^н только общее название семейства.

Заглавные слова почти всегда сопровождаются примерными предложениями, которые взяты из различных источников, а также использованы на месте собранные материалы. Для точ-

ности сохранены транскрипция и перевод, данные в перво-
источниках.

В конце дипломной работы находится индекс слов ливс-
кого языка, а также индекс соответствующих латинских наз-
ваний растений, разъяснение сокращений и список использо-
ванной литературы.

Õiendus. Töösse on jäänud viga, mida palume lugemisel arvestada: märksõnad ārmaz en'gil' lk. 72 ja lä'b ēffa lk. 81 Convolvulus arvensis L. 'kassitapp' kuuluvad I peatükki 2. ossa, kultuurtaimede nimetuste hulka on mainitud taimenimisattunud ekslikult.